NYÍRBOGDÁNY KÖZSÉG TELEPÜLÉSRENDEZÉSI TERV ÖRÖKSÉGVÉDELMI HATÁSTANULMÁNY ÉPÍTÉSZETI ÖRÖKSÉG MUNKARÉSZ

Megrendelö: Nyírbogdány község Önkormányzata
4511 Nyírbogdány, Kéki utca 2.

Tervezö: Nyírségterv Kft.
Cím: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 18. sz.
Iroda: 4400 Nyíregyháza, Bocskai u. 18. sz.

Kelt: Nyíregyháza, 2022. augusztus hó

2. ALÁÍRÓLAP

Településrendezési tervező:
Ügyvezető igazgató:

.....
Mészáros Ákos
okl. településmérnök
TT-14-0258

Régész:

Lukács József
régész
185/2005.

Kelt: Nyíregyháza, 2022. augusztus hó

3. TARTALOMJEGYZÉK

1. Címlap
2. Aláírólap
3. Tartalomjegyzék
4. Örökségvédelmi vizsgálat
    4. 1. A település történeti leírása (a történeti település- és tájszerkezet alakulása, a történeti településmag),
    4. 2. A település régészeti örökségének felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással,
    4. 3. A védett műemléki értékek települési értékleltára, amely értékkataszterben tartalmazza:
        4. 3. 1. a világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket,
        4. 3. 2. az országos építészeti örökség elemeit,
        4. 3. 3. a védetté nyilvánított régészeti lelőhelyeket és a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket.
    4. 4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára, amely értékkataszterben az önkormányzati főépítész által meghatározottak szerint tartalmazza a helyi építészeti örökség országos vagy helyi védelemre méltó elemeit:
        4. 4. 1. településszerkezetet,
        4. 4. 2. telekstruktúrát és az utcavonal-vezetést,
        4. 4. 3. utcaképet vagy utcakép részletet,
        4. 4. 4. egyéb településkarakter elemeket,
        4. 4. 5. építményrészletet vagy az alkalmazott anyaghasználatot, tömegformálást, homlokzati kialakítást,
        4. 4. 6. táj- és kertépítészeti alkotást, egyedi tájértéket, növényzetet,
5. A rendezés során tervezett változások hatáselemzése:
    5. 1. A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése.
    5. 2. Az 5. 1. pontban szereplő változások hatásai:
        5. 2. 1. a régészeti örökségre,
        5. 2. 2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre,
        5. 2. 3. a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre.
6. Az értékvédelmi terv:
    6. 1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését biztosító szempontok és követelmények, meghatározása
    6. 2. Az önkormányzati feladatok meghatározását.
7. Összefoglalás
8. Nyilatkozat

Bevezetés

Jelen dokumentáció Nyírbogdány Község településrendezési terv felülvizsgálat, módosítás alátámasztása céljából készült a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. tv. rendelkezése alapján, összhangban a települési örökségvédelmi hatástanulmány tartalmáról szóló 68/2018. (IV. 9.) Korm. rendelettel. A tervfejezet célja a településen található kulturális értékek feltárása, azok előtérbe helyezése és ebből kifolyólag az értékek megőrzésének elősegítése. A települési értékek bemutatása, illetve védelme meghatározó lehet a község arculatának megerősítésében (településmegtartó erejének fokozásában). A fejlesztések érvényesülésének fontos feltétele, hogy azok a már meglévő környezeti értékekre figyelemmel valósuljanak meg. Egy új fejlesztési terület, illetve egy új épület tényleges értékének jelentős része abban a többletben realizálódik, ami a környezetéhez való illeszkedésből és a település már meglévő értékeiből vetül rá. A települési környezet értékeinek védelme, a hozzájuk való igazodás nem csak kulturális, esztétikai igény, egyben gazdasági érdek is, melyet kulturált módon, esztétikai eszközökkel lehet teljesíteni. Az új fejlesztéseknél, azok építészeti kialakítása során célszerű igazodni ezekhez az értékekhez.

A kulturális örökségvédelemre, régészeti lelőhelyekre, a régészeti kutatásra és a régészeti leletekre vonatkozó főbb jogszabályok:

- 2001. évi LXIV. törvény – a kulturális örökség védelméről
- 1997. évi CXL. törvény, különösen a 38-49. § - múzeumi törvény
- 1997. évi LXXVIII. törvény, az épített környezet alakításáról és védelméről
- 253/1997. (XII. 20.) Kormányrendelet, az országos településrendezési és építésügyi követelményekről
- 2012. évi II. törvény a szabálysértésekről, a szabálysértési eljárásról és a szabálysértési nyilvántartási rendszerről
- 1979. évi 2. törvényerejű rendelet – kulturális javak jogtalan átruházásáról
- 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendelet – a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról
- 497/2016. (XII. 28.) Kormányrendelet – a kulturális örökség védelmét érintő egyes kormányrendeletek módosításáról
- 13/2015. (III. 11.) MvM rendelet – a régészeti lelőhely és a műemléki érték nyilvántartásának és védetté nyilvánításának, valamint régészeti lelőhely és a lelet megtalálója anyagi elismerésének részletes szabályairól
- 191/2001. (X. 18.) Kormányrendelet – az örökségvédelmi bírságról
- BTK vonatkozó paragrafusai
- 315/2011. (XII. 27.) Korm. rendelet a világörökségi kezelési tervről, a világörökségi komplex hatásvizsgálati dokumentációról és a világörökségi várományos helyszínekről

Jelen munkát (azaz a jelen tanulmány részét és egészét is) a szerzői jogról szóló 1999. évi LXXVI. tv. alapján szerzői jogvédelem illeti meg. A vagyoni jogok kizárólagos jogosultja a Nyírségterv Kft.

4 . VIZSGÁLAT

4. 1. A település történeti leírás

4. 1. 1. A település fekvése
4. 1. 2. Címer
4. 1. 3. Története
4. 1. 4. A történeti településszerkezet alakulása
4. 1. 5. A történeti településszerkezet bemutatása térképeken
4. 1. 6. A telekstruktúra vizsgálata
4. 1. 7. Telekmorfológia és telekméret vizsgálat
4. 1. 8. Településkarakter, helyi sajátosságok: utcakép, térarány, jellegzetes épülettípusok
4. 1. 9. A tájszerkezet alakulása

4. 1. 1. A település fekvése

Nyírbogdány Község Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Közép-Nyírségben, Nyíregyházától északkeletre, mintegy 22 km távolságra található. A 4-es sz. fő közlekedési úton jól megközelíthető. Nyírbogdány-Gyártelep vasútállomás elérhető a Szolnok–Debrecen–Nyíregyháza–Záhony-vasútvonalon. A település érdekessége, hogy a gyártelepi településrész a falu központjától mintegy 3 km-re található. A gyártelepen 780 ember él. A község határában folyik a kállai, valamint a sényői főfolyás, mely a Lónyai-főcsatornába torkollik. A község belterülete 327 ha, külterülete 3125 ha.

Északon Beszterec, északkeleten Kék és Demecser, keleten Berkesz és Székely, délkeleten Nyírtét, délen Sényő, délnyugaton Nyírtura, nyugaton Kemecse, északnyugaton Vasmegyer határolja.

Megközelíthető még Nyíregyháza-Oros felől a 4-es főúton haladva Nyírtura Község után az első település. Említésre méltó, hogy a 403-as elkerülő útszakasz segítségével az M3-as autópályára lehet felcsatlakozni. Tengerszint feletti magassága átlagosan 107 méter. A 4-es főút mellett terül el, Kemecsétől 8 km-re és Nyíregyházától 18 km-re.

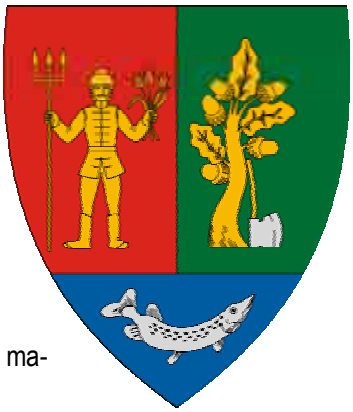
Teljes területe 35,03 km^2, a belterület ebből 2,9861 km^2. A lakások száma 740, míg egyéb lakóegységek száma nincs nyilvántartva. Nyírbogdány Község állandó népessége 2019-es statisztikai adatok alapján 2 861 fő, míg népsűrűsége 82 fő/km^2.[1]

[1] Forrás: ksh.hu/apps/hntr.main

4. 1. 2. Címer

Nyírbogdány Község címere, kékkel vágott talpú vörös-zölddel hasított háromszög pajzs. Az első mezőben lévő címermotívum középen elhelyezett, szemben álló lebegő arany férfialak. Jobb kezében arany, háromágú, földre támasztott szigonyt tart, míg bal kezében, vállmagasságban három szál, egymástól szimmetrikusan széthajló arany búzakalászt. Az alak öltözete egyszerű: zsinóros mente, nadrág, kalap, csizma.

A második mezőben lebegő, stilizált arany tölgyfa (öt makk, három levél), melyhez aranynyelű, ezüstfejű balta van támasztva.

A kék vágott talpon balra ívesen kanyarodó-ugró ezüstcsuka, farka és orra azonos magasságban.

4. 1. 3. Története

A község neve a személynévből alakult földrajzi nevek csoportjába tartozik. A Bogdán szláv eredetű személynév, jelentése: Isten adománya.
A község a középkorban mezőváros volt. Első ízben 1220 körül említi nevét a Váradi Regestrum, a hozzá tartozó Hene és Szolnok nevű falvakkal együtt. Neve a Bogdán személynévből alakult magyar névadással. A személynév a szláv Bogdán (Isten ajándéka), a görög Theodorosz átvétele volt, és minden bizonnyal magyar ember viselte.

1324-ben Bogdántelek néven szerepel az első oklevelekben. Ettől az időtől számít lakott településnek, a köznemes Bogdányi család birtokaként. A 18. századig mellettük sokan mások rendelkeztek résztulajdonnal, így az Apagyi család is.

1566-ban Szabolcs legjelentékenyebb települése volt. A 16. század végén a 44 jobbágyháztartáson 5 földesúr osztozott, ebből 3 Bogdányi családbéli volt. 1607-től az akkor megyei alispán, Bogdányi János közbenjárására évente 6 alkalommal országos vásár tartására szerzett jogot a falunak. Ez nagyban hozzájárult fejlődéséhez. A 17. században a Jármy, az Orosz, és a Bay családok szereztek részbirtokokat Bogdányban, melyeket 1945-ig meg is tartottak.

A 18. században a jelentékeny Bogdányi birtok feldarabolódott. A falu mai határában 3 egykori falu olvadt be. Az egyik a középkori telepítésű, de később elnéptelenedett Gecsetelke. A községhatár északi részébe beolvadt Hene. Helyét ma egy Telek nevű puszta őrzi. A harmadik terület a mai bogdányi határ északi részén különálló Szolnok volt. A három középkori település a török időkben kipusztult, és a 17. században már lakatlan terület volt. 1811-ben a község mezővárosi rangot kapott I. Ferenc királytól. 1860-tól a község több járáshoz tartozott. 1920-ban 2115 lakosa volt a falunak. 1930-ban 2388 lakosa volt a falunak. 1944 áprilisában összeszednek és deportálnak mintegy 30 zsidó családot. 1990-től közigazgatási besorolása község. A község állandó népességszáma megközelítően: 3028 fő. Ebből férfi 1466, nő 1562. A Nyírbogdányi Ipari Park 2002-ben jött létre, területe 20,5 hektár. Jelenleg három betelepült vállalkozás (Bogdány Plusz Bt., Bogdány Plaszt Kft., G&B Ügyker Kft.) 4,4 hektárt foglal el. Sajátosság, hogy a központtól 4 km-re alakult ki a Gyártelep település rész.

4. 1. 4. A történeti településszerkezet alakulása

A XVIII. század végén a Szabolcs megye településeit kettősség jellemezte. A középső és keleti részen közepes nagyságú vagy aprófalvas kishatárú, míg a nyugati részen nagy kiterjedésű határral rendelkező halmazos települések voltak döntően. A megye nagy részén a korábban elpusztult majd újra vissza települt vagy újonnan telepített falvak általában megőrizték a korábbi jellemző településszerkezetüket.

A települések jellemzően utifaluk, vagy halmazos településszerkezetűek voltak. Az utifaluk jellemzője az orsószerűen kiszélesedő főutca, mely orsóban a templom állt. A kiszélesedett utca két oldalán szalagtelkek álltak. A halmazos települések közös alapvető jellemzője, hogy a halmazosodás idején még hiányzott az utca. Tehát ez a telkek olyan csoportosulása volt, ahol nem volt előre tervezett utca. A térbeli, elrendeződést a terepviszonyok, a belvízrendszer, a klíma, az építőanyagok továbbá a központi funkciók telepítése határozta meg.

A település egy karakterűként jelenik meg, nem találhatóak eltérő karakterű településrészek. A település tiszta, rendezett, gondozott, az infrastruktúra teljes: elektromos áram, vezetékes ivóvíz és a gázellátás kiépített, a szennyvízelvezetés is közüzemi. Az óvodai és iskolai nevelés, az egészségügyi ellátás szervezett. Nyírbogdány fő utcájának a Fő utca tekinthető. Ebből az utcából nyílnak a kiszolgáló utak, melyeken kétoldalt hosszúkás telkek oldalhatáron álló épületei állnak előkertes kialakítással.

Az alábbiakban a település azon épületeiről mutatunk összefoglalót, melyek sajátos értéküknél fogva identitását erősítik községünknek. A település egyes részeire vonatkozó építészeti előírások szem előtt tartásával elérhető, hogy az új építésű házak ne idegenként, hanem ismerősként jelenjenek meg a többi ház között, melyek majd teljes mértékben elősegítik a település karakterének megőrzését, és tovább formálják, mint ahogy ezt a nem rég kivitelezett új épületek is teszik.

Településkarakter: jelene és jövőbeni alakítása:
A belső településkép szerves fejlődését torzították az 1970-es és 1980-as évek lakásépítési programjai. A heterogén belső településkép azonban általában így is emberléptékű, barátságos ma is. A jövőben a településen az átépülés mellett a (lakó) épületek felújítása lesz a jellemző, beleértve a kerítés, a belső udvar (kert) átépítését is. Az építési munkákkal, a felújításokkal a településkép kedvező alakítását lehet elősegíteni. Ehhez (is) ad építészeti ajánlásokat a kézikönyv az építtetőknek, a településképért tenni akaró lakosságnak.

A természeti és társadalmi törvényszerűségek hatására alakult ki Nyírbogdány településszerkezete, a természetföldrajzi viszonyokon alapulva jött létre, melyek változásai hosszabb időt ölelnek fel. A természeti tényezők: domborzat, vízrendszerek, szél, napfény, csapadék stb. közül az első kettő befolyásolja legerőteljesebben a települé-

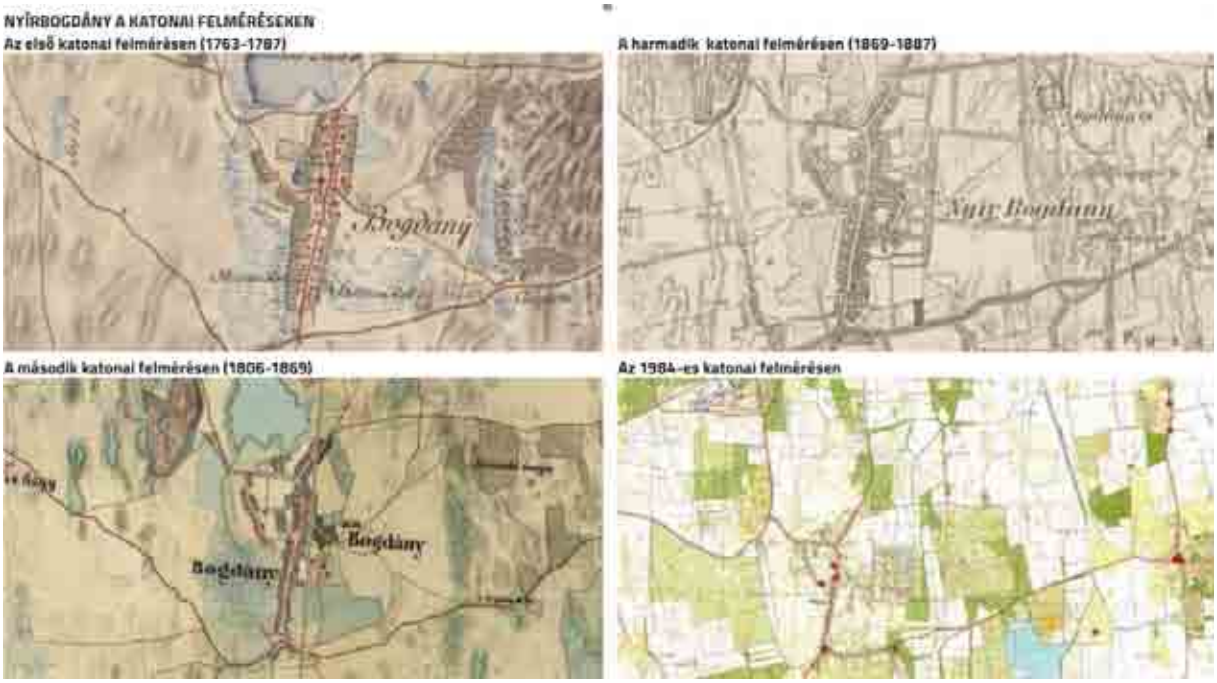
sek szerkezetét. Mai jellege szerint Nyírbogdány halmazfalu. A szalagtelkeken külön-külön álló épületek ritkábban soros, gyakrabban kétsoros rendben csatlakoznak egymáshoz. Parasztudvaraira a tagolt épületelrendezés volt a jellemző.[2]

Fenséges, nyugalmat árasztó táj veszi körül a községet, ahol az ember és a természet évszázadok óta él szelíd harmóniában. A külterületet érinti a Nyírbogdányi-rét kiemelt jelentőségű természetvédelmi terület, amely ezernyi módját találja az ember, hogy megismerje a természetet, hogy közel kerüljön csodáihoz.

4. 1. 5. A történeti településszerkezet bemutatása térképeken

1.12.2.1. Tájtörténeti vizsgálat

A település tájhasználatának alakulása, változása az I. Katonai felmérés (1782-1785) *(1. ábra)*, a II. Katonai felmérés (1819-1869) *(2. ábra)*, a III. Katonai felmérés (1869-1887) *(3. ábra)*, illetve Magyarország Katonai Felmérése (1941)[3] *(4. ábra)* történeti térképek vonatkozó szelvényein, illetve a Google Earth közelmúltban készült műholdfelvételein keresztül kerül bemutatásra.

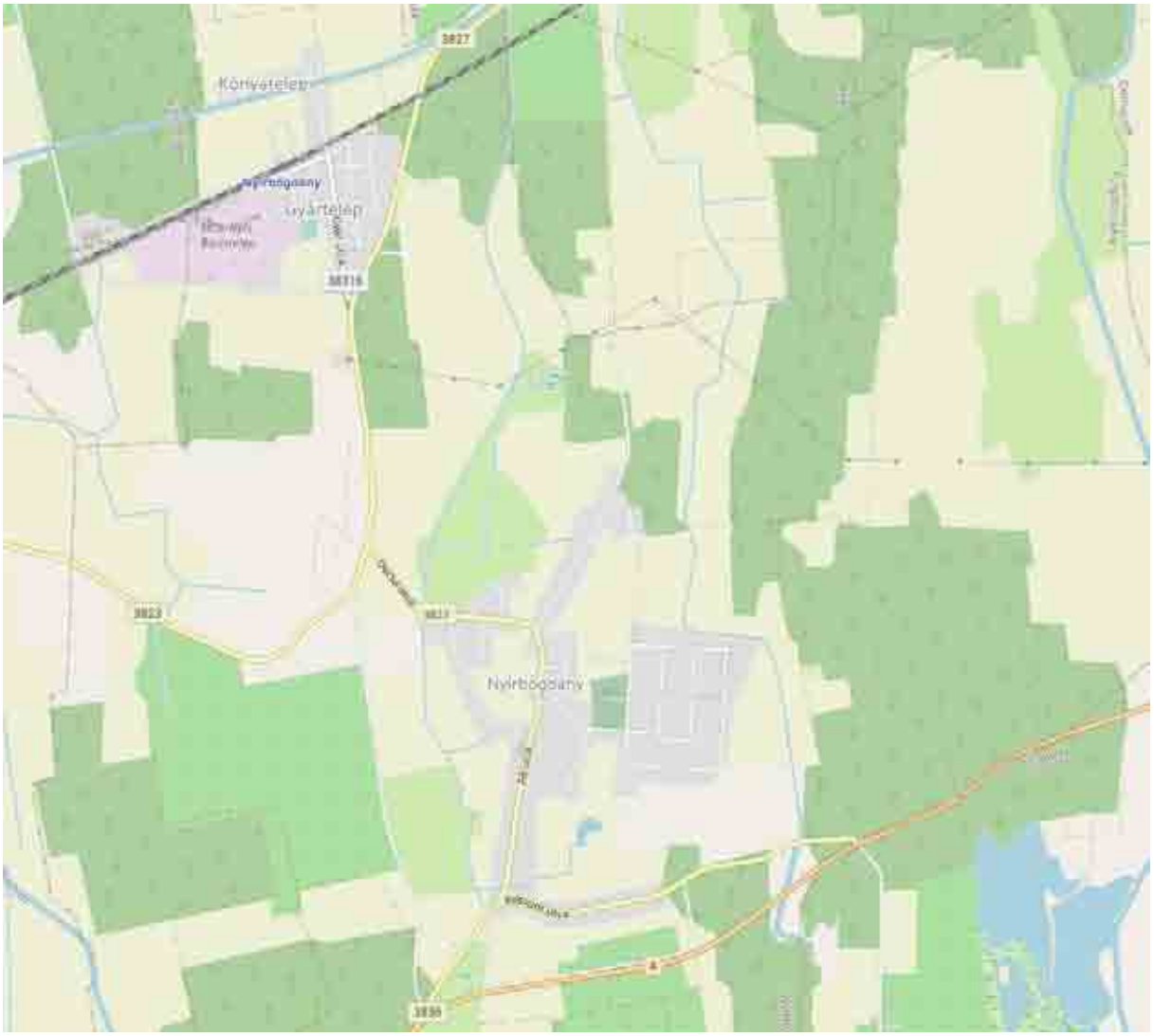

Az elmúlt cca 250 évet felölelő térképi ábrázolások vizsgálatát követően megállapítható, hogy a település jelentős fejlődésen ment keresztül az évek során. A térképeken jól kivehető, hogy a település lakott területeit mezők, legelők vették körül. Alapvető változás a tájhasználatban annyiban várható, hogy az ún. „non food" mezőgazdasági szisztéma alapján előtérbe kerülnek az ipari növények termesztése, ez esetenként színesíti a tájat, mivel nagy felületű virágzó táblák is megjelenhetnek. Ezen mezőgazdasági területekre a nagyipari művelés a jellemző, mely iparág számottevő munkaerőt nem foglalkoztat.

[2] Forrás: Nyírbogdány Község Önkormányzatának Településképi Arculati Kézikönyve
[3] Forrás: mapire.eu

A konyhakerti növények háztáji (őstermelői) gazdálkodása a lakosság kiegészítő kereseti forrása és a nyírségi vásár (Községi piac) mindennapi termékeivé válhatnak. A község tulajdonában levő művelés alá nem tartozó beépítetlen földterület és termőföldek hasznosítása a helyi mezőgazdaság szereplőivel átgondolandók (a kertészet és díszfaiskolai lehetőségek).

A település lakott területeinek terjeszkedés mértéke visszafogottnak nevezhető.

4. 1. 6. A telekstruktúra vizsgálata

Nyírbogdány a szabálytalan alaprajzú települések közé sorolható, ahol a szabálytalanság az összes fontos morfológiai elemet (utcahálózat, telekfelosztás, a házak telkeken belüli elrendezése) felöleli. A halmazfalu olyan település, amelynek belső magja szabálytalan alaprajzú, és e települési szabálytalanság minden lényeges alaprajzi vonásra kiterjed, ugyanakkor külső határai hozzávetőlegesen körformát rajzolnak ki. Házai rendszertelen összevisszaságban állnak, utcái rövidek, zegzugosak. A jelenlegi utcái a település központjában, már a XVII. században is hasonlóan kanyarodtak. Nyírbogdány község legfontosabb és megőrzendő morfológiai, településképi érteke, a tájban való igen előnyös elhelyezkedése, Nyíregyháza közelsége.

Az utcaképek, a beépítés, az épületek közvetlen látványai örökségi szempontból értékeket képviselnek. A Község épületállománya, a házak karaktere Nyírbogdányban meglehetősen vegyes, ami egyaránt összefügg a telekrendszer vegyességével, az építés korával, az eltérő időszakokban történt építés keveredésével. A település belterületen a hagyományos – védett – falusi porták, egyéb jellegzetes típusok találhatok a Községben (hatvanas években épült sátortetős "kockaépületek"; utcavonalra merőleges tetőgerincű újabb házak - szélesebb traktussal épültek a 80-as években; a legutolsó évek "divatos" épületei - szerencsére alig lelhetők fel túlformált, túldíszített házak).

A község hagyományos falusias beépítésű, hosszú-keskeny telkekkel rendelkezik. Az épületek gerince az utcákra merőleges. A funkcióvesztés következtében a foghíjakon új épületek épültek, amelyek több helyen már-már kertvárosi utcaképet kölcsönöznek a területnek, ugyanakkor illeszkednek a hagyományos, utcára merőleges gerincű beépítéshez. A település központja felé érve, az eredeti telekszerkezet megtartásával, laza családi házas beépítés alakult ki, a kertvárosias-laza karakter építészeti jegyeit hordozza.

4. 1. 7. Telekmorfológia és telekméret vizsgálat

A település értéke, erőforrása az a természeti-topográfiai adottságok folytán kialakult érdekes együttélés, amelyet a síkvidéki falusias település és központja, a mélyebb fekvésű, dombosabb külterülete, a csatorna és környéke, a nagymértékű erdősültsége jelent.

A település értéke, erőforrása az a természeti-topográfiai adottságok folytán kialakult érdekes együttélés, amelyet a síkvidéki falusias település és központja, a mélyebb fekvésű, dombosabb külterülete, a csatorna és környéke, a nagymértékű erdősültsége jelent.

A települést elsősorban szántóföldi mezőgazdasági területek, kertes mezőgazdasági területek (gyümölcsös-, szőlőskertek) határolják. Külterületi mezőgazdasági területeinek mintegy 38,43 %-át szántók alkotják. A szántóterületek mellett jelentős aránnyal bírnak az erdőterületek, melyek fő alkotóeleme az akác. Az erdőterületek aránya jelentős mintegy 31,40 %, kiterjedése közel 1099,9816 ha. A település belterületének környezetében több gyümölcsös- kert-szőlő található, mintegy 5,69 %-ban. A gyep-, rét-, nádas-, legelőterületek közel 7,37 %-ot, azaz összesen 257,0308 hektáron terül el. Meghatározó elemei a településnek, mely az állattenyésztés feltételeit alapozza meg. A külterületet az összterület 90,01 %-a, ami 3503,0269 hektárt tesz ki. A belterület, a közigazgatási terület közepén nyúlik el 8,52 %-ban, 298,6061 hektáron. A zártkertek foglalnak el legkevesebb részt a közigazgatási határon belül, mintegy 1,46 %-ban, 51,2147 hektáron.

Földrészlet statisztika fekvésenként

Fekvés	*Földrészletek száma*	*Egyéb önálló ÉPÜLETEK száma*	*Egyéb önálló LAKÁSOK száma*	*Összes terület (m²)*	*Legkisebb földrészlet terület (m²)*	*Legnagyobb földrészlet terület (m²)*	*Átlagos földrészlet terület (m²)*
belterület	1251	22	56	2986061	45	36048	2387
külterület	1027	5	0	31532061	6	642840	30703
zártkert	367	0	0	512147	29	12456	1395
Összesen	**2645**	**27**	**56**	**35030269**			

Földrészlet statisztika művelési áganként

Művelési ág	*Földrészletek száma*	*Alrészletek száma*	*Összes alrészlet terület (m^2)*	*Legkisebb alrészlet terület (m^2)*	*Legnagyobb alrészlet terület (m^2)*	*Átlagos alrészlet terület (m^2)*	*Művelési ágak százalékos aránya az összterületből*
erdő	186	226	**10999816**	403	639035	48672	31,40
fásított terület	48	53	**143467**	41	15342	2707	0,41
gyümölcsös	113	119	**1758362**	20	266504	14776	5,02
kert	158	159	**114814**	29	4000	722	0,33
kivett	1610	1636	**5860678**	21	94184	3582	16,73
legelő	36	54	**1566547**	150	186046	29010	4,47
nádas	9	11	**206410**	742	72229	18765	0,59
rét	46	54	**797423**	344	85680	14767	2,28
szántó	572	1062	**13463118**	6	292118	12677	38,43
szőlő	106	106	**119634**	309	2338	1129	0,34

A település területének döntő részét a falusias karakter jellemzi. A korábbi településszerkezet a Kéki és Fő utca mentén alakult ki, a községre a falusias és a kertvárosias lakóterület a jellemző. A leágazó utcák beépítése a falusias lakóterületre utal. A régi településrész mentén nem követi a törtvonalú telekformákat, az egyenes szalagtelkek az „ősközség" főutcájának mentén aránylag széles 16-18 m széles ingatlanokat eredményeztek. Az utólagos telekosztásoknál, és beépítéseknél már az utóbbi évtizedekben megszokottá vált 16-18 m-es szélesség, és a (80)-100-120 m hosszú telkek. A „főutca" mentén elvétve található régi lakóházak kivételével, az új utcák ingatlanjai előkertes beépítésűek. Hátranyúló szalagtelkei általában sorosak.

A parasztudvarokra a tagolt épületelrendezés a jellemző. A bel telkek három udvarrészre osztódnak és ezeken egymáshoz építve helyezkednek el a melléképületek. A lakóházzal kezdődő épülettömb mögött helyezkednek el az egyre kisebb traktusmélységű (így egyre alacsonyabb gerinc magasságú} gazdasági épületek. A település belterületét a főutca mentén a településközpontban a közintézmények környezetében már a településközponti karakter jellemzi.

A község utcái előkertes beépítésűek. Szalagtelkei közül a szegényebb porták udvarának elrendezése tiszta soros. A település központjában kétsoros beépítés is megfigyelhető elvétve. A részekre osztott udvarra a tagolt épületrendezés jellemző.

A XX. század elején Nyírbogdány régi típusú épületei közül a lakóházainak a legnagyobb része három- ritkán két- vagy négyosztatú volt, melyeknek az udvari hosszoldalról nyílt a bejárata a pitvarba. Ebből lehetett megközelíteni a nagyház (utcai szoba) és szemben a füstház, valamint a belső kamra vagy kisház. A negyedik helyiség az úgynevezett külső kamra, mely az udvarról nyílt.

Népi építészet - lakóházak A háromhelyiséges, szoba-konyha-kamra, szoba-pitvar/kéményalja-kamra, szoba-konyha-szoba beosztású. Ezeket más néven soros alaprajzú házaknak is hívták.

Tájház

Táncsics út 10

A Tájház épülete egy hármas osztású (tiszta szoba pitvar, kamra) tornácos paraszttház., a XIX. század végén épült. Kő alapon, vastag vályogfalakkal, gerendás mennyezettel rendelkezik, a pitvarban szabad-tűzhelyre utaló kéménnyel. A régi nádfedést cserép váltotta, de az udvaron helyreállították az ásott kutat, gémeskúttá alakítva, a régi időkben használatos deszkakerítéssel és kapukkal látták el. A tájház átadására 2006. június 10-én került sor. A Bogdányi elnevezést alapítójától, Bogdányi Ferenctől kapta, aki a faluban született és a település díszpolgára. Berendezése az 1930-as évek falusi lakáskörülményeit, használati tárgyait mutatja be.

Olyan lakóháztípus, amelyben a helyiségek sorosan – sorban egymás mögött, egyenes vonalban, egy tengelyre fűzve épülnek. Az ilyen házakat legfeljebb folyosó egészíti ki. Az egyes helyiségek egymásból vagy külön-külön az udvarról, folyosóról közelíthetők meg. Hazánk paraszti lakóházainak nagyobb része e típusba tartozik. A 14–15. sz. óta általános az a szoba-konyha (pitvar-kéményalja)-szoba vagy kamra beosztás, ami kamrával, istállóval, esetleg színnel bővülhetett. Az örökséget és a hagyományt gyakran összekeverjük. Meg kell tudnunk különböztetni az anyagiságában megfogható örökséget a hagyomány eszmei-szellemi tartományától, még akkor is, ha szorosan összetartoznak. A hagyomány az örökség lelke. Nélküle az örökség pusztán tárgy vagy természeti jelenség. A hagyomány az „ige” az értékesíthető anyagban, szakrális értéke van. A hagyomány egyúttal szellemi-technológiai készség, és elődeinktől maradt ránk. A fenntartó közösség számára soha nem maradiság, éretlen ragaszkodás a múlthoz, a meghaladotthoz, hanem az a belső képesség, amely biztosíték a túlélésre, a fejlődésre, a keretek között tartott újításra, és mégis a korlátlan szabadságra. A kereteket a föld, a falu, a létezés alapját jelentő munka, a mezőgazdálkodás jelenti. A falut érő környezeti, vagy éppen az emberiség által okozott csapások mindenekelőtt a hagyományok elvesztésével jártak. A mai építészetben sokszor a töredékét láthatjuk meg annak a páratlan csodának, ami egykoron úgy tündökölt.

Ebből következett az örökség ócskasággá nyilvánítása, az irányított lealázással, felejtéssel. Ezért a vidéki örökségvédelem nem nélkülözheti a hagyományok felderítését és megőrzését, ha kell, újra tanulását. Ez ugyanolyan feltétel, mint a műemlékvédelemben a megelőző tudományos kutatás.

Vasvári Pál utca 25. szám 266/1. hrsz.

Fő utca 27. szám 574. hrsz.

Fő utca 58. szám 431. hrsz.

Kéki utca 23. szám 107/1. hrsz.

Az épületek falaira, azokon belül a régebbiekre a karóvázas szerkezet, míg az újabbakra a vert vagy vályogfal volt a jellemző. A tetők szalmával fedettek és szarufás kialakításúak voltak. A barokkos vakolatlizénákkal és keretekkel - párkányokkal díszített utcai homlokzat általában deszkaoromfalas volt, de a csapott nyeregtető sem ritka. Az udvari hosszúoldalon gyakori volt a tornác és a rangosabb házakon, a két végén téglából falazott tornácoszlopok között egyszerű faoszlopok sorakoztak. A füstházakból a szabadkémények már hiányoztak, úgyszintén a szobák kívülről fűthető boglyakemencéi is.

Az ingatlanok telekméreteit figyelembe véve az 1500-3000 m^2 nagyságú telkek dominálnak. A telkek méretei a központtól távolodva nagyobbak. Tömbönként vizsgálva a telkek méreteit megállapítható, hogy a 600 és 2000 m^2 közötti telkek vannak elsöprő többségben. Az ennél nagyobb területű telkek általában üresek.

4. 1. 8. Településkarakter, helyi sajátosságok: utcakép, térarány, jellegzetes épülettípusok

A község épületállománya, a házak karaktere vegyes, ami egyaránt összefügg a telekrendszer vegyességével, az építés korával, az eltérő időszakokban történt építés keveredésével. A földrajzi adottságok meghatározzák a település beépített területeit.

Nyírbogdány község tipikus mezőgazdasági jellegű, magyar alföldi karakterű település. Terület-felhasználás szempontjából lakóterület, alapfokú ellátással. A belső településkép szerves fejlődését torzították a már említett 1970-es és 1980-as évek lakásépítési programjai. A heterogén belső településkép azonban általában így is emberléptékű, barátságos ma is. A jövőben a településen az átépülés mellett a (lakó) épületek felújítása lesz a jellemző, beleértve a kerítés, a belső udvar (kert) átépítését is. Az építési munkákkal, a felújításokkal a településkép kedvező alakítását lehet elősegíteni. Ehhez (is) ad építészeti ajánlásokat a kézikönyv az építtetőknek, a településképért tenni akaró lakosságnak.

Nyírbogdány a szabálytalan alaprajzú települések közé sorolható, ahol a szabálytalanság az összes fontos morfológiai elemet (utcahálózat, telekfelosztás, a házak telkeken belüli elrendezése) felöleli. A halmazfalu olyan település, amelynek belső magja szabálytalan alaprajzú, és e települési szabálytalanság minden lényeges alaprajzi vonásra kiterjed, ugyanakkor külső határai hozzávetőlegesen körformát rajzolnak ki. Házai rendszertelen összevisszaságban állnak, utcái rövidek, zegzugosak. A jelenlegi utcái a település központjában, már a XVII. században is hasonlóan kanyarodtak. Nyírbogdány község legfontosabb és megőrzendő morfológiai, településképi érteke, a tájban való igen előnyös elhelyezkedése, Nyíregyháza közelsége.

Az utcaképek, a beépítés, az épületek közvetlen látványai örökségi szempontból értékeket képviselnek. A Község épületállománya, a házak karaktere Nyírbogdányban meglehetősen vegyes, ami egyaránt összefügg a telekrendszer vegyességével, az építés korával, az eltérő időszakokban történt építés keveredésével. A település belterületen a hagyományos – védett – falusi porták, egyéb jellegzetes típusok találhatok a Községben (hatvanas években épült sátortetős "kockaépületek"; utcavonalra merőleges tetőgerincű újabb házak - szélesebb traktussal épültek a 80-as években; a legutolsó évek "divatos" épületei - szerencsére alig lelhetők fel túlformált, túldíszített házak).

A község hagyományos falusias beépítésű, hosszú-keskeny telkekkel rendelkezik. Az épületek gerince az utcákra merőleges. A funkcióvesztés következtében a foghíjakon új épületek épültek, amelyek több helyen már-már kertvárosi utcaképet kölcsönöznek a területnek, ugyanakkor illeszkednek a hagyományos, utcára merőleges gerincű beépítéshez. A település központja felé érve, az eredeti telekszerkezet megtartásával, laza családi házas beépítés alakult ki, a kertvárosias-laza karakter építészeti jegyeit hordozza.

A település központja a Fő utca és környezetében jött létre. Itt jellemzően igazgatási, oktatási és egyházi épületek fordulnak elő, melyek előkerttel és előkert nélkül egyaránt előfordulnak szabadon álló beépítési mód szerint.

Népkonyha

Általános iskola

Művelődési ház

Posta

Polgármesteri hivatal

Gyógyszertár

Óvoda

A településrészen található lakó épületek általában oldalhatáron álló módban helyezkednek el előkertesen, többségükben magas tetős tetőkialakítással. Új épületünk kialakításánál ne erősítsük a településre néhol jellemző anomáliákat, ide nem illő épületek kialakítását. Több hasonló épület a településkép egységességét eredményezi, melyhez alapvető követelmény az épületek homlokzatképzésének, a színezésének, az anyaghasználatának, az illeszkedésének a gondos megválasztása. Továbbá a nyílászárókra és tetőfedésekre, tetőformákra is gondosan ügyeljünk. A tetőgerinc kialakításánál a meglévő épületekhez, utcaképhez kell igazodnia. Utcával párhuzamos és merőleges gerincű épületek egyaránt megtalálhatóak. Az épületek sűrűn helyezkednek el a keskeny telkeken. A telkeken lévő beépítési százalék átlagostól nem eltérő, a kert hátuljában a zöldség- és gyümölcstermesztéshez, konyhakert kialakításához megfelelő kert található.

Az épületek általában kontytetős kialakításban fordulnak elő, ettől eltérni csak szélesebb telek esetén javasolt. A településközpontban a lakóépületek változó telepítést és épület elhelyezés következtében jöttek létre. A melléképületek elhelyezésénél is körültekintően kell eljárni. A kiegészítő gazdasági épületek kialakításánál ügyeljünk arra, hogy az utcai homlokzatra közvetlenül ne legyen hatása. A főépület folytatásaként jelenjenek meg. Célszerű ezen helyiségek kialakítása a főépülettel összhangban, együtt tervezve megvalósítani. Az utcai kerítés kialakításánál a környezet szép példáit vegyük figyelembe. Próbáljunk meg hozzájuk igazodni. Illeszkedő kerítés megvalósítására törekedjünk, szerkezetét és színét gondosan válasszuk meg. A teljesen tömör vagy dróthálós kerítés kialakítása nem jó megoldás. A részben áttört kerítést részesítsük előnyben. Az oldalsó és hátsó kerítések kialakításánál az anyag és forma megválasztásánál már a szomszéd féltől való saját intimszféra megvédésére kissé zártabb, rejtettebb kerítés alkalmazható.

4. 1. 9. A tájszerkezet alakulása

Tájföldrajzi szempontból Nyírbogdány település közigazgatási területe az Alföld tájegységen belül, a Nyírség kistáj közép részén található. A Nyírség hatalmas, mészszegény homok és lösz-homok keverékből álló szigetként ékelődik a környező tájak túlnyomórészt lösz- és agyagfelszínei közé. Ez hazánk második legnagyobb futóhomok-területe. Annak az óriási jégkori hordalékkúpnak a maradványa, amelyet az Erdély és az Északkeleti-Kárpátok felől érkező vizek építettek. Mikor a földtörténeti jelenkor hajnalán a Bereg- Szatmári-sík és a Bodrogköz megsüllyedt, a folyók egymás után elhagyták a Nyírséget, és megkezdődött a szél munkájának időszaka, amely szétterítette az üledéket. A Nyírség klímájának egyik meghatározó jellemzője az Alföld délebbi részeinél kevésbé forró nyár és a több csapadék. A Nyírség éghajlata a zárt erdők kialakulását biztosítja, de a növényzet megvalósuló formáját a lokális talajviszonyok erősen befolyásolják.

Ennek megfelelően az ősi vegetáció képét a túl száraz és túl nedves térszíneken felnyíló zárt erdők határozhatták meg. Az erdőket a kocsányos tölgy uralta, ezüsthárssal vegyes gyöngyvirágos tölgyesek, keményfás ligeterdők, gyertyános tölgyesek váltakoztak a térszínnek megfelelően. Az erdős tájat a magasabb buckaoldalakon és buckatetőkön homok pusztákkal mozaikos nyílt tölgyesek szakították meg, a mélyebb buckaközi térszíneken a folyamatos vízhatás miatti láposodás, sőt, tavak ('nyírvízlaposok') kialakulása volt jellemző. Meglepő módon a nyugati, délnyugati Nyírségben a fenti élőhelyek maradványfoltjai mellett szikes területek só tűrő, sókedvelő növénytársulások váltogatják egymást. A nyírségi élővilág egyik fő jellegzetessége, hogy kis területen belül egymástól nagymértékben eltérő igényű fajok, életközösségek alkotnak változatos mozaikot. Ennek oka a speciális domborzati formák okozta mikro- és mezoklimatikus változatosság. A Nyírség jelenkori növénytakarója már csak egymástól elszigetelt, apró, többségében rossz állapotú foltokban őrzi az ősi vegetáció maradványait.

Az éghajlati adottságok napjainkban is lehetővé teszik, tennék az erdő kialakulását. A mai erdőtlenség (értve ezalatt az őshonos fafajok alkotta, valódi erdők hiányát) oka nem a klíma, hanem az emberi tevékenység. Az elmúlt évszázadok minden addigit meghaladó mértékű erdőirtásai miatt hatalmas területeket érintett az eróziós és deflációs kár. A mozgásba lendülő homokbuckákat mind nagyobb területeken kezdték el tájidegen fafajokkal betelepíteni.

A természetes tölgyerdők helyett a Nyírség képét ma leginkább a sivár akácosok határozzák meg, emellett jellemzőek a telepített fenyvesek, nemes nyarasok és a vörös tölgy ültetvényei is. A pusztai tölgyesek fajkészletét őrzik a korábban nyílt tölgyligetekkel mozaikoló száraz homoki gyepek. Felhagyott szántók helyén regenerálódó, egyéves, nyílt homokpuszta-gyepek ma is megtalálhatók, míg az évelő, magyar csenkeszes, ezüstperjés gyepek szórványosak. A zárt homokpuszta réteknek (sztyepeknek) hírmondóik is alig akadnak.

Többségük kialakulásában eredetileg az erdőirtás és a legeltetés hatása játszotta a főszerepet. A privatizáció után ezeknek a homoki legelőknek jó részét feltörték vagy tájidegen fajokkal fásították. A természetes élőhelyekre a másik nagy csapást az intenzív lecsapolási munkálatok jelentették. A jelentősebb vízfolyásokat eredetileg is nélkülöző, lefolyástalan Nyírség talajvízszintje a vízrendezések nyomán drasztikusan lesüllyedt, amit súlyosbít az utóbbi évtizedek krónikus csapadékhiánya. Korábban a települések mellett nem számítottak ritkának a halban gazdag tavak, mocsarak, lápok, ma viszont nyár elejére csak a legmélyebb buckaközökben marad egy kis víz. A tartós vízhiány ellehetetleníti a táj jellegét eredetileg leginkább meghatározó, ma töredékére fogyatkozott és degradált vízigényes élőhely típusok regenerálódását. A vízhiánnyal küzdő területeket egyre inkább eluralják az idegenhonos özönnövények, mint az akác, kései meggy, bálványfa, amerikai kőris, aranyvessző, parlagfű, selyemkóró. Az elmúlt évtizedek tapasztalata alapján a szárazódás és a jelenlegi agrár-támogatási rendszer a gazdálkodókat arra ösztökéli, hogy mind több, korábban gyepként hasznosított üde területet szántsanak fel.

Természeti adottságok

A természeti értékek és természeti területek a nemzeti és települési vagyon sajátos és pótolhatatlan részei. Fenntartásuk, kezelésük, állapotuk javítása, a jelen és a jövő nemzedékek számára való megőrzése, a természeti örökség és a biológiai sokféleség oltalma, valamint az ember és a természet közötti harmonikus kapcsolat biztosítása a környezet-természetvédelmi tevékenység lényeges feladata.

Földtani adottságok

A Nyírségi kistérség szinte teljesen sík terület. Lejtésviszonyait tekintve 97,2% lejtése kisebb, mint 1%, 2,7% lejtése 1-3 %, és csupán 0,1% lejtése 3-5%. A térségben folyó nem található, csupán a Lónyai csatornába torkolló mesterségesen kialakított főfolyások haladnak rajta keresztül. Nyírbogdány 100 - 120 m közötti tengerszint feletti magasságú síkságon fekszik. A megye mérsékelten meleg, illetve mérsékelten hűvös zónák határán, nagyobb részt mérsékelten száraz területen fekszik. 70 %-át a homokbuckás Nyírség, kb. 25 %-át a Felső-Tiszavidék magas talajvizű, vízrendezés által erősen átalakított sík területei, egy kis részét pedig a Hajdúhát löszsíksága, illetve a Közép-Tiszavidék kultúr sztyeppje tölti ki. Dél felé haladva jellemzően csökken a csapadék mennyisége és nő a napsütéses órák száma. A középső részt a vízfolyásban való szegénység, de gazdag tórendszer jellemzi: a Közép-Nyírség területe igen gazdag természetes tavakban és mesterséges halastó-tározókban. Felszínének kialakításában a folyók és a szél játszották a legnagyobb szerepet. A folyók hordalékkúpokat és elhagyott medreik mentén vastag üledéket raktak le. A hordalékkúpok anyagából a szél homokot halmozott fel. Jellemző geológiai képződményei a lösz, a barnaföld, a különböző homokformák, a futóhomok, az agyag és a tőzeg. A Közép-Nyírség területén futóhomokformák fordulnak elő nagyobb számban. A löszös felszínek laposak és kisebb területűek. A homok felhalmozódások sokszor szabálytalan alakot vesznek fel, parabolabuckából is keveset találhatunk. A szélbarázdák az északi részeken elérhetik a 12-16 méteres magasságot is. Nyírbogdány közigazgatási területének felszíne túlnyomóan homokos lösz talajú.

A Nyírségben a homok az uralkodó talajtípus. Talaj minőségi romlását a savasodás és a szélerózió (defláció) folyamata gyorsítja. A nagymértékű defláció oka elsősorban az uralkodó talajtípusokhoz helytelenül kiválasztott művelési ágakban (túlzott arányú a szántóföldi művelés erőltetése és támogatása), valamint a helytelenül kiválasztott agrotechnikai módszerekben keresendők (pl. gyümölcstermesztés esetén a sorközök tárcsázása füvesítés helyett). Továbbá a defláció folyamatát erősíti a fasorok kivágása, noha a káros folyamat megállításában nagy szerepük lenne. A Nyírségben a homok az uralkodó talajtípus. Talaj minőségi romlását a savasodás és a szélerózió (defláció) folyamata gyorsítja. A nagymértékű defláció oka elsősorban az uralkodó talajtípusokhoz helytelenül kiválasztott művelési ágakban (túlzott arányú a szántóföldi művelés erőltetése és támogatása), valamint a helytelenül kiválasztott agrotechnikai módszerekben keresendők (pl. gyümölcstermesztés esetén a sorközök tárcsázása füvesítés helyett). Továbbá a defláció folyamatát erősíti a fasorok kivágása, noha a káros folyamat megállításában nagy szerepük lenne.

Domborzati adatok

A Nyírségi kistérség szinte teljesen sík terület. Lejtésviszonyait tekintve 97,2% lejtése kisebb, mint 1%, 2,7% lejtése 1-3 %, és csupán 0,1% lejtése 3-5%. A térségben folyó nem található, csupán a Lónyai csatornába torkolló mesterségesen kialakított főfolyások haladnak rajta keresztül. Nyírbogdány 100 - 120 m közötti tengerszint feletti magasságú síkságon fekszik.

Éghajlat

A Nyírség éghajlata kontinentális, területe hűvösebb, mint az Alföld többi része, viszont az éves napfénytartam nagyobb, 1975 óra. Az évi középhőmérséklet 9,6-9,7 C°, az átlagos éves csapadékmennyiség 583 mm. A hótakarós napok száma 40, a hótakaró átlagos vastagsága 17–18 cm. Az uralkodó szélirány: É-i, ÉK-i és DNy-i. Nyírbogdány község mérsékelten meleg, száraz éghajlati övbe tartozik. Az évi középhőmérséklet 10°C, a csapadék átlagos mennyisége év 560-590 mm. Az északkeleti és délnyugati szél a jellemző a térségre. Az évi napsütéses órák száma kedvező esetben a 2000 órát is eléri.

Vízrajz

A Nyírség fontosabb folyó közé tartozik a Keleti-főcsatorna, a Lónyai-főcsatorna, a Tisza, a Kraszna és a Szamos. A jelentősebb állóvizeik közé tartozik a Vajai-tó, Bátorligeti ősláp, Kállósemjéni ősmohos és a nyíregyházi Sós-tó. Az 1800-as évek közepéig a domborzati viszonyok sajátosságai miatt a Nyírség legnagyobb része lefolyástalan volt. A csapadékos időkben a homokdombok közötti mélyedésekben összegyűlt víz a terület nagy részén lehetetlenné tette a földek művelését. A helyzet rendezésére 1879-ben alakult meg a Nyírvíz Szabályozó Társulat, s készült el a Nyírség vízszabályozásának terve. A folyószabályozások következtében ma már a Nyírségnek egyetlen természetes állapotban lévő vízfolyása sincs. A területet behálózó csatornák:

- Lónyay-főcsatorna
- Bogdányi-főcsatorna
- Sényői-főfolyás
- Henetói-Gálkúti összekötő
- Henetói-csatorna
- Gálkúti-csatorna
- Vasmegyeri mellékág
- Kéklőtói szivárgó
- Gergelyffy szivárgó
- Cseréstói szivárgó
- Bogdány-Turai szivárgó

4. 2. A település régészeti örökségeinek felmérése újonnan beépítésre szánt területnek kijelölt terület esetén terepbejárással

A régészeti elemek vizsgálatát a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben meghatározott fogalmak alapján végeztük el.

Régészeti feltárás (2001. évi LXIV. tv. 7. § 30.)
Tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés, beleértve a fémkereső műszer használatát), amelynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.
Régészeti lelőhely (2001. évi LXIV. tv. 7. § 35.)
Földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók.
Terepbejárás (2001. évi LXIV. tv. 7. § 41.)
Minden olyan felszínen végzett kutatás, adatgyűjtés és kiértékelő dokumentálás, amely a régészeti örökség nem ismert elemének felfedezésére vagy a régészeti lelőhely állapotának ellenőrzésére, illetve azonosítására irányul, függetlenül attól, hogy együtt jár-e a leletek összegyűjtésével vagy sem.

A régészeti terepbejárás olyan kevésbé roncsoló hatású kutatási módszer, mely a talajfelszín szemrevételezése, tanulmányozása útján állapítja meg a régészeti jelenségek helyét és elterjedését, és ezt összevetve a múzeumi és szakirodalmi adatokkal, továbbá a környezet geomorfológiai vizsgálatával, meghatározza a régészeti lelőhely határait, a felszín alatt rejtőző régészeti jelenségeket és azok korát. A régészeti terepbejárás tudományos módszertana nyomtatott formában is hozzáférhető.[4]

Az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítését terepbejárás előzte meg.

A vizsgálatnál figyelembe vett a kulturális örökség régészeti vonatkozásait érintő speciális törvények és rendeletek a bevezető részben ismertetettek szerint.

- 1997. évi LXXVIII. törvény: az épített környezet alakításáról és védelméről
- 1997. évi CXL. törvény: A muzeális intézményekről, a nyilvános könyvtári ellátásáról és a közművelődésről
- 2001. évi LXIV. törvény: A kulturális örökség védelméről

A régészeti elemek vizsgálatát a kulturális örökség védelméről szóló 2001. évi LXIV. törvényben meghatározott fogalmak alapján végeztük el.

Régészeti emlék (2001. évi LXIV. tv. 7. § 28.)
A régészeti örökség ingatlan eleme.
Régészeti érdekű terület (2001. évi LXIV. tv. 7. § 29.)
Valamennyi terület, természetes vagy mesterséges üreg és a vízmedrek azon része, amelyen, illetve amelyben régészeti lelőhely előkerülése várható vagy feltételezhető.

[4] Jankovich-Bésán Dénes: A felszíni leletgyűjtés módszerei és szerepe a régészeti kutatásban. Régészeti Továbbképző Füzetek 4. Szerk. T. Dobosi Viola, Budapest 1993.61.

Régészeti feltárás (2001. évi LXIV. tv. 7. § 30.)
Tudományos módszerrel végzett tevékenység (régészeti megfigyelés, terepbejárás, próbafeltárás, megelőző feltárás, mentő feltárás, tervásatás, műszeres lelet- és lelőhely-felderítés), melynek célja a régészeti örökség elemeinek felkutatása.
Régészeti lelet (2001. évi LXIV. tv. 7. § 33.)
A régészeti örökség érzékelt, felfedezett, feltárt - jellegénél fogva - ingó eleme, függetlenül attól, hogy eredeti helyéről, összefüggéseiből, állapotából elmozdult, elmozdították-e, vagy sem. Nem minősülnek régészeti leletnek azon kulturális javak, amelyek 1711 előtt keletkeztek, és bizonyítottan műgyűjteményben maradtak fenn.
Régészeti lelőhely (2001. évi LXIV. tv. 7. § 35.)
Az a földrajzilag körülhatárolható terület, amelyen a régészeti örökség elemei történeti összefüggéseikben találhatók, és amelyet a hatóság nyilvántartásba vett.
Régészeti megfigyelés (2001. évi LXIV. tv. 7. § 36.)
A földmunkával járó fejlesztések, beruházások régész által a helyszínen történő folyamatos figyelemmel kísérése és annak dokumentálása.
Régészeti örökség (2001. évi LXIV. tv. 7. § 37.)
Az emberi létnek a föld felszínén, a föld vagy a vizek felszíne alatt és a természetes vagy mesterséges üregekben 1711 előtt keletkezett érzékelhető nyoma, mely segít rekonstruálni az emberiség történetét és kapcsolatát környezetével.
Régészeti védőövezet (2001. évi LXIV. tv. 7. § 38.)
A védetté nyilvánított régészeti lelőhely környezete, amely biztosítja annak fenntarthatóságát, megközelíthetőségét, tájképi védelmét.

4. 3. A védett müemléki értékek települési értékleltára

4. 3. 1. Világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket
4. 3. 2. Országos építészeti örökség elemi
4. 3. 3. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

4. 3. 1. Világörökségi, és a világörökségi várományos helyszínek és területeket

Jelen a település esetében nem releváns.

4. 3. 2. Országos építészeti örökség elemei

A településnek 1 darab nyilvántartott műemléke van.

I.		
REFORMÁTUS TEMPLOM		
Azonosító	**Törzsszám**	**Védettség**
8346	6171	Műemléki védelem
Jelleg	**Kategória**	**Eredeti főtípus**
Építmény	Templom	Szakrális építmény
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4511 Nyírbogdány, Kéki út 4	644
Fotódokumentáció		

Leírás
A református templom késő barokk, 1796. Eklektikus átalakításokkal. Berendezés: úrasztala, szószék, padok XIX. század első fele. Egyhahós, K-Ny-i tájolású, mindkét végén egyenes záródású, téglából épült, későbarokk teremtemplom, melynek K-i végéhez egy 28 m-es, órapárkányos torony, D-i homlokzatához pedig kis bejárati előcsarnok csatlakozik. A hajó K-i, oromzatos, attikás homlokzatához a középtengelyben illeszkedő, négyszögletes alaprajzú torony - melyet valószínűleg a középkori templom egyenes záródású szentélyének helyére, vagy tetejére építettek - háromszintes. Az alsó szintet a középsőtől elválasztó párkány lényegében a templomhajó koszorúpárkányának a folytatása. Az alsó szint sarkai lekerekítettek. A főbejárat a torony K-i homlokzatának középtengelyében nyílik. A torony külső- és belső, a hajóba vezető bejáratának kosáríves kőkerete van, felül indákkal övezett kartus díszítéssel, oldalt a káváin egy-egy rozettával. A külső ajtónyílás fölött könyöklőpárkányos, vakolt keretes vakablak látható. Az É-i és D-i homlokzatrészen egy-egy ovális, kisméretű, kőkeretes ablaknyílás található. A torony második szintjében, a Ki oldalon kis téglalap alakú, vakolt keretes, könyöklőpárkányos ablaknyílás látható. Ugyanilyen jellegű vakablakok vannak az É-i és D-i homlokzatrészeken. A harmadik órapárkányos szint minden oldalán egy-egy nagyméretű, könyöklőpárkányos, szegmensívvel lezárt, zsalugáteres ablaknyílás van. Az erősen kiugró órapárkányt homlokzatonként egy-egy gyámpár tartja. A második és harmadik szintben a torony sarkai él szedettek, és minden homlokzat faltükrös. A bádoggal borított toronysisak törtvonalú, hasábtagos, csúcsos, sarkai él szedettek. A templomhajó sarkai lekerekítettek. Az É-i homlokzat síkja tagolatlan. Itt egyenlő elosztásban három nagyméretű, félköríves lezárású, vakolt keretes ablaknyílás látható. A Ny-i homlokzat ablaktalan. A D-i homlokzathoz illeszkedő előcsarnok nyeregtetős, attikás. (Az oromzatos, attikás rész csúcsánál 1758-as, vakolt évszám látható.) D-i falának középtengelyében nyílik a kőkeretes mellékbejárat. A kőkeret díszítése hasonló K-i bejárat kőkeretének díszítéséhez. Az előcsarnokból jobbra és balra is egy-egy nagyméretű, félköríves lezárású, vakolt szalagkeretes ablaknyílás van a hajó homlokzatában. A hajó tetőzete K-i végén oromzatos, Ny-i végén kontyolt nyeregtető, hódfarkú cseréppel fedve. Az előcsarnok tetőzetének borítása fémlemez.

Értékelemzés	
Értékelési szempont	**Értékelés**
Eszmei jelentőség	nagyon jelentős - a vallási nemzeti vagy helyi identitás erősítésében fontos szereppel bír
Használati jelentőség	nagyon jelentős - használata közcélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	nagyon jelentős - színvonalas, művészi kvalitásokkal rendelkezik
Idegenforgalmi jelentőség	nagyon jelentős - turisztikai terméknek alkalmas, a főbb vonzerők mellett kiegészítő szereppel bír(hat)
Állapot	jó - hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	jó - a település központjában
Veszélyezettség	nem veszélyeztetett - hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad
MŰEMLÉKI KÖRNYEZET	
Műemlék	Műemléki környezet helyrajzi száma:
Református templom ex-lege műemléki környezet	644

A templom keleti oldalán található az 1833-ban, fából készített orgonakarzat, rajta az orgonával és a padokkal. Az orgonát 1834-ben készítette Komornyik József kassai mester. Pneumatikussá 1941-ben építették át. 2 manuálos, lábjátékra (is) alkalmas.

4. 3. 3. Védetté nyilvánított régészeti lelőhelyek és nyilvántartott régészeti lelőhelyek

Nyírbogdány község TRT módosítással érintett területén található nyilvántartott régészeti lelőhelyei a következők:

Azonosító	Lelőhely szám	Település	Név	Helyrajzi szám
21269	1	Nyírbogdány	Őzesi-dűlő	077/2, 077/3.
51726	2	Nyírbogdány	Bodor(telke)	0134/3, 0135, 0136, 0141/2, 0143/1.
51725	3	Nyírbogdány	Darvas	A lelőhely a közhiteles adatbázisban Nyírbogdányiként szerepel, de Sényő külterületén nyilvántartott. Visszaazonosított helyszín alapján érintett helyrajzi számok: 0145/1, 0145/2, 0145/3, 0145/4, 0146, 0147/5, 0147/6.
51727	4	Nyírbogdány	Gecsetelke	0126/1, 0133, 0141/2.
51728	5	Nyírbogdány	Hene, Szentegyházi-dűlő	0192/6, 0192/7, 0192/8, 0192/9, 0192/11, 0217/1.
51729	6	Nyírbogdány	Hene	0190/7, 0190/8, 0190/9, 0190/10, 0190/11, 0190/12, 0190/13, 0190/14, 0190/15, 0190/16, 0190/17, 0190/24, 0190/25, 0190/27, 0191, 0192/2, 0192/3, 0192/4, 0192/5, 0192/6, 0192/7, 0192/8, 0192/9, 0192/11, 0192/12, 0192/20, 0193.
51730	7	Nyírbogdány	Körtvélyes(telek)	0188/1, 0115/6, 0115/7, 0115/8, 0115/10, 0115/11, 0123.
51731	8	Nyírbogdány	Hene-dűlő, Diósszeg	0191, 0192/14, 0192/15,0192/16, 0192/17, 0192/18, 0192/19, 0192/20, 0194/4, 0194/5, 0194/6, 0194/7, 0194/8, 0211, 0212/1, 0212/2, 0212/3, 0212/4, 0212/5, 0212/6, 0213/4, 0213/5, 0214, 0215/1, 0215/2.
51732	9	Nyírbogdány	Szolnok	059/1, 062, 066.
51733	10	Nyírbogdány	Telek	046, 058, 063/4.
51734	11	Nyírbogdány	Kossuth u. 3.	452/1, 452/2, 452/3, 453, 454, 455/1, 455/2, 456, 457, 492, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538/1, 539/1, 540, 541, 542, 543, 544, 545/11, 545/7, 546.
51735	12	Nyírbogdány	Vasútállomástól K-re	0238, 0239/2, 0240, 0241, 0242/10, 0242/11, 0242/12, 0242/3, 0242/4, 0242/5, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 845/1, 845/3, 845/4, 845/5, 845/6, 845/7, 845/8, 845/9, 846, 847/1, 847/10,

				847/11, 847/12, 847/13, 847/14, 847/15, 847/2, 847/3, 847/4, 847/5, 847/7, 847/8, 847/9, 855/2, 855/5, 856/2, 856/3, 857, 859, 860.
51736	13	Nyírbogdány	Kristontag	0196/1, 0201, 0204/1, 0204/2, 0204/3.
70803	14	Nyírbogdány	Belterület, Kőrösi Csoma Sándor út eleje	582/3, 588, 589, 590, 641, 642, 643/1, 643/2, 644, 645.
72555	15	Nyírbogdány	MOL Gyárteleptől D-re	0167/8, 0167/11.
72557	16	Nyírbogdány	Százforintos	0183/6, 0184, 0185/21, 0185/22, 0185/23, 0130/4, 0130/12.
75889	17	Nyírbogdány	Szőke-tanyától északra, Máriapócsi (IV.)-főfolyás nyugat	031/1, 031/11, 031/12, 031/13, 031/14, 031/15, 031/16, 031/17, 031/18, 031/19, 031/20, 031/21, 031/22, 031/5, 031/7.
75891	18	Nyírbogdány	Szőke-tanyától északra, Máriapócsi (IV.)-főfolyás nyugat II.	031/1, 031/5, 031/14, 031/15, 031/16, 031/17, 031/18, 031/19, 031/20.
75893	19	Nyírbogdány	Szolnok-szigeti-szivárgó nyugat	036/10, 036/12, 036/13, 036/14, 036/15, 036/16, 036/17, 036/18, 036/24, 036/25, 036/26, 036/8, 036/9.
75895	20	Nyírbogdány	Kustya-dűlő dél	036/10, 036/12, 036/13, 036/14, 036/15, 036/16, 036/17, 036/18, 036/19, 036/20, 036/21, 036/22, 036/23, 036/24, 036/25, 036/7, 036/9, 037, 038/10, 038/11, 038/8, 038/9, 046.
75897	21	Nyírbogdány	Akasztó-hegytől délre	036/1, 036/2, 036/3, 036/4, 036/5, 037, 038/1, 041, 043/4.
75899	22	Nyírbogdány	Kossuth Tsz-től keletre	012/2, 013/7, 013/8, 013/9, 013/11, 0215/9.
73905	23	Nyírbogdány	Gyártelep, Kéklő	0244, 0245, 0246/3.
81869	24	Nyírbogdány	Hene-templom	0194/4, 0194/5, 0211, 0212/2.
81871	25	Nyírbogdány	Diós-dűlő észak	0194/1, 0195, 0196/3.
81873	26	Nyírbogdány	Diós-dűlő dél	0194/1, 0194/3, 0194/14, 0194/15, 0194/16.
98185	27	Nyírbogdány	MOL Gyárteleptől DK-re	927/1, 927/3, 927/4.
87011	31	Kemecse	Pápaházi-dűlő K	**Nyírbogdány:** 0147/3, **Kemecse:** 0110/14, 0110/15, 0147/3.
51234	15	Székely	Zöldtelek	**Nyírbogdány:** 063/4, **Kemecse:** 0140, 0142, 0143/4, 0144/6, 0144/7, 0145/1, 0146, 0147, 0148/1, 0148/5.

52098	11	Vasmegyer	Apáti-dűlő	**Nyírbogdány:** 0189 (poligon érinti), **Vasmegyer:** 0101, 0109/14-24, 0109/38-47, 075/55.
52103	16	Vasmegyer	Bikássziget	**Nyírbogdány:** 0200, **Kék:** 036/1, 036/9, **Vasmegyer:** 072/10, 072/52, 072/53, 072/9, 092.
72551	24	Vasmegyer	Homok-hegytől Ny-ra	**Nyírbogdány:** 0162/3, **Vasmegyer:** 0139/1, 0140.

Régészeti területek (saját szerkesztés)

Nyírbogdány község TRT módosítással érintett területén található nyilvántartott régészeti lelőhelyek részletes mutatói:

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
1	21269	1	-	Nyírbogdány – Őzesi-dűlő	Általános	077/2, 077/3.
Leírás:						
Nyírbogdány belterületétől keletre 700 m-re, a 4. sz. főút déli oldalán, a Cserés-tói-szivárgó keleti partján 2001-ben végzett terepbejárást Istvánovits Eszter régész. A kevés vizsgálható területen egy kisebb méretű bronzkori településre utaló régészeti lelőhelyet lokalizált.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
2	51726	2	-	Nyírbogdány – Bodor(telke)	Általános	0134/3, 0135, 0136, 0141/2, 0143/1.
Leírás:						
Nyírbogdány határába olvadt Árpád- és középkori település, melynek nevét vagy a határ délnyugati részén fekvő Bodorhegy és Bodorszőlő vagy a keleti-délkeleti oldalon lévő Bodorkút-laposa dűlőnév őrzi. (Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 153. old.) A nyilvántartott régészeti lelőhely Nyírbogdány belterületétől délnyugatra 800 méterre, a 4. sz. főút északi oldalán található. A telekhely 1408-ban tűnik fel, amikor Kállói Lökös fia Miklós és fiai vizsgálatot kértek Gégényi Benedek ellen e birtokukat is érintő oklevelek kiszolgáltatásáért. 1423-ban a fenti Kállóiak, valamint Piricsei (Szatmár m.) István és Butykai Gergely panasza szerint Kállói Szaniszló fia János használta a telekhely határain belüli rétet, lekaszálta s a szénát elhordta. Neve a magyar Bodor szóból származhat, bár felmerül annak lehetősége, hogy a Bodor személynévből, a település egykori tulajdonosának nevéből ered. Elnéptelenedéséről nincs pontos adat. A lelőhely területe jelenleg erdő.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A 51726. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 0143/1 helyrajzi számú ingatlant Mezőgazdasági területből Erdő művelési ágú területté kívánják átsorolni. A módosítás követi a már megvalósult állapotot, így jelenleg régészeti feladatellátásra nincs szükség. A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
3	51725	3	-	Nyírbogdány – Darvas	Általános	A lelőhely a közhiteles adatbázisban Nyírbogdányiként szerepel, de Sényő külterületén nyilvántartott. Visszaazonosított helyszín alapján érintett helyrajzi számok: 0145/1, 0145/2, 0145/3, 0145/4, 0146, 0147/5, 0147/6.

Leírás:

A közhiteles adatbázisban Nyírbogdányi lelőhelyként van nyilvántartva. A lelőhely poligonja a közhiteles adatbázisban Sényő település külterületén található. Területe átfedésben van az 50847 azonosító számú Sényő – Tetemhegy nevű kelta temetőt takaró lelőhellyel. Az adatbázis felöltésekor a lelőhelyet tévesen lokalizálták.

Darvas lelőhely adattári leírása szerint 1995. júliusában Tanicsár Miklós polgármester bejelentése alapján Almássy Katalin és Istvánovits Eszter régészek végeztek helyszíni szemlét a Darvas-tagban. Az akkori friss akác telepítésben nagy mennyiségű kiszántott bronzkor, 8-9. századi és Árpád-kori cserepeket gyűjtöttek. A bejárás során két házhelyet figyeltek meg a felszínen, kiszántott kőkemencékkel. A két házat leletmentés keretében még ugyanabban az évben feltárták.

A leírás alapján egy létező, intenzív, az erdőműveléshez kapcsolódó mélyművelés miatt erősen bolygatott lelőhelyről van szó, amely nem a közhiteles adatbázisban szereplő Sényői területen található. *A feltárások írásos dokumentációja alapján a lelőhely Nyírbogdány Kapás-dűlő délnyugati, Napsugár-dűlő nyugati, illetve a Verebet-hegy keleti oldalán található.*

Utólagos terepi lokalizációját akadályozza, hogy a területet felnőtt akácerdő, illetve zártkerti gyümölcsösök fedik.

Veszélyeztetettsége:

A közhiteles adatbázisban szereplő helye nem vág egybe az írásos leírásokkal. Valós területe a Kapás-dűlő délnyugati, Napsugár-dűlő nyugati, illetve a Verebet-hegy keleti oldalán lehet. Fedettsége miatt nem hitelesíthető utólag, így jelenleg nincs védelemben.
Az adattári kutatások alapján a lelőhely hozzávetőleges helyével bejelentésre került annak területe, kezdeményezve a közhiteles adatbázis módosítását.
A 51725 azonosító számú régészeti lelőhely eredeti helyére eső 0145/1, 0147/5. helyrajzi számú ingatlant Mezőgazdasági művelésből Erdő művelési ágba kívánják átsorolni. A módosítás követi a már megvalósult állapotot, így jelenleg régészeti feladatellátásra nincs szükség. A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak.

Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
4	51727	4	-	Nyírbogdány – Gecse-telke	Általános	0126/1, 0133, 0141/2.

Leírás:

Nyírbogdány határába olvadt Árpád- és középkori település, melynek nevét a határ délnyugati részén található Gecse-tava név őrzi. (Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 153. old.)
A telekhely 1362-ben tűnik fel, amikor a Balogsemjén nb-i Lőkös és [Tákosi? (Bereg m.)] Sándor fia László perlekedtek e Bogdány és Sényő között fekvő föld birtokáért. Neve puszta személynévből keletkezett. Az alapjául szolgáló személynév talán a magyar Gergely név becéző változata.
A lelőhely Nyírbogdány és Nyírtura között félúton, a Sényői (VI.) – főfolyás északi partján, a 4. sz. főút nyugati oldalán található, területe jelenleg erdő.

Veszélyeztetettsége:

A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket.
A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
5	51728	5	-	Nyírbogdány – Hene, Szentegyházi-dűlő	Általános	0192/6, 0192/7, 0192/8, 0192/9, 0192/11, 0217/1.

Leírás:

Nyírbogdány határába olvadt Árpád- és középkori település, melynek nevét a határ északi részén található Hene-dűlő név őrzi. (Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 154. old.)

A település 1219-ben tűnik fel, amikor a Tomaj nb-i Örkény és testvérei, valamint a minden bizonnyal Gutkeled nb-i Majád ispán osztozkodtak rajta. 1268-ban Örkény fia Miklósé volt és Kékkel határos. 1316-ban a Gutkeledek részét Lotárd hűtlen fiaitól, Jakabtól, Páltól és Jánostól I. Károly király elvette, s a Balogsemjén nb-i Egyed fiainak, Simon és Iván mestereknek adományozta (A. IV, 480).

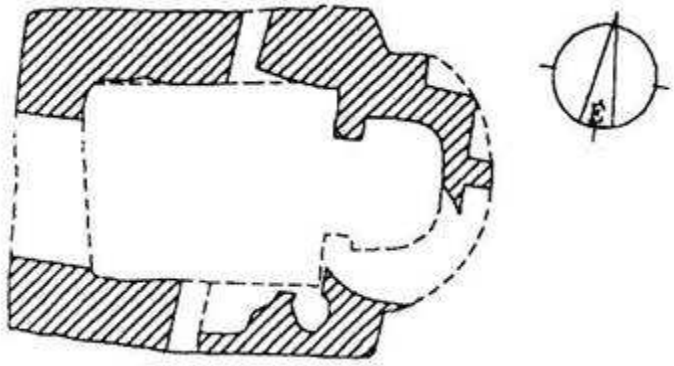
1323-ban Kék határjárásakor mint Örkény (Hwrkund) fia Miklós földjét említették, ez azonban tévedés, mert négy évvel később (Sámod fia) Miklós fia Domonkos cigándi (Zemplén m.) nemes arról tett panaszt, hogy a királlyal szemben álló Barsa nb-i Tamás fia Beke elfogatta és henei birtokát elvette tőle. A valóság az, hogy Domonkos 1313-ban a megye szolgabírái előtt 40 M-ért zálogba adta, viszont utóbb arra hivatkozott, hogy Beke erőszakkal csikarta ki a birtok átengedését. A borsovai esperességben fekvő Szent Miklós tiszteletére szentelt egyházának Márton nevű papja 1332-ben 10, 1333 és az 1334. évi I. részlet fejében 3-3 garas pápai tizedet fizetett. 1353-ban határa Apátival és Bogdánnyal érintkezett.

Helyét ma Telek-dűlőnek hívják (SzSzMT II. 159.). A kékiek Szentegyháza-dombjaként ismerték a helyet. Az 1950-es években tulajdonosa Szalánczy (Hauer) Emil volt, aki Kiss Lajosnak elmesélte, hogy nagyapja 1906-1907 táján kiszedette a templom alapjait és felhasználta azt magtár építéséhez. Ugyanitt útépítéskor csontvázakat is találtak. A helyet Székely-tanyaként is ismerik. A település 51731 azonosító szám alatt szerepel a közhiteles adatbázisban.

Németh Péter régész 1967-ben ásatásokat folytatott a határban, melyek során egy, a XI-XII. század fordulóján épített templom nyomaira bukkantak. Az ásatásról így számolt be:

„A bogdányi határ északi, henei részét használó kéki emberektől hallottam először a »Szentegyházi-dűlőről« beszélni, amely elnevezés országszerte az elpusztult középkori falvak templomának helyére utal. Helyszíni szemlénk során a felszínen téglatörmelék, eke felvetette emberkoponya és lábszárak jelezték, hogy az ásatást hol kezdhetnénk meg. Kutatóárkunkkal – amelyet, mint később kiderült, a templom hajójának derekán húztunk meg – először a templom hajójának, tehát a híveket befogadó részének két oldalfalát találtuk meg. Ez a két oldalfal már csak az alapozás keményre döngölt agyagtömbjéből állott, a felmenőfalakból egyetlen tégla sem maradt eredeti helyén. Szelvényekkel folytattuk a templom falainak, belsőjének feltárását, s munkánk befejezése után előttünk áll az egykori Hene falu hajdan messze látszó, jobbágykezek munkájáról valló templomának alaprajza (...)

A hajó északi és déli oldalfala között húzódó átvágásunk nyomán kialakított tanú falmetszete szerint a templom belsőjében két szintet különböztethetünk meg. Az egyiknek a mélységét az eredeti talajt alkotó sárga homokréteg, egy sárgásszürke döngölt agyag réteg és emberi csontokkal teli mélyedés jelzi. Az erre rakódó másik szint vonalát földes homok-réteg, valamint apró tégla és habarcstörmelékkel kevert homokos réteg adja. Ez utóbbi a felszín alatt 60 cm-rel jelentkezett, ugyanilyen mélységben az északi diadalív körül letaposott rétegre bukkantunk. Az alsó szinten található sárgásszürke, döngölt agyagalapozás csak-nem egy méter széles. Árpád-kori templomfeltárásaink eredményei után ezt az agyagréteget a templomkarzat alapozásának tekinthetjük (...)

VIII. Hene falu templomának alaprajza

A templom alapozása közelében két helyen sírra bukkantunk. A hajó északi oldala mentén egy 135 cm hosszú leánygyermek sírját bontottuk ki 60 cm mélységben. A sír ásásakor belevágtak az alapozás agyagtömbjébe is, tehát a medencére kulcsolt kézzel elhelyezett halott temetése már a templom felépítése után történt. A másik sír egy 60 cm hosszú, 2-3 év körüli kisgyermek tetemét rejtette magában. Mellékletet ebben a sírban sem találtunk, a feltűnően karikalábú gyermek súlyos angolkórban szenvedhetett (...) "

A henei templomot *Szent Miklós* tiszteletére szentelték, és valószínűleg a XVI. századelső felében indult pusztulásnak, amikor a települést elhagyták a lakói. A templom még meglévő romjainak a végső pusztulása az első világháború előtt történt, amikor alapfalait magtárépítésre használták fel.

A történettudomány a fenti feltárást az 51728 azonosító számú régészeti lelőhelyhez köti. A lelőhelyhez sorolás a feltáró adatszolgáltatása alapján történt, a feltárás után több mint 30 évvel. Ugyanakkor Hene Árpád-, és középkori település – 51731 azonosító számú lelőhely – tárgyi templomos helytől keletre 300 m-re található. (Lukács József 2008-as hitelesítő terepbejárása.) A két területet egy nyírvizes mélyedés választja el egymástól. Az 51731. lelőhely északi részén Bálint Marianna 2012-es bejárása során egy Árpád-, és középkori templomos helyet lokalizált, ami 81869 azonosító szám alatt került be a közhiteles adatbázisba. Sajnos egyéb kutatásra nem került sor.

A fentiek alapján nem zárható ki, hogy az 1967-es feltárás nem az 51728. azonosító számú lelőhelyen, hanem a 81869. azonosító számú lelőhelyen került sor. Ennek tisztázására további régészeti kutatásokra lenne szükség.

Veszélyeztetettsége:

A 51728. azonosító számú régészeti lelőhely teljes területét Mezőgazdasági területből Különleges Mezőgazdasági Üzemi területbe kívánják sorolni. A lelőhely területén található templomrom már feltárásra került, de a helyi identitás szempontjából fontos lelőhely. Amennyiben a művelés ág váltás fokozott talajbolygatással jár, javasolt a lelőhely területének kivonása a művelésből. Ennek hiányában a templom körül megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségeit a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik. A későbbiekben fontos lenne tisztázni az 1967-es feltárás pontos helyszínét. Védelembe helyezése javasolt.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
6	51729	6	-	Nyírbogdány – Hene	Általános	0190/7, 0190/8, 0190/9, 0190/10, 0190/11, 0190/12, 0190/13, 0190/14, 0190/15, 0190/16, 0190/17, 0190/24, 0190/25, 0190/27, 0191, 0192/2, 0192/3, 0192/4, 0192/5, 0192/6, 0192/7, 0192/8, 0192/9, 0192/11, 0192/12, 0192/20, 0193.
Leírás:						
Az 51728 azonosító számú Nyírbogdány – Hene, Szentegyházi-dűlő lelőhely, azaz az Árpád-, és középkori templom körül már az 1967-es ásatás során megfigyelt a feltáró Németh Péter római császárkori (szarmata) és kora bronzkori, bronzkori leletanyagot. A lelőhely azonban akkor még nem került lehatárolásra. Sarnek Tamás múzeum barát 2008-as bejelentése nyomán Lukács József végzett a lelőhelyen helyszíni szemlét. Ekkor történt meg a lelőhely területének lehatárolása is. A szemle során feltűnő volt az Árpád-kori leletanyag hiánya. A lelőhely egy észak-dél irányú agyagos dombháton húzódik végig, amely teteje plató szerű, talán planírozott. A szántás rengeteg kerámiát hoz fel a felszínre, a humuszréteg nagyon kevés. Több helyen megfigyelhetőek voltak a felszínen a régészeti objektumok is. Az lelőhelyet folyamatosan pusztítja a szántás, veszélyeztetett.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Mentő feltárása javasolt.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
7	51730	7	-	Nyírbogdány – Körtvé-lyes(telek)	Általános	0188/1, 0115/6, 0115/7, 0115/8, 0115/10, 0115/11, 0123.
Leírás:						
Nyírbogdány határába olvadt Árpád- és középkori település, melynek nevét a határ északi részén található Körtélyes-tanya, Körtvélyes-sziget idézi, Henepuszta északnyugati részén. (Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 156. old.) A helynév a régi magyar körtvély 'körte' főnév származéka. A bogdányi és márki nemesek között felsorolt Péter, Jakab, Miklós és János 1374-ben Bodon perében voltak tanúk. Ekkor Bogdány és Márk között említik a települést. Pusztulásáról, illetve pontosabb helyéről nem maradt fent információ. A közhiteles adatbázisban Hene templomától nyugatra, a Hene-tói-csatorna nyugati partján található. Pontos lehatárolására szüksége lenne.						

Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Területe mezőgazdasági művelés alatt áll.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
8	51731	8	-	Nyírbogdány – Hene-dűlő, Diósszeg	Általános	0191, 0192/14, 0192/15,0192/16, 0192/17, 0192/18, 0192/19, 0192/20, 0194/4, 0194/5, 0194/6, 0194/7, 0194/8, 0211, 0212/1, 0212/2, 0212/3, 0212/4, 0212/5, 0212/6, 0213/4, 0213/5, 0214, 0215/1, 0215/2.

Leírás:
Nyírbogdány határába olvadt Árpád- és középkori település, melynek nevét a határ északi részén található Hene-dűlő név őrzi. (Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 154. old.) A település 1219-ben tűnik fel, amikor a Tomaj nb-i Örkény és testvérei, valamint a minden bizonnyal Gutkeled nb-i Majád ispán osztozkodtak rajta. 1268-ban Örkény fia Miklósé volt és Kékkel határos. 1316-ban a Gutkeledek részét Lotárd hűtlen fiaitól, Jakabtól, Páltól és Jánostól I. Károly király elvette, s a Balogsemjén nb-i Egyed fiainak, Simon és Iván mestereknek adományozta (A. IV, 480). 1323-ban Kék határjárásakor mint Örkény (Hwrkund) fia Miklós földjét említették, ez azonban tévedés, mert négy évvel később (Sámod fia) Miklós fia Domonkos cigándi (Zemplén m.) nemes arról tett panaszt, hogy a királlyal szemben álló Barsa nb-i Tamás fia Beke elfogatta és henei birtokát elvette tőle. A valóság az, hogy Domonkos 1313-ban a megye szolgabírái előtt 40 M-ért zálogba adta, viszont utóbb arra hivatkozott, hogy Beke erőszakkal csikarta ki a birtok átengedését. A borsovai esperességben fekvő Szent Miklós tiszteletére szentelt egyházának Márton nevű papja 1332-ben 10, 1333 és az 1334. évi I. részlet fejében 3-3 garas pápai tizedet fizetett. 1353-ban határa Apátival és Bogdánnyal érintkezett. A lelőhely északi részén található a 81869 Hene-templom Árpád-kori és középkori templomként nyilvántartott lelőhely. (Az 1967-es templomfeltárás egyik lehetséges helyszíne.) A lelőhelyen 2008-as terepbejárása során Árpád-kori, középkori és bronzkori kerámiát talált Lukács József.
Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Területe mezőgazdasági művelés alatt áll. Ugyanakkor az 51731. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 0194/6 helyrajzi számú ingatlant Mezőgazdasági művelésből Erdő művelési ágba kívánják átsorolni. A művelési ág váltás nyomán bekövetkező mélyebb talajművelés veszélyezteti a régészeti jelenségek föld alatt megmaradt elemeit.

Ezért a régészeti lelőhely területét a művelési ág váltásból célszerű kihagyni. Ennek hiányában a megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségei a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
9	51732	9	-	Nyírbogdány – Szolnok	Általános	059/1, 062, 066.

Leírás:

Nyírbogdány határába olvadt Árpád- és középkori település, melynek helye a települési határban - az ÉK-i oldalon, a kéki és demecseri határnál található, a Cseres-tói-csatorna keleti partján, a 4-es számú főúttól északra 600 m-re. (Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 154. old.)
Okleveles adatok alapján ismert. Neve puszta személynévből keletkezett. Az alapjául szolgáló személynév talán a magyarázó főnév származéka 'szószóló, követ'-féle jelentéssel. Nevének alakjai: 1221/550: Rebeket et Bodolt v. Zunuchy (VR. 302. §. 257); 1327: p. Zolnuk (ANJOU-OKLT. XI, 469., 472. reg.).
A település 1221-ben tűnik fel, amikor idevaló embereket lopással vádoltak. 1327-ben a birtokosai, Mihály fia Tamás és János fia Mihály e települést kettéosztották, keleti fele az előbbié lett, míg Mihály vállalta, hogy a falu közepén álló kápolnát saját birtokára helyezteti. Egyébként a falu határát közösen fogják birtokolni. Szolnoki Tamás 1342-ben Csanálos (Bihar m.) perében volt tanú (A. IV, 230). A falu 1359-ben Székellyel volt határos. A XVII. század elején még virágzó hely, csak a század végén néptelenedett el.
Területét jelenleg erdő fedi.

Veszélyeztetettsége:

A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket.
A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
10	51733	10	-	Nyírbogdány – Telek	Általános	046, 058, 063/4.

Leírás:

Nyírbogdánytól keletre 1,3 km-re, a kéki és demecseri határ háromszögben, a Telek nevű részen, pontosan meg nem határozható időpontban Németh Péter régész terepet járt.
Az itt talált nagy mennyiségű kerámia Szolnok falu helyére utal. Többsége késő középkori, de akad közötte néhány Árpád-kori darab is. A terepbejárás során a templom helyét nem találta meg.

Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 157. old.) A lelőhely az 51732 azonosító számú Szolnok lelőhelytől keletre, 230 m-re található. Területe jelenleg erdővel fedett.
Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
11	51734	11	-	Nyírbogdány – Kossuth u. 3.	Általános	452/1, 452/2, 452/3, 453, 454, 455/1, 455/2, 456, 457, 492, 530, 531, 532, 533, 534, 535, 536, 537, 538/1, 539/1, 540, 541, 542, 543, 544, 545/11, 545/7, 546.
Leírás:						
Nyírbogdány, Kossuth utca 3. szám alatt, Buzák Mihály telkén vízakna ásása közben egy Ny-K tájolású csontvázas sír került elő 1988-ban. A sírt Istvánovits Eszter és Kurucz Katalin feltárta, de további kutatásokra nem került sor. Nem tisztázott, hogy egy magányos temetkezésről van-e szó, vagy egy temető egy sírja került elő. A lelőhely nagyobb területtel kerül felvételre, utóbbi lehetőségre is számítva.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területe beépített, falusias, kertes övezet. A föld alatt megmaradt régészeti jelenségekre a legnagyobb veszélyt a további beépítések jelentik. Ugyanakkor a régészeti lelőhelyet két ingatlan esetében is érinti a településszerkezeti terv módosítása. A 51734. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 546. helyrajzi számú ingatlant Településközponti vegyes területből Falusias lakóövezetté kívánják átsorolni. A módosítás kedvező irányban módosítja a lelőhely föld alatt megmaradt elemeinek fennmaradási lehetőségeit. Amennyiben a régészeti lelőhelyen belül 30 cm-t meghaladó mélységű földmunkára kerül sor, a megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségei a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik. : A 51734. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 545/7 helyrajzi számú ingatlant Településközponti vegyes területből Gazdasági kereskedelmi területté kívánják átsorolni. Az érintett terület jelenleg nagyobb rész beépítetlen.						

A művelési ág váltás nyomán bekövetkező mélyebb talajművelés veszélyeztetheti a régészeti jelenségek föld alatt megmaradt elemeit. Ezért a régészeti lelőhely területén, a fokozott földmunka előtt, a megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségei a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
12	51735	12	-	Nyírbogdány – Vasútállomástól K-re	Általános	0238, 0239/2, 0240, 0241, 0242/10, 0242/11, 0242/12, 0242/3, 0242/4, 0242/5, 824, 825, 826, 827, 828, 829, 830, 831, 832, 833, 845/1, 845/3, 845/4, 845/5, 845/6, 845/7, 845/8, 845/9, 846, 847/1, 847/10, 847/11, 847/12, 847/13, 847/14, 847/15, 847/2, 847/3, 847/4, 847/5, 847/7, 847/8, 847/9, 855/2, 855/5, 856/2, 856/3, 857, 859, 860.

Leírás:

Nyírbogdány Gyártelep nevű településrészén, a kéki kövesút, illetve a Nyárfa utca környezetében, a záhonyi vasútvonaltól délre Melis Katalin 1964-es terepbejárása során került elő a lelőhely. A gyűjtött leletanyag alapján egy késő bronzkori (Gáva kultúra) és kora vaskori (szkíta) település volt a területen. Különösen a házak mögötti részen, a dombhát nyugati oldalán gyűjtött sok leletanyagot. A megfigyelések alapján a korábban mocsaras területből kiemelkedő teljes homokszigetre rárajzolta a lelőhelyet.
A lelőhely területének nyugati széle a házsorok alá esik, északkeleti részét erdő fedi. Középső részét a ’70-es években homokbányászattal rongálták. Mindössze a lelőhely déli, délkeleti részén találhatóak szántóföldek, illetve kertek.

Veszélyeztetettsége:

A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket.
Erdőbe eső része: A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.

Házsorok alá eső része: A lelőhely területe beépített, falusias, kertes övezet. A föld alatt megmaradt régészeti jelenségekre a legnagyobb veszélyt a további beépítések jelentik.

A 51735. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 0242/10 helyrajzi számú ingatlant Erdő művelési ágból Gazdasági Ipari területté kívánják átsorolni. A módosítás követi a már megvalósult állapotot, így jelenleg régészeti feladatellátásra nincs szükség. A tárgyi ingatlanon megvalósuló bármilyen, 30 cm-t meghaladó mélységű földmunka régészeti feltáró tevékenységet tesz szükségessé, a lelőhelyen belül. A feltárás költségei a földmunka elvégzésében érdekelt felet terhelik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
13	51736	13	-	Nyírbogdány – Kristontag	Általános	0196/1, 0201, 0204/1, 0204/2, 0204/3.
Leírás:						
Kék településtől nyugatra 1 km-re, a Kéket Vasmegyerrel összekötő út északi oldalán, a Henei-tói-csatorna és a Kutyaláp-Gátkúti-csatorna szögétől délre közvetlenül, kettő, egymással érintkező homokhát található, amely a lecsapolások előtt szigetként emelkedett ki a lápos területekből. A hátakon 1964-ben Melis Katalin végzett terepbejárást, amelynek során vaskor, kora vaskori (szkíta), Árpád-kori és középkori településekre jellemző kerámiaanyagot gyűjtött.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
14	70803	14	-	Nyírbogdány – Belterület, Kőrösi Csoma Sándor út eleje	Általános	582/3, 588, 589, 590, 641, 642, 643/1, 643/2, 644, 645.
Leírás:						
A Fő utcától nyugatra, a Körösi Csoma Sándor utca elején 2008-ban egy örökségvédelmi hatástanulmány készítéséhez kapcsolódóan végzett terepbejárást Istvánovits Eszter. A Kőrösi Csoma Sándor utca déli oldalán fekvő É-D futású homokháton a rossz megfigyelési körülmények ellenére (szemét és házak omladéka) több szarmata és középkori, ill. újkori cserepet gyűjtöttek. A lelőhely eredeti kiterjedését, a terület beépítettsége miatt nem lehetett pontosan meghatározni. A lelőhely érinti a Polgármesteri hivatalt és környezetét, déli irányban elhúzódik a Kazinczy Ferenc általános iskoláig.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területe beépített, falusias, kertes övezet. A föld alatt megmaradt régészeti jelenségekre a legnagyobb veszélyt a további beépítések jelentik.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
15	72555	15	-	Nyírbogdány – MOL Gyárteleptől D-re	Általános	0167/8, 0167/11.
Leírás:						
A Mol nyírbodgányi bázistelepétől (Gyár utca, Ipartelep) délre található szántóföldeken végzett helyszíni szemlét 2009. októberében Bálint Marianna. Ennek során rossz látási körülmények között kevés bronzkori kerámiatöredéket gyűjtött a felszínen. A bejárható területtől DNy-ra emelkedő homokháton erdő található, valószínű, hogy a lh abba az irányba is tovább nyúlik. A lelőhelyet Ny-ról alacsony fekvésű, egykoron víz borította medence határolja.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik. A lelőhely esetleges kiterjedése az erdővel borított részekre, további vizsgálatok elvégzése után lehet csak kijelenteni.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
16	72557	16	-	Nyírbogdány – Százforintos	Általános	0183/6, 0184, 0185/21, 0185/22, 0185/23, 0130/4, 0130/12.
Leírás:						
Nyírbogdány Kónyatelep (Bessenyei út) település részétől észak-északkeletre, a Lónyai-főcsatornától északra 320 m-re, a Százforintos-dűlő 2009 októberében végzett terepbejárást Bálint Marianna. Ennek során rossz látási körülmények között kevés bronzkori kerámiatöredéket gyűjtött a felszínen. A bejárható területtől D-re és Ny-ra erdő található, valószínű, hogy a lh abba az irányba is tovább nyúlik. A lelőhelyet keletről alacsony fekvésű, egykoron víz borította medence határolja.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik. A lelőhely esetleges kiterjedése az erdővel borított részekre, további vizsgálatok elvégzése után lehet csak kijelenteni.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
17	75889	17	-	Nyírbogdány – Szőketanyától északra, Máriapócsi (IV.)-főfolyás nyugat	Általános	031/1, 031/11, 031/12, 031/13, 031/14, 031/15, 031/16, 031/17, 031/18, 031/19, 031/20, 031/21, 031/22, 031/5, 031/7.

Leírás:
A 4. sz. főúttól északra 820 m-re, a Máriapócsi (IV)-főfolyás nyugati partján, a főfolyás és a Szolnok-szigeti-szivárgó között található egy észak-dél irányú, környezetéből kiemelkedő dombhát, amely a lecsapolások előtt szigetként emelkedett ki a lápos területből. Ezen a háton végzett 2009-ben terepbejárást egy készülő 132 kV-os távvezeték hatástanulmányához kapcsolódóan Mester Andrea. A Máriapócsi (IV.) főfolyás Ny-i partjánál lévő magasabb gerincen elterülő részben szántott, részben lábon álló kukoricával fedett kb. 800x50 m-es területen késő bronzkori, császárkori és Árpád-kori edénytöredékeket és római érméket talált. A területen – az oszlopok telepítési helyén – 2011-ben végzett próbafeltárást Scholtz Róbert. A lelőhely valószínűleg összetartozik a 75891 közhiteles azonosító számú, vele területileg is érintkező lelőhellyel.
Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
18	75891	18	-	Nyírbogdány – Szőke-tanyától északra, Máriapócsi (IV.)-főfolyás nyugat II.	Általános	031/1, 031/5, 031/14, 031/15, 031/16, 031/17, 031/18, 031/19, 031/20.
Leírás:						
A 4. sz. főúttól északra 950 m-re, a Máriapócsi (IV)-főfolyás nyugati partján, a főfolyás és a Szolnok-szigeti-szivárgó között található egy észak-dél irányú, környezetéből kiemelkedő dombhát, amely a lecsapolások előtt szigetként emelkedett ki a lápos területből. Ezen a háton végzett 2009-ben terepbejárást Mester Andrea. A Máriapócsi (IV.) főfolyás Ny-i partjánál lévő magasabb gerincen elterülő szántott, kb. 720x320 m-es területen neolit, késő bronzkori, császárkori edénytöredékeket paticsdarabokat, kő törmeléket és salakot talált. Jelentésében megjegyzi, hogy a lelőhely valószínűleg összetartozik a 75889 közhiteles azonosító számú, vele területileg is érintkező lelőhellyel.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
19	75893	19	-	Nyírbogdány – Szolnok-szigeti-szivárgó nyugat	Általános	036/10, 036/12, 036/13, 036/14, 036/15, 036/16, 036/17, 036/18, 036/24, 036/25, 036/26, 036/8, 036/9.

Leírás:
A 4. sz. főúttól északra 1200 m-re, a Máriapócsi (IV)-főfolyástól nyugatra 600 m-re, a Szolnok-szigeti-szivárgó nyugati partján található egy észak-dél irányú, környezetéből kiemelkedő dombhát, amely a lecsapolások előtt szigetként emelkedett ki a lápos területből. Ezen a háton végzett 2009-ben terepbejárást egy készülő 132 kV-os távvezeték hatástanulmányához kapcsolódóan Mester Andrea. A részben szántott, részben őszi gabonával fedett kb. 250x350 m-es területen neolit, császárkori és újkori edénytöredékeket talált. A lelőhely valószínűleg összetartozik a 75895 közhiteles azonosító számú, vele nyugatról területileg is érintkező lelőhellyel, illetve a tőle délre eső 51733 azonosító számú lelőhellyel.
Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
20	75895	20	-	Nyírbogdány – Kustya-dűlő dél	Általános	036/10, 036/12, 036/13, 036/14, 036/15, 036/16, 036/17, 036/18, 036/19, 036/20, 036/21, 036/22, 036/23, 036/24, 036/25, 036/7, 036/9, 037, 038/10, 038/11, 038/8, 038/9, 046.
Leírás:						
A 4. sz. főúttól északra 1200 m-re, a Máriapócsi (IV)-főfolyástól nyugatra 820 m-re, a Szolnok-szigeti-szivárgó nyugati partján található egy észak-dél irányú, környezetéből kiemelkedő dombhát, amely a lecsapolások előtt szigetként emelkedett ki a lápos területből. Ezen a háton végzett 2009-ben terepbejárást egy készülő 132 kV-os távvezeték hatástanulmányához kapcsolódóan Mester Andrea. A részben szántott, részben ugarolt kb. 120x350 m-es területen neolit és császárkori edénytöredékeket talált. A lelőhely valószínűleg összetartozik a 75893 közhiteles azonosító számú, vele keletről területileg is érintkező lelőhellyel, illetve a tőle délre eső 51733 azonosító számú lelőhellyel.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
21	75897	21	-	Nyírbogdány – Akasztó-hegytől délre	Általános	036/1, 036/2, 036/3, 036/4, 036/5, 037, 038/1, 041, 043/4.

Leírás:
Nyírbogdány, Királykert utca folytatásában keletnek tartó dűlőúton 1,2 km-re a házsoroktól, a dűlőúttól északra 240 m-re található egy észak-dél irányú, környezetéből kiemelkedő dombhát, amely a lecsapolások előtt szigetként emelkedett ki a lápos területből. Ezen a háton végzett 2009-ben terepbejárást egy készülő 132 kV-os távvezeték hatástanulmányához kapcsolódóan Mester Andrea. A részben szántott, részben lábon álló kukoricával fedett kb. 300x150 m-es területen őskori edénytöredékeket talált. A lelőhelyet délről és nyugatról is erdők határolják, illetve mindössze 120 m-re nyugatra található a 75895 közhiteles azonosító számú lelőhelytől. A két területet egy alacsonyabb terület választja el.
Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területén mezőgazdasági művelés folyik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
22	75899	22	-	Nyírbogdány – Kossuth Tsz-től keletre	Általános	012/2, 013/7, 013/8, 013/9, 013/11, 0215/9.
Leírás:						
Nyírbogdány Kéki utca folytatásaként északnak tartó dűlőút keleti oldalán, a Hajzer-tanyától D-re eső területen végzett 2009-ben terepbejárást egy készülő 132 kV-os távvezeték hatástanulmányához kapcsolódóan Mester Andrea. A lábon álló kukoricával fedett kb. 200x200 m-es területen császárkori edénytöredékeket talált. A lelőhely területét azóta teljesen erdősítették.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
23	73905	23	-	Nyírbogdány – Gyárte-lep, Kéklő	Általános	0244, 0245, 0246/3.
Leírás:						
Nyírbogdány, Gyárteleptől keletre, a Domb köz végénél található vízműtől keletre és a Bogdányi V. sz. főfolyástól nyugatra eső szántóterületeken végzett 2010-ben helyszíni szemlét Bálint Marianna. A Kéklő-dűlő közepén egy É-D-i irányú homokhátat nyugat felől egy nagy kiterjedésű egykoron víz borította medence, kelet felől egy jóval kisebb medence határol. Viszonylag jó látási körülmények között nagy területen szóródva gyűjtött kevés, őskorinak meghatározható kerámiatöredéket. A lelőhely területe vagy kevésbé bolygatott, vagy kevésbé intenzív.						

Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Területén mezőgazdasági művelés folyik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
24	81869	24	-	Nyírbogdány – Hene-templom	Általános	0194/4, 0194/5, 0211, 0212/2.

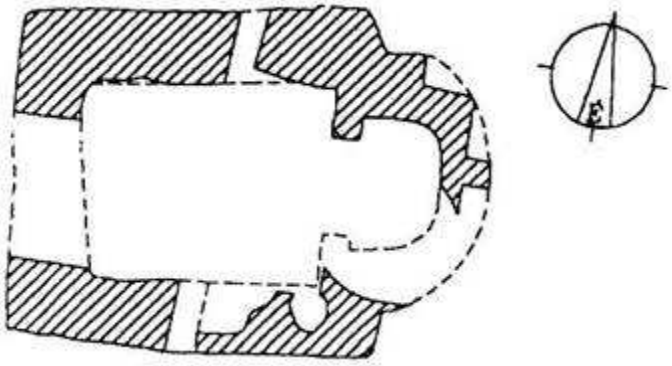
Leírás:

Nyírbogdány határába olvadt Árpád- és középkori település, melynek nevét a határ északi részén található Hene-dűlő név őrzi. (Istvánovits Eszter: A Rétköz honfoglalás és Árpád-kori emlékanyaga. Magyarország honfoglalás és Árpád-kori sírleletei 4. Nyíregyháza 2003. 154. old.)

Németh Péter régész 1967-ben ásatásokat folytatott a határban, melyek során egy, a XI-XII. század fordulóján épített templom nyomaira bukkantak. Az ásatásról így számolt be:

„A bogdányi határ északi, henei részét használó kéki emberektől hallottam először a »Szentegyházi-dűlőről« beszélni, amely elnevezés országszerte az elpusztult középkori falvak templomának helyére utal. Helyszíni szemlénk során a felszínen téglatörmelék, eke felvetette emberkoponya és lábszárak jelezték, hogy az ásatást hol kezdhetnénk meg. Kutatóárkunkkal – amelyet, mint később kiderült, a templom hajójának derekán húztunk meg – először a templom hajójának, tehát a híveket befogadó részének két oldalfalát találtuk meg. Ez a két oldalfal már csak az alapozás keményre döngölt agyagtömbjéből állott, a felmenőfalakból egyetlen tégla sem maradt eredeti helyén. Szelvényekkel folytattuk a templom falainak, belsőjének feltárását, s munkánk befejezése után előttünk áll az egykori Hene falu hajdan messze látszó, jobbágykezek munkájáról valló templomának alaprajza (...)

A hajó északi és déli oldalfala között húzódó átvágásunk nyomán kialakított tanú falmetszete szerint a templom belsőjében két szintet különböztethetünk meg. Az egyiknek a mélységét az eredeti talajt alkotó sárga homokréteg, egy sárgásszürke döngölt agyag réteg és emberi csontokkal teli mélyedés jelzi. Az erre rakódó másik szint vonalát földes homok-réteg, valamint apró tégla és habarcstörmelékkel kevert homokos réteg adja. Ez utóbbi a felszín alatt 60 cm-rel jelentkezett, ugyanilyen mélységben az északi diadalív körül letaposott rétegre bukkantunk. Az alsó szinten található sárgásszürke, döngölt agyagalapozás csak-nem egy méter széles. Árpád-kori templomfeltárásaink eredményei után ezt az agyagréteget a templomkarzat alapozásának tekinthetjük (...)

VIII. Hene falu templomának alaprajza

A templom alapozása közelében két helyen sírra bukkantunk. A hajó északi oldala mentén egy 135 cm hosszú leánygyermek sírját bontottuk ki 60 cm mélységben. A sír ásásakor belevágtak az alapozás agyagtömbjébe is, tehát a medencére kulcsolt kézzel elhelyezett halott temetése már a templom felépítése után történt. A másik sír egy 60 cm hosszú, 2-3 év körüli kisgyermek tetemét rejtette magában. Mellékletet ebben a sírban sem találtunk, a feltűnően karikalábú gyermek súlyos angolkórban szenvedhetett (...) "

A henei templomot *Szent Miklós* tiszteletére szentelték, és valószínűleg a XVI. századelső felében indult pusztulásnak, amikor a települést elhagyták a lakói. A templom még meglévő romjainak a végső pusztulása az első világháború előtt történt, amikor alapfalait magtárépítésre használták fel.

A történettudomány a fenti feltárást az 51728 azonosító számú régészeti lelőhelyhez köti. A lelőhelyhez sorolás a feltáró adatszolgáltatása alapján történt, a feltárás után több mint 30 évvel. Ugyanakkor Hene Árpád-, és középkori település – 51731 azonosító számú lelőhely – tárgyi templomos helytől keletre 300 m-re található. (Lukács József 2008-as hitelesítő terepbejárása.) A két területet egy nyírvizes mélyedés választja el egymástól. Az 51731. lelőhely északi részén Bálint Marianna 2012-es bejárása során egy Árpád-, és középkori templomos helyet lokalizált, ami 81869 azonosító szám alatt került be a közhiteles adatbázisba. Sajnos egyéb kutatásra nem került sor.

A fentiek alapján nem zárható ki, hogy az 1967-es feltárás nem az 51728. azonosító számú lelőhelyen, hanem a 81869. azonosító számú lelőhelyen került sor. Ennek tisztázására további régészeti kutatásokra lenne szükség.

Veszélyeztetettsége:

A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Területe mezőgazdasági művelés alatt áll. A későbbiekben fontos lenne tisztázni az 1967-es feltárás pontos helyszínét. Védelembe helyezése javasolt.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
25	81871	25	-	Nyírbogdány – Diós-dűlő észak	Általános	0194/1, 0195, 0196/3.

Leírás:
Kék és Vasmegyer közötti külterületen, a Kutyaláp-Gátkúti-csatorna és a Hene-tói-csatorna közötti területen, a két csatorna összefolyásától délre 730 m-re, a Diós-dűlő északi részén végzett helyszíni szemlét Bálint Marianna 2012-ben. A szemle során a felszínen bronzkori településre jellemző kerámiát gyűjtött.
Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Területén mezőgazdasági művelés folyik.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
26	81873	26	-	Nyírbogdány – Diós-dűlő dél	Általános	0194/1, 0194/3, 0194/14, 0194/15, 0194/16.
Leírás:						
Kék és Vasmegyer közötti külterületen, a Kutyaláp-Gátkúti-csatorna és a Hene-tói-csatorna közötti területen, a két csatorna összefolyásától délre 1100 m-re, a Diós-dűlő délii részén végzett helyszíni szemlét Bálint Marianna 2012-ben. A szemle során a felszínen őskori településre jellemző kerámiát gyűjtött.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Területén mezőgazdasági művelés folyik.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
27	98185	27	-	Nyírbogdány – MOL Gyárteleptől DK-re	Általános	927/1, 927/3, 927/4.
Leírás:						
A Nyírbogdány Gyártelep elnevezésű településrészének belterületén, a Nyírbogdány-Gyártelepet Vasmegyerrel összekötő út északi oldalán, egy alacsony, megközelítőleg észak-déli irányú hát keleti oldalán, illetve a hát lábánál, egy a háttal megegyező irányban húzódó mélyületben helyezkedik el a régészeti lelőhely. Egy akkor tervezett naperőmű létesítését megelőző, Kalli András régész által 2021-ben végzett terepbejárása során került elő a lelőhely. Ezen a terepbejárási módszerekkel korlátozottan kutatható felszínen ritkásan, alacsony intenzitással apróra töredezett őskori és népvándorláskori kerámiatöredékek jelentkeztek egy alacsony, megközelítőleg észak-déli irányú hát keleti oldalán, illetve lábánál, egy a háttal megegyező irányban húzódó mélyületben.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A Vasmegyer felé tartó út déli oldalán azóta megvalósult a naperőmű kivitelezése. Az úttól északra eső rész szántó művelési ágú ingatlan, ugyanakkor fennáll a beépítés veszélye.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
28	87011	31	-	Kemecse – Papházi-dűlő K	Általános	**Nyírbogdány:** 0147/3, **Kemecse:** 0110/14, 0110/15, 0147/3.
Leírás:						
A Kemecse és Nyírbogdány közötti kövesút és a Sényői (VI.)-főfolyás (Fényes-csatorna) keresztezésétől keletre, a kövesúttól délre, a Pápaházi-dűlőben Istvánovits Eszter vezetésével 2014-ben terepbejárásokra került sor. Az úttól délre kb. 470 m-re, az É-D irányú dombháton késő bronzkori településre utaló leletanyag került elő. A felszíni leletszóródás alapján a lelőhely intenzív, illetve a szántás is rendszeresen bolygatja a lelőhely föld alatt található emlékeit. Mivel a vizsgált területet északról és keletről is erdők veszik körbe, így korlátozott volt a kutatási terület. A bejelentős megjegyzi, hogy a lelőhely ezekben az irányokban nagyobb lehet a lokalizált területnél.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely azonban jóval nagyobb lehet, mint annak ismert területet. A lelőhely körüli erdőművelés során készülni kell régészeti jelenségek előkerülésére. A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
29	51234	15	-	Székely - Zöldtelek	Általános	**Nyírbogdány:** 063/4, **Kemecse:** 0140, 0142, 0143/4, 0144/6, 0144/7, 0145/1, 0146, 0147, 0148/1, 0148/5.
Leírás:						
A 4. sz. főút 1956-os kiépítése során Székely település szélétől nyugatra kb. 900 m-re, a Máriapócsi (IV)-főfolyás nyugati partján több homokdombot is átvágtak. A 298,8 km szelvényben található Zöldtelek halom földmunkái során Kalicz Nándor végzett megfigyelést, majd egy 5x3 m-es szelvényben mentő feltárást. A szelvényben a rézkori Bodrogkeresztúri-kultúra és a Baden-kultúra telepeinek jelenségeit figyelte meg. A feltárást – immár ismeretlen nagyságban – 1962-ben Csallány Dezső folytatta. Leírásából tudható, hogy ő még emlékezett Kalicz Nándor feltárásának helyére.						

Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. Területe nagyobb részben erdősített. A lábon álló erdő alatt mélyművelés jelenleg nem folyik, így az erődterület kialakítását megelőző mélyszántás után még a föld alatt megmaradt örökségvédelmi elemeket bolygatás nem éri jelenleg. Az erdő jövőbeli kitermelése, tuskózása és gyökérfésülése során azonban a föld alatt található, megmaradt régészeti jelenségek nagy valószínűséggel elpusztulnak. Ezért javasoljuk a tuskózást pontszerűen elvégezni, a föld minél kisebb bolygatása mellett. Kerülendő a gyökérfésű használata is. A tuskózás során régészeti megfigyelés megrendelése javasolt, hogy a felszínre kerülő, bolygatott örökségvédelmi elemek feltárása haladéktalanul és szakszerűen elvégezhető legyen. Továbbá kerülendő a terület újra erdősítése is, kivéve, ha az sarjaztatásos módszerrel történik meg.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
30	52098	11	-	Vasmegyer – Apáti-dűlő	Általános	**Nyírbogdány:** 0189 (poligon érinti), **Vasmegyer:** 0101, 0109/14-24, 0109/38-47, 075/55.
Leírás:						
A lelőhely területi lehatárolása nem pontos. Vasmegyer településtől 1,2 km-re keletre, a Kék felé tartó műút déli oldalán, a Hene-tói-csatorna nyugati magaspartján, Lichtmann Ferenc földbirtokán, 1935-ben neolit leletanyag került elő. A hálónehezékeket, hét darab kaptafa alakú kőbaltát és kerámia anyagot beszolgáltatta a Jósa András Múzeumba. A lelőhelyen történt hitelesítő terepbejárás is, de a fentmaradt jegyzőkönyvről hiányzik a pontos dátum, illetve a készítőjének neve.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területe mezőgazdasági művelés alatt áll.						

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
31	52103	16	-	Vasmegyer – Bikásszi-get	Általános	**Nyírbogdány:** 0200, **Kék:** 036/1, 036/9, **Vasmegyer:** 072/10, 072/52, 072/53, 072/9, 092.
Leírás:						
Vasmegyer településtől 1,2 km-re keletre, a Kék felé tartó műút északi oldalán, a Hene-tói-csatorna nyugati magaspartján 2 db kővéső és egy kőbalta került elő 1930-ban. Az őskori (neolit) leleteket Lichtmann Móra ajándékozta a Jósa András Múzeumnak. A lelőhelyen 1964-ben Melis Katalin végzett hitelesítő terepbejárást. Leírása alapján „a község K-i határában a nyírbogdányi és besztereci határok találkozásánál, hajdani lápos terület húzódik (a lelőhely). A Bikásrét apró kicsi, homokos, alig látszó kiemelkedésekből áll, szórványosan találhatók rajta régészeti tárgyak.”						

Veszélyeztetettsége:
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területe mezőgazdasági művelés alatt áll.

Sorszám	Azonosító	Lelőhely szám	Alszám	Név	Érték	Helyrajzi szám
32	72551	24	-	Vasmegyer – Homok-hegytől Ny-ra	Általános	**Nyírbogdány:** 0162/3, **Vasmegyer:** 0139/1, 0140.
Leírás:						
A Nyírbogdánytól közúton 2 km-re nyugatra, a kemecsei műúttól északra 500 m-re, Kék – Nyírbogdány – Vasmegyer hármashatárnál, egy korábbi nyírvizes lapos nyugati partján 2009-es helyszíni szemléje során bronzkori leletanyagot gyűjtött Bálint Marianna régész. A leletanyag szórványos, nehezen meghatározható volt, bár a bejáró jelezte, rossz látási viszonyok mellett dolgozott.						
Veszélyeztetettsége:						
A jelenlegi területhasználat kevésbé veszélyezteti a felszín alatti régészeti jelenségeket. A lelőhely területe mezőgazdasági művelés alatt áll.						

4. 4. A helyi építészeti örökség települési értékleltára

4. 4. 1. Településszerkezet
4. 4. 2. Telekstruktúra és utcavonal-vezetés
4. 4. 3. Utcakép, utcakép részletek
4. 4. 4. Egyéb településkarakter elemek
4. 4. 5. Építményrészlet, alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás
4. 4. 6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet
4. 4. 7. Szobor, képzőművészeti alkotás, utcabútor

4. 4. 1. Településszerkezet

A települési örökség az épített környezet történeti települési értékeinek összessége. Nem egyszerűen a történeti objektumokat jelenti (épített örökség), hanem az azok által létrehozott térbeli rendet, az általuk megnyilvánuló településképet. A települési örökségnek igen fontos része a térbeli elemek sokasága között kirajzolódó településszerkezet, azaz az utca- és térrendszer, sőt az épületek "alatt" nyugvó telekrendszer is. A településszerkezet csak a településeket befogadó tájjal együtt értelmezhető igazán, tekintettel a történelmi léptékű gazdálkodási-életmódbeli és térszerkezeti kölcsönhatásokra (Máté 2001).

A település méreteinek és szerkezetének alakulását az I. II. és III. katonai felmérés térképei és az oklevelek adatai alapján nyomon lehet követni.

Nyírbogdány a településtípusok közül az állandó, azon belül a csoportos települések közé tartozik. A belterület alaprajztípusai közül halmazfaluba sorolható, melynek jelentése, hogy a település belső magja szabálytalan alaprajzú, és e települési szabálytalanság minden lényeges alaprajzi vonásra kiterjed. Házai rendszertelen összevisszaságban állnak. A déli településrészen viszonylagos mesterséges településrendezés nyomai találhatóak, de a jelenlegi utcái a település központjában, már a XIX. században is így kanyarodtak.

A község közepén több kisebb területen kijelölve településközponti vegyes terület található, ahol a legtöbb közintézmény helyezkedik el. Ezekben a területfelhasználási egységekben található meg a Polgármesteri Hivatal, az általános iskola, az óvoda, posta, művelődési ház, orvosi rendelő, szociális intézmény, templom, kereskedelmi egységek.

Településszerkezet örökségvédelmi szempontú értékelése
A településszerkezet történeti kialakulását megismerve nagy pontossággal rendszerezhetők Nyírbogdány község településszerkezetének örökségvédelmi szempontú értékei:

- a település beépült területeinek a táji környezettel szerves kapcsolatot tartó elrendeződése, viszonylagos kompakt egysége;
- az utcahálózatnak a szerves történeti fejlődés során kialakult rendszere, vonalvezetése;
- a településközpont környezetében kialakult a térrendszer – annak közterületi kialakítása, mely tovább erősíthető.

4. 4. 2. Telekstruktúra és utcavonal-vezetés

A hatályos településrendezési eszközök alapján a belterület telekhasználatát lakóterületi túlsúly jellemzi, melyben a falusias lakóterület megjelenése az elsődleges. A településközpontban vegyes besorolás tapasztalható. Gazdasági területei jól elkülönülten a Gyárteleptől keletre található.

Külterületen az erdőterületek a jellemzőek. Másodlagos szerep jut a korlátozott mezőgazdasági területeknek, a vízgazdálkodási területeknek.

A mai telekállapotok előkertes beépítést mutatnak. Az intézmények, telephelyek esetében döntően szabadon álló, néhol oldalhatáron álló beépítési mód alakult ki. A hatályos építési szabályzat védett struktúrát nem jelöl ki.

4. 4. 3. Utcakép, utcakép részletek

Településképi jelentőségű útvonalai már a történeti térképeken is szereplő, földrajzi-történeti adottságok alapján alakultak ki. Struktúráját megtartva máig képviseli egykori településtípusának karakterjegyeit.

A községben a legrégebbi és megmaradt épületállományban értékes építészeti emlékek találhatóak, de az utolsó évtizedek új építkezései és átépítései eredményeként a település épületállománya helyenként vegyes jellegűvé vált.

Utcakép

A természeti és társadalmi törvényszerűségek hatására alakult ki Nyírbogdány településszerkezete, a természetföldrajzi viszonyokon alapulva jött létre, melyek változásai hosszabb időt ölelnek fel. A természeti tényezők: domborzat, vízrendszerek, szél, napfény, csapadék stb. közül az első kettő befolyásolja legerőteljesebben a települések szerkezetét. A szalagtelkeken külön-külön álló épületek ritkábban soros, gyakrabban kétsoros rendben csatlakoznak egymáshoz. Parasztudvaraira a tagolt épületelrendezés volt a jellemző.

Nyírbogdány településképi arculatának vizsgálatakor négy eltérő karakterű településrészt határoztunk meg. A település belterületén két eltérő karakterű településrész: a településközpont és a falusias jellegű lakóövezetek, amik a központot veszik körül. A központi belterületről északra Gyártelep falusias lakóterületbe tartozik. A település külterületén, elsősorban nyugaton, a bevezető út mentén találhatóak az ipari, gazdasági létesítmények, valamint Gyártelep településrésztől keletre Ipari Par, melyek eltérő karakterrel rendelkeznek, és eltérő ajánlásokat kívánnak meg. A negyedik kategóriába a beépítésre nem szánt területek kerültek.

A természeti és társadalmi törvényszerűségek hatására alakult ki Nyírbogdány településszerkezete, a természetföldrajzi viszonyokon alapulva jött létre, melyek változásai hosszabb időt ölelnek fel. A természeti tényezők: domborzat, vízrendszerek, szél, napfény, csapadék stb. közül az első kettő befolyásolja legerőteljesebben a települések szerkezetét. Mai jellege szerint Nyírbogdány halmazfalu. A szalagtelkeken külön-külön álló épületek ritkábban soros, gyakrabban kétsoros rendben csatlakoznak egymáshoz. Parasztudvaraira a tagolt épületelrendezés volt a jellemző. Igazgatási, oktatási és egyházi épületek fordulnak elő, melyek általában előkertes kialakítással szabadon álló épületek. A településrészen található lakó épületek általában oldalhatáron álló módban helyezkednek el sorban egymás után 3-5 méteres előkerttel magastetős tetőkialakítással. Nyeregtetős és többszintes épület jellemző. A településkép egységességét a hasonló karakterű épületek többsége erősítheti.

Ezért az épület formálásakor az anyaghasználatban, a homlokzatképzésben, a színezésben, az arányos illeszkedés az elvárás Külön oda kell figyelni az épületek utólagos hőszigetelésekor az épület egésze kerüljön felújításra. Ekkor a színezés, a nyílászáró csere is illeszkedjen a környezetéhez. Ugyanerre tetőfedések cseréjénél is gondolni kell. A nagy – telkes közintézményeknél a szabadon álló épület elhelyezés a jellemző. Ez esetben az utcaképi megjelenés magastetővel javasolt. A tető gerincvonala a kialakult beépítéshez igazodjon. Nem lehet egyértelműen állást foglalni az utcával párhuzamos, vagy merőleges tető kialakítása mellett. Fontos, hogy megjelenése az utcaképhez igazodva, de ne hivalkodva alakítsa, fejlessze a belső településképet. Ez megjelenhet eltolt tetősíkkal is. Az épületek általában kontytetős vagy sátortetős kialakításban fordulnak elő, ettől eltérni csak szélesebb telek esetén javasolt, az egyszerű nyeregtető nem jellemző.

Az épületek általában nyeregtetős (vagy csonka kontyolt nyeregtetős) kialakításban fordulnak elő. A településközpontban a lakóépületek változó telepítést és épület elhelyezés következtében jöttek létre. A melléképületek elhelyezésénél is körültekintően kell eljárni. A kiegészítő gazdasági épületek kialakításánál ügyeljünk arra, hogy az utcai homlokzatra közvetlenül ne legyen hatása. A főépület folytatásaként jelenjenek meg. Célszerű ezen helyiségek kialakítása a főépülettel összhangban, együtt tervezve megvalósítani. Az utcai kerítés kialakításánál a környezet szép példáit vegyük figyelembe. Próbáljunk meg hozzájuk igazodni. Illeszkedő kerítés megvalósítására törekedjünk, szerkezetét és színét gondosan válasszuk meg. A teljesen tömör vagy dróthálós kerítés kialakítása nem jó megoldás. A részben áttört kerítést részesítsük előnyben. Az oldalsó és hátsó kerítések kialakításánál az anyag és forma megválasztásánál már a szomszéd féltől való saját intimszféra megvédésére kissé zártabb, rejtettebb kerítés alkalmazható. A településen főleg a főutcán a kétoldali manapság szabálytalan beépítés jellemző. Figyelembe kell venni, hogy az épületek felújítása során ezeket a szabálytalanságokat szükséges megszüntetni, vagy korrigálni a szabályossági forma irányába. A község településkép szempontjából legmeghatározóbb területe a településközpont. A településkép egységességét a hasonló karakterű épületek többsége erősítheti. Ezért az épület formálásakor az anyaghasználatban, a homlokzatképzésben, a színezésben, az arányos illeszkedés az elvárás Külön oda kell figyelni az épületek utólagos hőszigetelésekor az épület egésze kerüljön felújításra. Ekkor a színezés, a nyílászáró csere is illeszkedjen a környezetéhez. Ugyanerre tetőfedések cseréjénél is gondolni kell.[5]
A település általános utcaképét a mikro domborzat, az utcák szélessége, a telekmorfológia, a beépítési mód, az épületek és a növényzet határozza meg. A legnagyobb arányt egy utca képében a lakóépületek képviselik. Kiemelt épületei, épületegyüttesei, azonos karakterjegyeket viselő utcaszakaszai egyediséget adnak.

A település belső rendjének formálásában és a településkép alakításában jelentős szerep hárult a különleges feladatkörrel rendelkező épületeknek és a földterületeknek. A magyar falurendszer nagyjából egyidősnek tekinthető a magyar kereszténységgel. Következésképp a templom településképre gyakorolt hatása is ilyen múltra tekint vissza.

A kereszténység felvétele után a királyi rendelkezés írta elő a temetkezés új rendjét. A középkorban a település temploma mellé temették a halottakat, körülötte régészeti terület található. Magyarországon a 16–17. században megkezdődött a temetők kitelepítése a templom mellől. A változás sürgetői legtöbbször helyszűkére, a templom állagának romlására, illetve egészségi okokra hivatkoztak. Jelentős állomásának számított ebben a kérdésben Mária Terézia 1771. évi rendelete és a kötelező erejű 1876. évi XIV. törvénycikk.

[5] Forrás: Nyírbogdány Község Önkormányzatának Településképi Arculati Kézikönyve

A Kárpát-medence rendezettnek mondható falvaiban általában az utca közepén halad a kocsiút, amely lehet átmenő forgalmú vagy helyi jelentőségű közlekedőút, és az utca két szélén gyalogjáró húzódik. Az árok és a gyalogjáró, illetve a kocsiút és a gyalogjáró közé legtöbbször fasort ültetnek. Az épületek, kerítések, kapuk és fák együttese által kialakított utcaképek magában hordozza a település múltját, táji és népi hovatartozását, a falulakók hagyományőrző akaratát, vagyoni helyzetét, újító készségét, a településre jellemző telekrendet. Mindezekkel együtt az utcakép tájformáló és építészeti elem is.

A szépnek, esztétikusnak mondható utcakép sokféle tényező együttes hatásának eredményeként jöhet létre. Elengedhetetlen az épülettömegek, a tetőformák, a nyílások harmonikus kialakítása, de nélkülözhetetlen az apró részletek, a kis építészeti elemek míves megformálása is. A falusi utcakép kompozíciójának egyik legfontosabb tényezője a hasonló és ismétlődő építészeti elemek – a lakóházak, kerítések, kapuk – ritmikus sorolása legyen.

Fő út

Fő út

Fő út

Fő út

Kossuth út	Dózsa út
 Dózsa út	 Dózsa út
 Kőrösi Csoma Sándor út	 Kőrösi Csoma Sándor út
 Kőrösi Csoma Sándor út	 Kéki út
 Alkotmány út	 Gyár út

Vasút út

Gyártelep

Gyártelep

Gyártelep

4. 4. 4. Egyéb településkarakter elemek

Az épületek több szempont szerint csoportosíthatóak úgy, mint funkció, jelentőség, magasság és tömeg, kidolgozottság és anyaghasználat, minőség. A fenti szempontokat felülírja annak ténye, hogy az adott épület képvisel-e értéket akár saját belső és külső tulajdonságai alapján, akár a közösség életében betöltött szerepe szerint. E szempontokat követve kerültek kijelölésre a helyi védettségre javasolt elemek, struktúrák.

Helyi építészeti értékek:

HELYI ÉPÍTÉSZETI ÉRTÉK		
Név:	Cím:	Helyrajzi szám:
Adventista templom	Kőrösi Csoma Sándor utca 35.	673
Római katolikus templom	Kéki utca 18.	650
Művelődési Ház, (volt Székely Elek kastély)	Fő u. 8/a	402/2
Volt Kossuth Tsz. Központ (volt Szalánczy kastély)	Kéki utca	654/4
Görög katolikus templom	Petőfi u. 18.	131

4. 5. Építményrészlet, alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás

Az építményrészlet vagy az alkalmazott anyaghasználat, tömegformálás, homlokzati kialakítás védelmét a településen a helyi egyedi védelemre javasolt épületekhez rögzítetten célszerű megadni. Egyéb fontosnak tartott egyedi elemeket, amelyek nem közvetlenül az épülethez tartoznak, hanem egyéb módon fontosak a település képének alakításában helyi egyedi objektum védelemre javasoltak.

Építménykészlet

Helyi építészeti értékek

Helyi építészeti értékek, minden olyan építészeti, történeti, néprajzi szempontból jelentős egyedi vagy együttes alkotás (épület, építmény, épületegyüttes, utcakép), valamint az ezeket körülvevő építészeti környezet, ami nem minősül műemléknek.

Az épületek, melyek országos védelemre nem érdemesek, de a település kultúrájának meghatározója azokat helyi egyedi védelem alá részesítendők. A helyi egyedi védelemben részesülő épületekre vonatkozó előírások a Helyi Építési Szabályzatban kapnak helyet.

Helyi építészeti értékek, minden olyan építészeti, történeti, néprajzi szempontból jelentős egyedi vagy együttes alkotás (épület, építmény, épületegyüttes, utcakép), valamint az ezeket körülvevő építészeti környezet, ami nem minősül műemléknek. A rendelet hatálya a település közigazgatási területén lévő, és a mellékletében felsorolt helyi építészeti értékekre terjedjen ki. Az építészeti értékek helyi védelme egyedi és területi lehet. Mivel a település belterületére minimális Műemléki Jelentőségű Terület terjed ki, ezért a helyi területi védelem kiterjesztése indokolt.

A helyi egyedi védelem kiterjed

- az építmény (épület és műtárgy) vagy ezek együttese egészére vagy valamely részletére (anyaghasználat, szerkezet, színezés stb.
- az építményhez tartozó földrészletre és annak jellegzetes növényzetére,
- szobor, képzőművészeti alkotás, egyedi tájérték.

A helyi értékek védelmének irányítása a képviselőtestület hatáskörébe tartozik. A helyi értékek védelmével kapcsolatos döntések és vélemények előkészítése, végrehajtásának szervezése a műszaki ügyintéző feladata legyen. Javasoljuk továbbá, hogy a település állandó megbízással települési főépítészt is alkalmazzon. A védetté nyilvánításra, illetve megszüntetésére a rendezési terv, és bárki javaslatot tehet, melyről szakértői vélemények alapján, képviselőtestület dönt. A javaslatnak tartalmaznia kell:

- a védeni kívánt érték megnevezését, pontos helyet, tulajdonosát és annak véleményé
- a védelem fajtáját, a védetté nyilvánítás vagy megszüntetés indokolását,
- a védeni, megszüntetni kívánt értékre vonatkozó térkép, terv- és fotódokumentációt

A védetté nyilvánításról, illetve annak megszüntetéséről a képviselőtestület rendeletet alkot. A döntésről tájékoztatni kell a tulajdonost és a kezdeményezőt. Ha a védettség megszüntetésére kerül sor, gondoskodni kell fotódokumentáció készítéséről, a megmenthető tárgyak elhelyezéséről.

A védett helyi értékekről a jegyző nyilvántartást készíttessen, melynek tartalmaznia kell:

- a védelem szakszerű, rövid indokolását,
- a védett érték megnevezését; pontos helyét (cím, helyrajzi szám), tulajdonosát;
- a védettségi kategóriát, az önkormányzati rendelet számát,
- az adott önkormányzati támogatás biztosításának időpontját, összegét rendeltetését.

A helyi védelem tényét az önkormányzatnak az ingatlan-nyilvántartásba be kell jegyeztetnie. A tulajdonos köteles a védett építmény vagy épület karbantartásáról, rendeltetésszerű használatáról gondoskodni és a védett érték állapotát időszakonként felülvizsgálni. A használat a védett értéket nem veszélyeztetheti. A védett épületeket hagyományos építészeti tömegükben, tetőformájukban kell megtartani, érintetlenül hagyva a homlokzati nyílásrendet és a nyílások osztását, megőrizve a homlokzati tagozatokat. A védett épület belső korszerűsítését, átalakítását, esetleg bővítését a védettség nem akadályozza, elő kell segíteni ezen épületek mai igényeknek megfelelő használatát. A belső átalakításokat az eredeti szerkezet és belső értékek megtartásával kell megoldani. Védett épületet úgy lehet bővíteni, hogy az eredeti épület tömegformája, homlokzati kialakítása, utcalépi szerepe ne változzon, illetve gondosan mérlegelve a tervezett bővítés a régi épület formálásával, szerkezetével, anyaghasználatával összhangban legyen. Helyi védelem alatt álló épületet, építményt, építményrészt csak a helyi védettség megszüntetését követően lehet lebontani. A helyileg védett területen meg kell őrizni a település jellegzetes szerkezetét, telekrendszerét, utcavonal vezetését. A védett területen lévő építményeket egymással összehangoltan, a jellegzetes utcakép egységes megjelenítését biztosító módon kell fenntartani, illetve új épületre, építményre ezek figyelembevételével kell az építési engedélyt kiadni. A védett területen különös gondot kell fordítani a kerítések, műtárgyak (utak, hidak, átereszek, támfalak, közművek, közterületi burkolatok) megvalósítására.

Az építésügyi hatóság az engedélyezési eljárás során a tervezett új Helyi Építési Szabályzat és a településképről szóló rendelet meghatározza az épület tetőfedésének anyagát, előírja a homlokzat kialakításának módját és színezését, korlátozza reklámok felfestését, vagy reklámhordozó elhelyezését; megtiltja az építmények közterületről látható megjelenését zavaró gépészeti berendezések, antennák, légvezetékek, árnyékolók alkalmazását. A helyi egyedi védelem alatt álló építmények megőrzését biztosítani kell. A védelem alatt álló építmények esetén az illetékes elsőfokú építésügyi hatóság az építmények tulajdonosát vagy használóját jogosíthatja a karbantartásra, az építményen lévő idegen részek eltávolítására, olyan munkálatok elvégzésére, melyek hatásosabb kifejezést nyújtanak. Ezeket a munkálatokat a tulajdonosnak saját költségén kell elvégezni, de a képviselőtestület segítheti támogatásában. A tágabb környezetben kikötéseket, valamint bontási engedélyeket visszautasíthat az építésfelügyeleti hatóság. Rongálás esetén pénzbírság sújtható. Az épületek bontására engedély kiadása csak a védettség semmissé nyilvánítása után lehetséges. A homlokzaton idegen részek eltávolítására az önkormányzat felszólítást tehet.

A helyi egyedi védelem alatt álló és védelemre javasolt építmények értékelemzés szempontjai:

- Eszmei jelentőség
- Használati jelentőség
- Esztétikai jelentőség
- Idegenforgalmi jelentőség
- Állapot
- Megközelíthetőség
- Veszélyeztetettség

ESZMEI JELENTŐSÉG		
A megállapításnál vallási, nemzeti és helyi jelentőségének figyelembevételére került sor, továbbá a hagyományok ápolásában, az oktatásban valamint a közművelődésben szerepe jelentős-e az épület.		
Értékelés kódja	**Értékelés jelentése**	**Értékelés magyarázata**
A	**nagyon jelentős**	közművelődés szempontjából jelentős érték, a vallási nemzeti vagy helyi identitás erősítésében fontos szereppel bír; megyei ismertségre érdemes
B	**jelentős**	jellemzi a helyi közösség erős kötődése; az oktatásban, ismeretterjesztésben szerepe van/lehet, a hagyományok ápolásával kapcsolatos, helyi szinten ismert
C	**kevésbé jelentős**	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír

HASZNÁLATI JELENTŐSÉG		
A minősítésbe soroláskor a figyelembe vett szempont az volt, hogy közcélra alkalmazzák, vagy magáncélokat kielégít, esetleg használaton kívül van-e.		
Értékelés kódja	**Értékelés jelentése**	**Értékelés magyarázata**
A	**nagyon jelentős**	használata közcélokat szolgál
B	**jelentős**	használata magáncélokat szolgál
C	**kevésbé jelentős**	használaton kívül van

ESZTÉTIKAI JELENTŐSÉG		
Az építménynek a külső megjelenésének a vizsgálata a szempont figyelembe véve, hogy értékes stílusjegyeket őrző létesítményről van-e szó.		
Értékelés kódja	**Értékelés jelentése**	**Értékelés magyarázata**
A	**nagyon jelentős**	színvonalas, művészi kvalitásokkal rendelkezik
B	**jelentős**	vizuálisan harmonikus, a közízlésnek megfelel, azt fejleszti
C	**kevésbé jelentős**	nem hordoz jelentős esztétikai értéket

IDEGENFORGALMI JELENTŐSÉG		
A szempont jelentése, hogy az épület mekkora jelentőséggel bír a turisztika figyelembevételével.		
Értékelés kódja	**Értékelés jelentése**	**Értékelés magyarázata**
A	**nagyon jelentős**	különleges vonzerő, önálló turisztikai termék ill. annak alkalmas
B	**jelentős**	turisztikai terméknek alkalmas, a főbb vonzerők mellett kiegészítő szereppel bír(hat)
C	**kevésbé jelentős**	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe

ÁLLAPOT		
Az épület szükséges beavatkozásának meghatározására állapot, mely 3 kategóriába lett besorolva.		
Értékelés kódja	**Értékelés jelentése**	**Értékelés magyarázata**
A	**jó**	hosszú távon karbantartása szükséges
B	**közepes**	részleges felújítása szükséges
C	**rossz**	teljes felújítása, rekonstrukciója szükséges

MEGKÖZELÍTHETŐSÉG		
Területi elhelyezkedés vizsgálata.		
Értékelés kódja	**Értékelés jelentése**	**Értékelés magyarázata**
A	**jó**	a település központjában van illetve főút mellett
B	**közepes**	a központi rész vonzáskörzetéhez tartozó területen van
C	**rossz**	a település peremterületén van, rossz megközelíthetőség

VESZÉLYEZTETETTSÉG		
A sürgősség megállapításáról ad felvilágosítást.		
Értékelés kódja	**Értékelés jelentése**	**Értékelés magyarázata**
A	**nem veszélyeztetett**	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad
B	**közepesen veszélyeztetett**	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem, illetve használata nem megfelelő
C	**veszélyeztetett**	állapota rossz és felújítása nem várható, használaton kívül van, illetve használatával az állapot romlása következik be

Helyi egyedi védelemre javasolt épületek

A helyi védelem alatt álló épületek listájáról a településképi védelemről szóló 15/2017 (XII.29.) önkormányzati rendelet rendelkezik. A Településszerkezeti és Szabályozási Terv készítésekor, azaz jelen dokumentációban a község építményei felülvizsgálata megtörténik, és kiválasztásra kerülnek a helyi egyedi védelemre javasolt építmények. Az épületek, melyek országos védelemre nem érdemesek, de a település kultúrájának meghatározója azokat helyi egyedi védelem alá részesítendők.

Helyi építészeti értékek, minden olyan építészeti, történeti, néprajzi szempontból jelentős egyedi vagy együttes alkotás (épület, építmény, épületegyüttes, utcakép), valamint az ezeket körülvevő építészeti környezet, ami nem minősül műemléknek.

I.

ADVENTISTA TEMPLOM

Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelem alatt áll	Építmény	Templom
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4511 Nyírbogdány, Kőrösi Csoma Sándor utca 35. szám	673

Leírás

*

Képek

ÉRTÉKELEMZÉS

Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	közművelődés szempontjából jelentős érték, megyei ismertségre érdemes
Használati jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	használata közcélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	színvonalas, művészi kvalitásokkal rendelkezik
Idegenforgalmi jelentőség	**B** (jelentős)	turisztikai terméknek alkalmas, a főbb vonzerők mellett kiegészítő szereppel bír(hat)
Állapot	**B** (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

II.

RÓMAI KATÓLIKUS TEMPLOM

Védettség	Jelleg	Kategória
Helyi védelem alatt áll	Építmény	Templom
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4511 Nyírbogdány, Kéki utca 18. szám	650

Képek

Szentháromság templom

A régi római katolikus templom 1854-ben épült, melyet a Szentháromság tiszteletére szenteltek. A helyi egyházat 1938-ban az egri érsek emelte plébániai rangra. A templom elé 1946-ban a kőkeresztet állítottak, „a nagy világégés után Isten dicsőségére". A megromlott műszaki állapota miatt 1982-ben a régi templom mellett új építésbe kezdtek, melyet 1983. október 23-án a régihez hasonlóan a Szentháromság tiszteletére szenteltek fel. December 28-án szerelték át a régi templom harangjait az újba. A templom mellett lévő toronyban a nagyobbik harang 82 cm átmérőjű, kb 450 kg és 1950-ben készült, a kisebbik harang 66 cm átmérőjű, 144 kg és 1949-ben készült. A régi templomot 1984 nyarán bontották el. A Szentháromságot ábrázoló, tűzzománcból készített oltárkép Józsa János alkotása. A kertben található kereszt ikonját Monostory Viktória ikonfestő készítette.

ÉRTÉKELEMZÉS

Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**B** (jelentős)	jellemzi a helyi közösség erős kötődése
Használati jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	használata közcélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**B** (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

III.

MŰVELŐDÉSI HÁZ (volt Székely Elek kastély)

Védettség	**Jelleg**	**Kategória**
Helyi védelem alatt áll	Építmény	Szociális épület
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4511 Nyírbogdány, Fő út 8/a. szám	402/2.

Kép

Székely Elek nagybirtokos által a századfordulóban épített kúria, a Polgármesteri Hivatallal szemközt található a II. világháború után volt kultúrotthon és mozi, ma az egykori tulajdonosának, Székely Elek nevét viseli. Itt található Művelődési ház és a Könyvtár, valamint házasságkötő terem. Házasságkötő teremben látható a település díszpolgárának B. Orosz Istvánnak Bogdány történetét ábrázoló 1992. évben készített fali festménye, pannója.

ÉRTÉKELEMZÉS

Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	használata közcélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

IV.

volt **KOSSUTH TSZ. Központ** (volt Szalánczy kastély)

Védettség	**Jelleg**	**Kategória**
Helyi védelem alatt áll	Építmény	Kastély
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4511 Nyírbogdány, Kéki utca	654/4.

Leírás

ÉRTÉKELEMZÉS

Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**B** (jelentős)	a hagyományok ápolásával kapcsolatos, helyi szinten ismert
Használati jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	használata közcélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**B** (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**B** (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

V.		
Lakóház		
Védettség	**Jelleg**	**Kategória**
Helyi védelem alatt áll	Építmény	Lakóház
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4511 Nyírbogdány, Fő utca 58.	431
Leírás		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	**B** (jelentős)	használata magáncélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**B** (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**B** (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

VI.		
Lakóház		
Védettség	**Jelleg**	**Kategória**
Helyi védelem alatt áll	Építmény	Lakóház
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	4511 Nyírbogdány, Kéki utca 23.	5107/1
Leírás		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Használati jelentőség	**B** (jelentős)	használata magáncélokat szolgál
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**B** (közepes)	részleges felújítása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**B** (közepesen veszélyeztetett)	állagmegóvása biztosított, de szükséges felújítása nem

4. 4. 6. Táj- és kertépítészeti alkotás, egyedi tájérték, növényzet

4.4.6.1 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek
4.4.6.2. Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék
4.4.6.3. Országos természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

4.4.6.1 Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő területek

Az OTrT által meghatározott országos ökológiai hálózat területei a Szatmári-síkság és Beregisíkság területét szinte teljes egészében lefedik. Ennek oka a Tisza és a Szamos kiemelt jelentőségű ökológiai rendszere, a Szatmár-Bereg Tájvédelmi Körzet mozaikosan elhelyezkedő védett természeti területei, és a Natura 2000 területek sokasága.

A Tisza Borsod-Abaúj-Zemplén megyével határos hullámtere az ökológiai hálózat szempontjából ugyancsak kiemelt jelentőségű, amelynek megyei alsó szakasza Tiszadob-Tiszalök-Tiszavasvári térsége már a Hortobágygyal is összefüggő egységes ökológiai rendszert alkot. A Nyírség mozaikos ökológiai rendszere meghatározóan a térség erdősültségéhez igazodik. Az országos jelentőségű tájképvédelmi övezet által érintett települések halmozottan a Szatmári és Beregi-síkság területén, a Nyírség déli területén koncentrálódnak, továbbá Tiszadob-Tiszavasvári igazgatási területét fedi le az övezet.

Tájképvédelmi szempontból egységes térségi szabályozást igényel a tervezett natúrpark által érintett Szatmári- és Beregi-síkság összes települése, és a Tisza menti ökológiai és turisztikai szempontból kiemelt jelentőségű települések is.

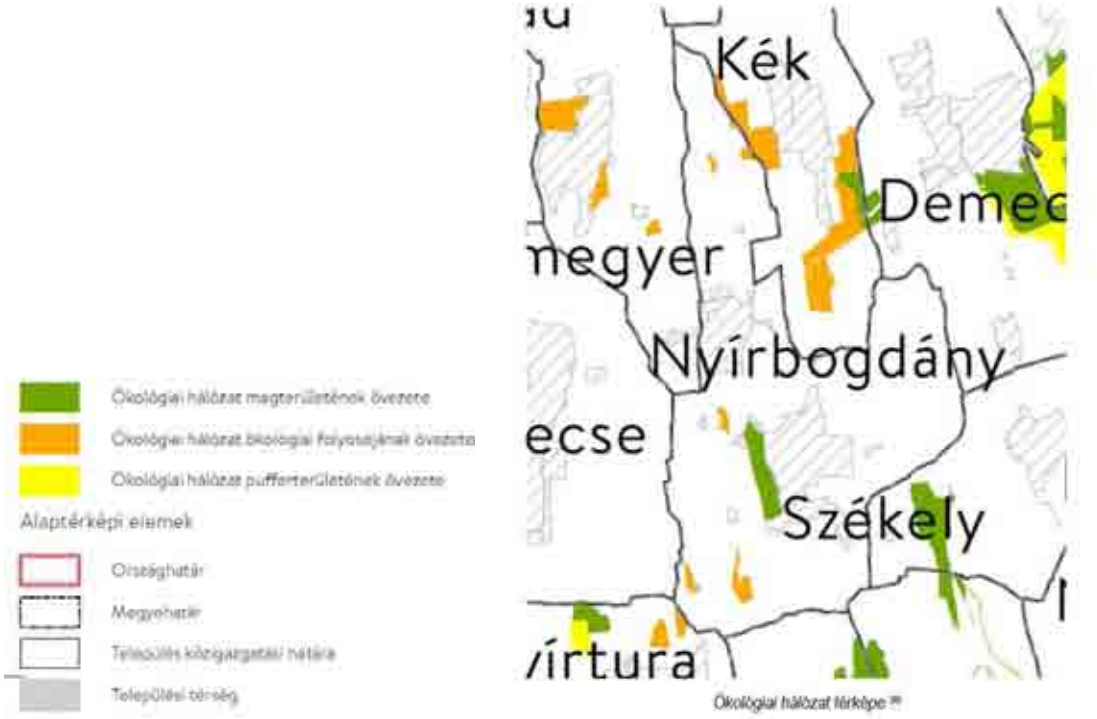
Tájképvédelmi szempontból kiemelten kezelendő terület, Nyírbogdány közigazgatási területén nincs.

4.4.6.2. Nemzeti és nemzetközi természetvédelmi oltalom alatt álló vagy védelemre tervezett terület, érték, emlék

Az ökológiai folyosó övezetébe „olyan területek (többnyire lineáris kiterjedésű, folytonos vagy megszakított élőhelyek, élőhelysávok, élőhelymozaikok, élőhelytöredékek, élőhelyláncolatok) tartoznak, amelyek döntő részben természetes eredetűek, és amelyek alkalmasak az ökológiai hálózathoz tartozó egyéb élőhelyek (magterületek, pufferterületek) közötti biológiai kapcsolatok biztosítására”.

Az előzőekben szereplő kivételek együttes fennállása esetén, a beépítésre szánt terület területrendezési hatósági eljárás alapján jelölhető ki. Az eljárás során vizsgálni kell, hogy biztosított-e az ökológiai folyosó természetes és természet közeli élőhelyeinek fennmaradása, valamint az ökológiai kapcsolatok zavartalan működése. Az övezetben a közlekedési és energetikai infrastruktúra-hálózatok elemeinek nyomvonala, az erőművek és kiserőművek az ökológiai folyosó és az érintkező magterület természetes élőhelyeinek fennmaradását biztosító módon, az azok közötti ökológiai kapcsolatok működését nem akadályozó műszaki megoldások alkalmazásával helyezhető el. Az övezetben új külszíni művelésű bányatelek nem létesíthető, meglévő külszíni művelésű bányatelek nem bővíthető. A település közigazgatási területein az ökológiai folyosó élőhely mozaikokból áll, amely a magterületek környezetében, másrészt a két terület közötti telkek területei.

Nyírbogdányban ökológiai folyosó és magterületi övezet található. Az ökológiai folyosó a település közigazgatási területén elszórtan, míg a magterületi övezet a közigazgatási terület déli részét érinti.

Ökológiai hálózat térképe [8]

Országos védelem

NATURA 2000 VÉDELEM

Magyarország az Európai Unióhoz való csatlakozás pillanatától Magyarországra is érvényes a két uniós direktíva, a Madárvédelmi- és az Élőhelyvédelmi Irányelv.

Ezek értelmében hazánk köteles volt közösségi jelentőségű természetes élőhelyei, valamint állat- és növényfajai védelmében területeket kijelölni, amelyek így az EU ökológiai hálózatának, a Natura 2000 hálózatnak a részeivé váltak. A hálózat eszméjére nevéből is következtethetünk: értékes természeti területek, élőhelyek többé-kevésbé összefüggő láncolata, amelyek az eredeti európai élővilágot őrzik. A kijelöléssel hazánk területének közel 21%-a lett Natura 2000 terület. Az eredeti védett területeink csaknem mindegyike bekerült a hálózatba, de ezeken kívül további körülbelül 1.2 millió hektár kap uniós védettséget. Nem csoda hát, hogy ezek között igen nagy százalékban vannak mezőgazdasági területek, gyepek, tavak, folyók, erdők, ahol évszázadok óta gazdálkodás folyik. Európában a szó szoros értelmében vett "vadon" elvétve található, a táj képét oly régóta formálja az ember, hogy még a természetesnek tartott élőhelyek túlnyomó többsége is így vagy úgy őrzi annak keze nyomát. Európában ezért különösen igaz, hogy a biológiai sokféleségnek meghatározó eleme az a bonyolult kapcsolatrendszer is, amely összeköti az embert a természettel: a háziasított állatok és nemesített növények sokfélesége, a különböző földhasználati praktikák. A Natura 2000 területek védelmében tehát különösen hangsúlyos a gazdálkodók, a fenntartó, hagyományos gazdálkodási módok szerepe. Általánosságban elmondhatjuk, hogy a Natura 2000 hálózattal a rezervátum-szerű védelem helyett a társadalmi, kulturális, gazdasági és természetvédelmi érdekek összehangolására alapozó megóvás kerülhet előtérbe:

Különleges természet megőrzési terület a Nyírbogdányi rét (HUHN20129) különleges természet megőrzési terület:

Szabolcs-Szatmár-Bereg megye: Nyírbogdány
A tervezési terület által érintett helyrajzi számok listáját az európai közösségi jelentőség természetvédelmi rendeltetésterületekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendeletet tartalmazza, melynek 6.17.1. pontja alapján Nyírbogdány: 0158/14b, 0158/15b, 0158/31b, 0158/32b, 0158/33b, 0158/34, 0158/35a, 0158/35b tartoznak bele a különleges természetmegőrzési területbe.

A Natura 2000 területek helyrajzi számos listája az európai közösségi jelentőségű természetvédelmi rendeltetésű területekkel érintett földrészletekről szóló 14/2010. (V. 11.) KvVM rendelet alapján kertült meghatározásra.

Természetvédelmi célkitűzés, a terület rendeltetése:
A Nyírbogdányi rét különleges természet megőrzési területté nyilvánításakor az élőhelyvédelmi irányelv 4. cikkének (4) bekezdése alapján a terület természetvédelmi célkitűzései meghatározásra kerültek, valamint kiemelésre kerültek egyes jelölőértékek, amelyeket a kezelés során prioritásként kell kezelni. A Natura 2000 területek célkitűzései és prioritásai a területek hivatalos Natura 2000 adatlapjain (SDF) találhatók.

NATURA 2000 terület Nyírbogdány és környékén[98]

Természetvédelmi célállapot:
A Natura 2000 terület természetvédelmi célkitűzése, hogy a jelölő közösségi jelentőségű élőhely, a 6440 kódú „Cnidion dubii folyóvölgyeinek mocsárrétjei" legalább az alapállapot felmérés során tapasztalt nagyságban, karakterét megőrizve fennmaradjon. A megjelölt prioritások szerinti célkitűzések megvalósításakor arra kell törekedni, hogy a területen jelentős kiterjedésben elforduló, közösségi jelentőségű (de nem jelölő) élőhely - 1530* kódú „pannon szikes sztyeppék és mocsarak" - kiterjedésének, karakterének fennmaradása, valamint az azon élő jelentés méret állománnyal rendelkező, de jelölőfajként nem megjelölt közösségi jelentőségű faj, a kisfészkű aszat (Cirsium brachycephalum) fennmaradása is biztosítható legyen.

Kezelési javaslatok:
A Natura 2000 területre vonatkozó természetvédelmi célkitűzések eléréséhez a terület egyes részei eltérő kezelést igényelnek, figyelembe véve az ott előforduló élőhelyeket, fajokat, és az ott jellemző gazdálkodási formákat. A kezelési, fenntartási, és részben az élőhely-rekonstrukciós és fejlesztési javaslatokat ezért a Natura 2000 terület egyes lehatárolt részegységeire, az úgynevezett kezelési egységekre (KE) vonatkozóan rendszerezi a fenntartási terv.

Élőhelyek kezelése (Kezelési egységek – KE):
A kezelési javaslatok esetében élesen el kell választani a kötelező jellegű, jogszabályban előírt korlátozásokat, illetve az önkéntes vállalásokat. A 275/2004 (X. 8.) Kormányrendelet 4.§ 5. pontja alapján „(5) A fenntartási terv a Natura 2000 terület kezelésére vonatkozó javaslatokat, valamint ezek megvalósításának lehetséges eszközeit tartalmazza, és jogszabály eltérő rendelkezése hiányában kötelező földhasználati szabályokat nem állapít meg."

Az itt megfogalmazott előírások célja, hogy a kezelési egységekben előforduló közösségi jelentőségű értékek, a jelenlegi gazdálkodási gyakorlat és adottságok alapján javaslatot tegyenek a gazdálkodás kívánatos módjára. Ennek érdekében itt megfogalmazásra kerülnek olyan előírások, amelyek alapul szolgálnak a jövőbeli támogatási programok kidolgozásához. A gazdálkodók számára ezek az előírások a jelen terv alapján kötelezettséget nem jelentenek, betartásuk csak támogatási programon keresztül, önkéntes vállalás formájában válhat csak kötelezővé. A már más jogszabály vagy hatósági eszköz alapján létező előírások esetében azok kötelező jellegét értelemszerűen az azt megalapozó jogszabály vagy hatósági eszköz támasztja alá, jelen fenntartási terv ezekre az előírásokra csak utalást tesz.

A Nyírbogdányi rét Natura 2000 területen az elforduló élőhelyek, fontosabb fajok és gazdálkodási módok alapján 7 kezelési egység lehatárolása indokolt, amelyek térképi megjelenítését a 3.2.5 mellékletek fejezet mutatja be. A kezelési egységek lehatárolása a 2013-ban tapasztalt természeti adottságok alapján történt, 1:10.000 alaplépték̃ben. A térképi lehatárolás léptékét figyelembe véve a kezelési egységek határai (különösen nem mesterséges vonalat, pl. szántó, csatorna határ követ egységek esetén) nem szigorúan véve rögzítettek, hanem 10-20 méteres átmeneti sávban értelmezhetők. A kezelések, beavatkozások gyakorlati tervezésénél emellett figyelembe szükséges venni, hogy a természeti adottságok, élőhelyek spontán változásai miatt a kezelési egységek egymáshoz viszonyított határai megváltozhatnak. A fentiek alapján tehát a kezelési egységek térbeli lehatárolása a fenntartási terv gyakorlati átültetése esetén áttekint, iránymutató jelleg információnak tekintendő, aminek pontosítását magán a területen, az adott időszak aktuális állapotának megfelelően kell elvégezni.

A célállapot eléréséhez rendelt célkitűzések:

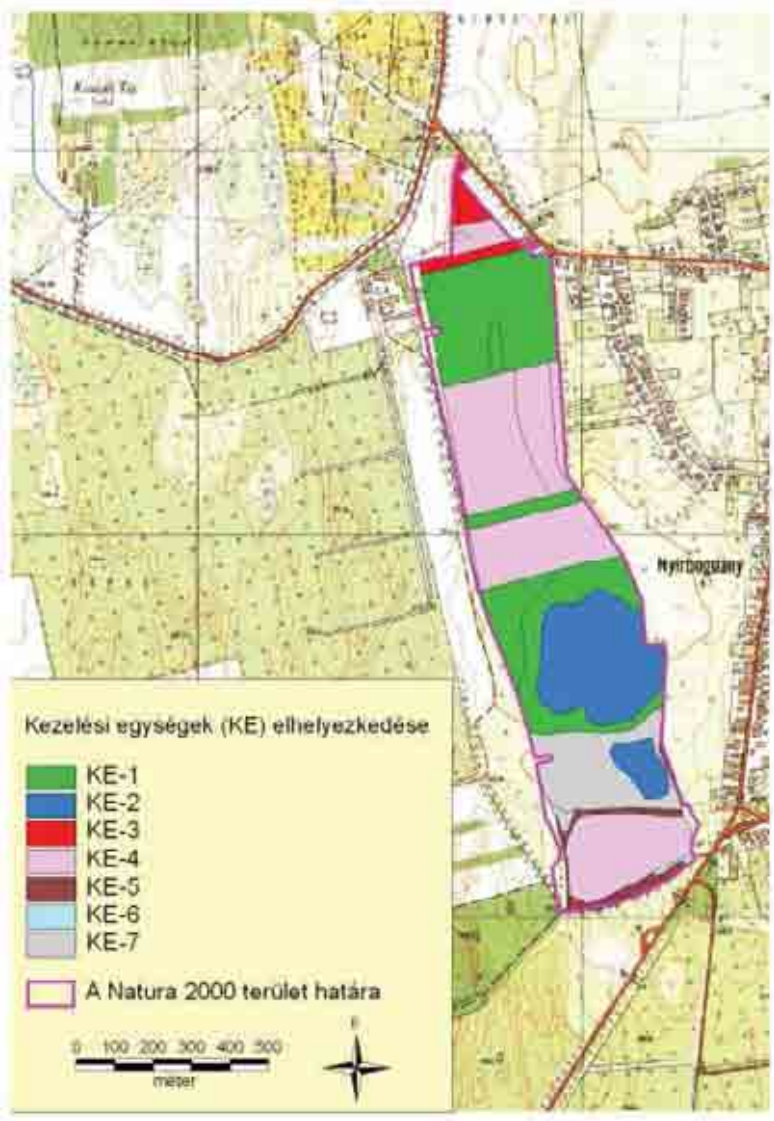
- A terület egységének, természetes élőhelyi sokféleségének megőrzése: a mocsárrétek és szikes élőhelyek megőrzése szükséges, azok megóvása beszántással, erdősítéssel, fásítással, beépítéssel, vonalas létesítmények kialakításával szemben.
- A mocsárrétek és szikes gyepek fennmaradását a kíméletes legeltetés és kaszálás szolgálja, ezért cél a legelő állatállomány és a kaszálók fenntartása, a rét-és legelő gazdálkodás kíméletes folytatása.
- A területen belül található szántókon kíméletes gazdálkodás kialakításával, lehetőség szerint azok gyepesítésével indokolt gondoskodni a természetes élőhelyeket érintő esetleges káros hatások megelőzésért.
- A korábban beszántott, jelenleg gyomos parlagnövényzet élőhelyeken a mocsárréti élőhely rekonstrukciója a cél.

- Szükséges megelőzni az inváziós növényfajoknak a természeti értékeket veszélyeztet terjedését, ezért a területen megjelenő inváziós és tájidegen fa- cserje- és lágyszárú fajok folyamatos visszaszorításáról szükséges gondoskodni.
- A terület mocsárréti és szikes élőhelyeinek fenntartásához szükséges azok megfelel vízigényének kielégítése; amit a területet érintő belvízelvezető célú csatornákon és árkokon a megfelelő, lecsapolást mérséklő vízkormányzással szükséges biztosítani.

Ökológiai hálózat

A kiemelt természetvédelmi oltalom alatt nem álló (sem törvény erejénél fogva, sem egyedi jogszabállyal nem védett) természetes és természet közeli élőhelyek fennmaradását, megőrzését a Nemzeti Ökológiai Hálózat biztosítja. Az ökológiai hálózat funkcionális eleminek, a kiemelten védendő magterületek, az ezeket összekötő ökológiai folyosók, valamint a puffer területek, rehabilitációs területek hálózatának kiemelkedő jelentőségű szerepük van az élőhelyek folytonosságának biztosításában, mely a flóra és fauna elemeinek megfelelő életteret biztosítanak.

A holisztikus, integrált és környezetileg fenntartható megközelítések elősegítése a községi területek kezelése terén, a funkcionális Községi területeken belül olyan ökológiai szemléleten alapuló megközelítések támogatása, amelyek felismerik a Községek és a vidék egymástól való kölcsönös függését, és ezzel javítják a településközpontok és a környező vidéki területeik kapcsolatát.

Nyírbogdány talaja, növény- és állatvilága:

Nyírbogdány 200-250 évvel ezelőtt tavakban, mocsarakban, lápokban gazdag vidék volt. Egy 1772-es felmérés arról tudósít, hogy bőségesen találhatók itt az állatok számára itatótavak, melyek közül némelyik igen sós. Len- és kenderáztató vizek is vannak, és elegendőnád is terem. A tavak gazdagságát igazolják a földrajzi nevek is: Hosszú-tó, Kákás-tó, Tökös-tó, Sós-tó, Tatos-tó, Mosó-tó stb. A Rétközhöz tartozó henei részen a tavak száma meghaladta a tizet, de halastó alig volt 2-3. Bogdány tavai szikesek, tisztavizűek voltak, vagy annyira csekély mélységűek, hogy nyáron kiszáradtak, télen pedig fenékig befagytak.

Az 1784-ben készített térképen látható, hogy településünket mindkét oldalról mocsarak vették körül: Hosszú-rét, Széna-rét, Fertő-rét, Szolnok-rét. A legtöbbjük járhatatlan volt, és csak száraz időben lehetett átkelni rajtuk néhány gázlón vagy fahídon. Néhol a víz apadása után dúsfüvet is tudtak kaszálni. A henei részen szép számmal volt láp is: pl. Diószsziget-láp, Kutya-láp. A rétközi vízi világ egyik érdekes jelensége az Elült-láp, amely olyan lápot jelölt, amelyet szárazabb időben a lenyúló gyökerek a fenékhez kötöttek, és egy újabb vízbőség idején eltűntek.
Hála a tavak bőségének, a bogdányi lakosság életmódjában sokáig előkelő helyet foglalt el a halászat. Nem véletlen, hogy a község pecsétábrázolásain látható férfialak a jobb kezében egy háromágú szigonyt tart!

Bár községünket a fekvése miatt sohasem fenyegette árvíz, mégis jótékony hatással voltak rá a XIX. század második felében nagyobb lendületet vevő folyamszabályozási és bel-vízlevezető munkálatok: a vizek, nádasok eltűntével megnövekedett a gazdasági művelésre fogható területek aránya. A Tisza szabályozása Széchenyi István (1791-1860) kezdeményezésére és Vásárhelyi Pál (1795-1846) tervei alapján 1846-ban, Tiszadobnál indult meg. Azonban a rétközi területek teljes ármentesítéséhez szükség volt a Nyírség felől érkező vizek szabályozására is. A Berkesztől Gávavencsellőig, 44,6 km hosszan, Nyírbogdányon is keresztül húzódó csatorna megépítésével fokozatosan eltűnt a Nyírség ősi tó-, láp- és mocsárvilága. Ezt a nyíri főfolyásokat levezető csatornát 1879-1882 között építették meg. Nevét a Felső-Szabolcsi Tiszaszabályozási és Belvízlevezető Társulat elnökéről, Lónyay Menyhértről (1822-1884) kapta 1 884-ben.

Lónyai-főcsatorna

A Bogdányban Nagy-kanálisnak is nevezett Lónyay-főcsatorna vízgyűjtőterülete, amelynek nagysága 2087 km2, a Nyírség északi részén helyezkedik el, és annak vizeit vezeti le. A Lónyay-főcsatorna Bogdány gyártelepén folyik keresztül és beletorkollik az V. számú fő-folyás, amely községünk egyik belvízlevezető csatornája. A másik a Cserés-tói szivárgó

Fényes Elek 1851-ben megjelentetett Magyarország geographiai szótára című művében így jellemezte községünk talaját: „ Földje homokos, trágya után terem búzát, rozsot, árpát, zabot, tengerit, burgonyát, káposztát, dohányt ".A nyírségi homokhát jellemző talajtakarója a barna erdőtalaj, a humuszos erdőtalaj és a réti talaj.

A Nyírség eredetileg erdős-sztyepp vidék volt, kiterjedt lápokkal és mocsarakkal. 200 éve még a terület egyharmadát erdők borították. A tavak bővelkedtek halakban, az erdők vadakban. A terület jellegzetes fája volt a nyírfa, amelyből mára csak mutatóban maradt meg néhány a községünkben is.

Az ember fokozatosan meghódította, és művelés alá fogta a tájat, előidézve ezzel a növény-és állatvilág átalakulását is. Nyírbogdányt ma a kultúrnövényzet, a szántóföldek, gyümölcsösök és kertgazdaságok jellemzik, e képet néhány legelő és kaszáló színesíti. A vadon élő fák közül elsősorban a fűzfa, a kökény és a bodza maradt meg, míg a vadon élő növények emlékét a legszívósabban a gyomok őrzik, ilyen a muhar, a vadrepce és rengeteg más fűféle. Ma a telepített erdőkben, amelyek faállománya elsősorban akác és nyárfa, valamint a mezőkön, kanálisok partján bújnak meg a vadak, mint pl. a róka, vadmacska, görény, őz, mezei nyúl, fácán. A madárvilág is elég változatos: évente visszatérő vendégünk a fehér gólya és a füsti fecske, de felfedezhető a széncinege, veréb, rigó, búbos banka, seregély, holló és a szárcsa is.

Községünk lakóinak hosszú évszázadokon keresztül a legfontosabb foglalkozása az állattenyésztés és a földművelés volt, amit halászattal egészítettek ki. Elsősorban sertést, szarvas-marhát és juhot tartottak elődeink, míg a szántóföldeken gabonát, kukoricát, takarmánynövényeket, kendert és lent termesztettek.

A területhez kötődő jelölő faj:

Vörös róka (Vulpes vulpes) Magyarországon nem védett	**Vadmacska** (Felis silvestris) Természetvédelmi érték: 250 000 Ft
Közönséges görény (Mustela putorius)	**Európai őz** (Capreolus capreolus)

Magyarországon nem védett

Magyarországon nem védett

Mezei nyúl
(Lepus europaeus)

Magyarországon nem védett

Fácán
(Phasianus colchicus)

Magyarországon nem védett

Fehér gólya
(Ciconia ciconia)

Természetvédelmi érték: 100 000 Ft

Füsti fecske
(Hirundo rustica)

Természetvédelmi érték: 50 000 Ft

Vöröshasú unka
(Bombina bombina)

Széncinege
(Parus major)

Természetvédelmi érték: 10 000 Ft.

Természetvédelmi érték: 25 000 Ft

NATURA 2000 terület élőhelyei:

Fűz
(Salix)

Kökény
(Prunus spinosa)

Bodza
(Sambucus)

Kisfészkű aszat
(Cirsium brachycephalum)

Akác
(Robinia)

Nyárfa
(Populus)

4.4.6.4. Egyedi tájértékek

NYUGATI SZÉKELYKAPU		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Kéki utca 1-3. szám	121
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket

Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

KELETI SZÉKELYKAPU		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Kéki utca 1-3. szám	121
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

MILENNIUMI EMLÉKMŰ		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Kossuth Lajos utca	492
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

1956-OS EMKÉKMŰ		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Kéki u. 4. szám	644
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

A KÉT VILÁGHÁBORÚ NYÍRBOGDÁNYI HŐSEI ÉS ÁLDOZATAI EMLÉKMŰVE		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Kéki utca 2. szám	643/1
Kép		

Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

1944-ES ÁLDOZATOK EMLÉKMŰVE		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Szabadság utca (Köztemető)	132/4
Kép		

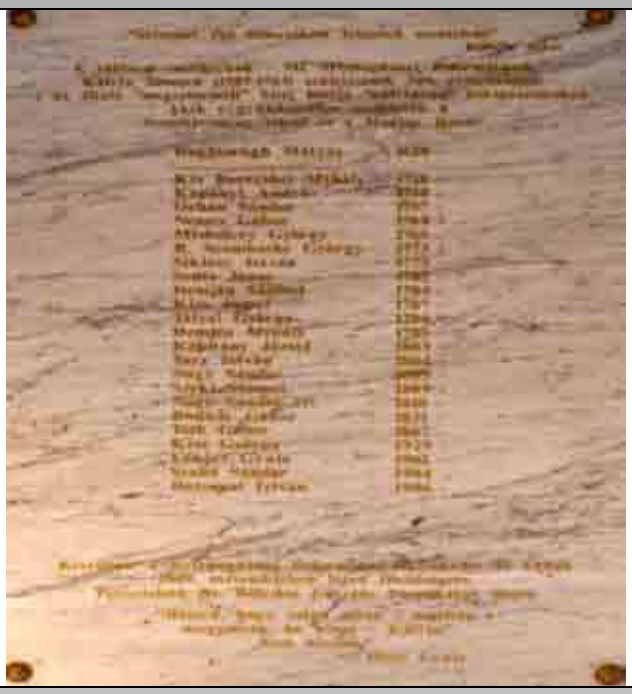
ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

SZÉKELY KRIPTA		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Szabadság utca (Köztemető)	132/4
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

TÖRTÉNELMI EMLÉKHELY		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Kéki út 4 (A templom oldalkijárata feletti falon látható ez az emléktábla. A Bogdányban szolgáló lelkészek névsorát tartalmazza.)	644
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

KŐKERESZT		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Kéki utca 16. (Római Katolikus Templom) 1946-ban emelt kőkereszt a templom előtt.	
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van

KAZINCZY FERENC DOMBORMŰ		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Fő út 3-5 (Kazinczy Ferenc Általános Iskola)	
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

SÍREMLÉK		
Pontos helyszín:		
Megye	**Cím**	**Helyrajzi szám**
Szabolcs-Szatmár-Bereg	Református templom kertjében	
Kép		

ÉRTÉKELEMZÉS		
Értékelési szempont	Értékelés	Megjegyzés
Eszmei jelentőség	**A** (nagyon jelentős)	helyi szinten is kevésbé ismert, de helytörténeti jelentőséggel bír
Esztétikai jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem hordoz jelentős esztétikai értéket
Idegenforgalmi jelentőség	**C** (kevésbé jelentős)	nem alkalmas önálló turisztikai terméknek, a vonzó településkép kialakításában van szerepe
Állapot	**A** (jó)	hosszú távon karbantartása szükséges
Megközelíthetőség	**A** (jó)	a település központjában van
Veszélyeztetettség	**A** (nem veszélyeztetett)	hosszú távú fenntartható használata, karbantartása, szükség esetén felújítása biztosított, a használattal járó terhelés a kritikus terhelhetőség határán alul marad

5. A RENDEZÉS SORÁN TERVEZETT VÁLTOZÁSOK HATÁSELEMZÉSE

5.1. A települési értékleltárban szereplö elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások ismertetése

5.1.1. Településhasználat és tájhasználati változás
5.1.2. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás
5.1.3. Infrastrukturális változás

5.1.1. Településhasználat és tájhasználati változás

A jövőben a község társadalmának, lakóinak új kihívásoknak kell megfelelnie. A globalizáció hatására, annak ellenpontozásaként felértékelődik a helyi társadalom. A település társadalma csak úgy tud fennmaradni és fejlődni, ha alkalmazkodik a megváltozott körülményekhez, új falusi kötődést, identitást teremt. Ehhez szükség van Nyírbogdány megújulására, mind társadalmi-kulturális, mind gazdasági, mind pedig az épített környezet vonatkozásában. Fontos szempont, hogy történetileg kialakult építészeti egység maradt ránk örökségül, fontos szempont az is, hogy megmaradjon a településszerkezet, a telekmérethez igazodó arányos beépítés. Új épület tervezésekor a helyi sajátosságok és az utca meglévő hagyományőrző épületei az irányadók, mind az épület formáját, mind pedig a telken való elhelyezését tekintve.

A hagyományos utcakép megőrzésének felelőssége elsősorban a helyi önkormányzatra és az építésügyi hatóságra hárul:

- a lakosság bevonásával meg kell fogalmazni az erre irányuló szándékot
- be kell építeni a településrendezési tervbe és a helyi építési szabályzatba a hagyományos településkép megmaradását garantáló előírásokat
- az önkormányzatnak gondoskodnia kell az előírások betartásáról
- az önkormányzatnak kezdeményeznie és segítenie kell a településkép megőrzésére, javítására irányuló lakossági törekvéseket, a szemléletváltást
- az önkormányzatnak példát kell mutatnia a régi épületek hagyományőrző felújítása, az új létesítmények településképbe illesztése terén is.

Az erdőterületek lényegében megmaradnak, mértékük nő. Erdőterületek területfejlesztési célra az Országos Erdészeti Adattár és a Megyei Területrendezési Terv kiváló termőhelyi erdőterületének övezete alapján kerültek kijelölésre.

Nem engedhető meg a hagyományos utcaképbe helyezendő új, az építészeti egységet megbontó épület létesítése. Különösen kirívó a kétszintes, zavaró tetőformájú, erős színekben megjelenő épülettömeg. Nem megengedhető, ha a régi telekosztásra aránytalanul széles és nagy új ház épül, vagy ha ugyanezt a telkek egyesítésével érik el. Viszont nemcsak a lakóépületek ronthatják a településképet, hanem a helyi középületek, sőt utcabútorok is. A tervezői, kivitelezői és beruházói-megbízói felelősséget, a mértéktartást, az építői ízlést a Helyi Építési Szabályzatban is hangsúlyozni kell.

Összefoglalva: A település tervezett fejlesztési koncepciójában a település kulturális örökségre jelentős hatást gyakorló településhálózati változás nem érvényesül.

5.1.2. Településszerkezeti, területhasználati és beépítettségi változás

A településrendezési terv által javasolt beépítések és szabályozások pozitív településhálózati és tájhasználati változást eredményeznek.
A Településszerkezeti Terv a meglevő erdőterületek összefüggő rendszerét alakítja ki, illetve gazdasági terület növelését irányozza elő. Az erdőterületek, melyek a külterület egy részét lefedik, megmaradnak, rendszerbe szervezésüket erősíti a terv.

- jelenlegi belterületen lakóterületi fejlesztés.
- alapvető fejlesztési elképzelés a helyi munkahelyteremtés, járulékos jövedelemszerzés, ennek keretében a falusi turizmus személyi, infrastrukturális, területi stb. feltételeinek biztosítása
- kerékpáros turizmus lehetőségeinek kihasználására kerékpárútvonal kijelölése a kistérségi elképzelésekkel összhangban,
- falusi és ökoturizmus lehetőségeinek, feltételeinek megteremtése (vendéglátás, vendégfogadás),
- a település művi környezetének fejlesztése keretében, a lakókörnyezet fejlesztési igényével összhangban, figyelembe véve a falusi turizmus követelményeit, és a helyi történeti értékekben gazdag épületállományt, a helyi értékvédelem megteremtése.

5.1.3. Infrastrukturális változás

A község jövőbeni fejlődése, a vidéki életmód helyi és a községi lakosság illetve a turizmus számára való felértékelődése, környezeti-, rekreációs lehetőségek megkívánják az infrastruktúra, és a település által nyújtott szolgáltatások az új, megváltozott követelményekhez való igazítását. A környezet fokozott védelme, valamint a falusi életmódhoz való közelítés érdekében a hulladékkezelés megoldása, a szennyvízhálózat kiépítése, és a szelektív szemétgyűjtés működése elengedhetetlen. Hasonló követelményt jelent a település „épített környezetének”, az épületek és közterületek igényes karbantartása és kialakítása.

A meglévő beépített területek, és a tervezett beépítésre szánt területek kiszolgáló úthálózata ehhez a meglévő úthálózathoz kapcsolódik. Azaz a beépítésre szánt területek kialakulása és a közúthálózat fejlesztése területi elhelyezkedés szempontjából azonos térséget fed le. A település tengelyei, legfontosabb útja továbbra is a bekötő út marad. A település belső gyűjtő és lakó-kiszolgáló úthálózata már kialakult, és védendő. Az új fejlesztési területeken a lakó útjainak minimális szélessége 12 m, ezt biztosítani kell a zöldfelületi elemek és a felszíni csapadékvíz elvezető rendszer helyigénye miatt.

A tömegközlekedés fejlesztésének nincs területi kihatása. Az autóbusz közlekedés vonalai nem változnak, a területfelhasználás változásának megfelelően új megállóhelyek kialakítására nem készül javaslat. A település beépítésre szánt területeinek bővülése (és ezzel együtt a lakos szám növekedése) folytán belső autóbuszjárat (az igényeknek megfelelő járműtípussal és gyakorisággal) üzemeltetése továbbra sem képzelhető el, új nyomvonal fő- és gyűjtő utak hálózatát nem fogja terhelni.

5. 2. Az 5.1. pontban szereplö változások hatásai

5. 2. 1. a régészeti örökségre
5. 2. 2. a történeti településre, település- és tájszerkezetre
5. 2. 3. a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

5. 2. 1. Az 5.1. pontban szereplő változások hatásai a régészeti örökségre

Nyírbogdány község Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében, a Kemecsei járásban, a Nyírség kistáj középső részén, Nyíregyházától északkeletre 16 km-re, található.
Különálló településrészei a Gyártelep, illetve Kónyatelep, melyek a falu központjától mintegy 3, illetve 4 kilométerre helyezkednek el észak-északnyugati irányban. Gyártelepen hozzávetőlegesen 780 ember él.
Határában folyik a Kállai, valamint a Sényői főfolyás, mely a Lónyai-főcsatornába torkollik. Belterülete 327, külterülete 3125 hektár.
A szomszédos települések: észak felől Kék, északkelet felől Demecser, kelet felől Székely, délkelet felől Nyírtét, dél felől Sényő, délnyugat felől Nyírtura, nyugat felől Kemecse, északnyugat felől pedig Vasmegyer.
Legfontosabb közúti megközelítési útvonala a 4-es főút, amely a belterületének déli szélén halad el. Főutcája a 3827-es út – ez köti össze Demecserrel, és azon keresztül Dombráddal –, déli településrészén a 3836-os út halad végig, Kemecsével pedig a 3823-as út kapcsolja össze. Gyártelep főutcája a 3827-es útból kiágazó 38 316-os számú mellékút.
A hazai vasútvonalak közül a települést a Szolnok–Debrecen–Nyíregyháza–Záhony-vasútvonal érinti, melynek egy megállási pontja van itt. Nyírbogdány vasútállomás Gyártelep településrész északnyugati részén helyezkedik el, közúti elérését a már említett 38 316-os út biztosítja.

Földrajzilag homokdombos terület, korábban tölgyek és nyírekben gazdag volt, napjainkban akác és nyárfaerdős, homokos talajú terület. A terület sokáig mocsaras terület volt, de a mocsarakat a 19-20 század között lecsapolták. Tengerszint feletti magassága változó 96 m – 110,3 m.

<u>Nyírbogdány község közigazgatási területén a régészeti lelőhelyek száma jelenleg: harminckettő.</u> Ezek közül 27 teljes terjedelmében a község közigazgatási területére esik, 3 Vasmegyer, 1 Székely és 1 Kemecse település külterületét is érinti. Egy lelőhely esetében – 51728 azonosító számú – Nyírbogdány-Darvas lelőhely esetében a közhiteles nyilvántartásba szereplő területadat rosszul került rögzítésre. A lelőhely valódi helye – tekintettel a fedettségre – hozzávetőlegesen került meghatározásra.

„Bogdány lelőhelyekben leggazdagabb területe a Poros-hegy. Innen kerültek elő az emberi élet első nyomai is, amikor egy traktor a négyezer évvel ezelőtt fennállott rézkori településház- és szemétgödreit forgatta fel. Ekkor nagy hombáredények oldaltöredékei, kisméretűbögrék, egy orsógomb és egy kőbalta foka került a felszínre. A Poros-hegyen és környékén az élethez szükséges feltételek mindvégig biztosítottak voltak, és lakták is a területet, amit a későbbi korok leletei is bizonyítanak.

A korai bronzkorba sorolható edénytöredékek kerültek elő a Schwindel-tagból és a Poros-hegyről. A Szalánczy-Nagy-tanyán 1894-ben, a magtár alapozásakor a későbronzkorból származó, valószínűleg egy urnasír edénymellékletei bukkantak a felszínre. A Hajzer-tanya közelében szintén későbronzkori három agyaggyöngyöt, egy urnás temetkezés halottjának mellékleteit találták meg.

A volt Bégányi Ferenc-birtokon, 1892-ben, egy díszítés nélküli agyagedényben 137darabból álló bronzleletet, jobbára töredékes, beolvasztásra szánt tárgyakat találtak. A leletek a korai vaskorból származnak, és a Gávai-kultúrába sorolhatók.

A késő vaskort a Poros-hegy és a Cserés-tó közötti területen 1932-ben előkerült, korongon készült nagy edény, míg a római kort egy darab világosszürke talpas tálka, egy hasonló töredékei és egy vastag falú, szürke színű tároló edény aljrésze képviseli. Utóbbiak a Poros-hegyen kerültek elő.

A honfoglalás korából nincsenek leletek.

Érdekes „kincsre" bukkant Lisovszki István1950-ben, amikor 926 darab pénzérmét találta volt Szalánczy-kastély udvarán. A pénzérméket a megrémült tulajdonosa, talán egy garázdálkodó zsoldos csapattól való félelmében, a XVII. század végén rejthette el.

Eddigi ismereteink szerint 1219-ben tűnik fel elsőnek a település neve: Bogdány. Községünk neve a Váradi Regestrumban egy latin nyelvű szövegkörnyezetben fordul elő, de terra Bogdan alakban. Fordítása: Bogdán földjétől. Kettős értelme lehet: vagy magát a falut, vagy egy személyt jelöl. A lényeg az, hogy 1219-ben már volt itt valamiféle faluképződmény. A községnév a puszta személynévből alakult földrajzi nevek csoportjába tartozik. A Bogdán szláv eredetű személynév, jelentése: Isten adománya.

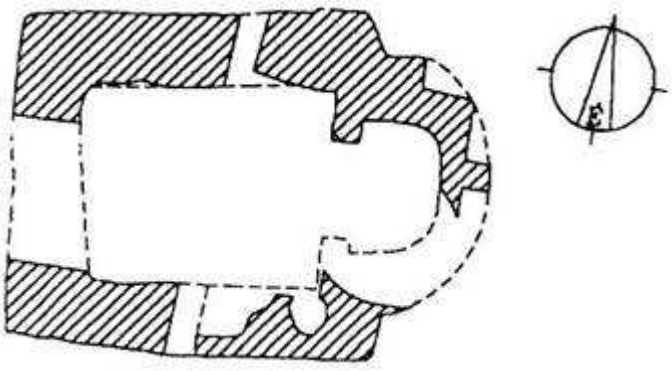
1241-ben a tatárhorda végigsöpört Magyarországon. Átvonultak a Nyírségen is és kiirtották a lakosság nagy részét, leégették a fal-vak sorát. A település neve csak 1324-bentűnik fel ismét Bogdanteluke alakban. A településnév megváltozott formában, a -teluke, -telke, utótaggal bővülve bukkan fel. E szónak a tatárjárást közvetlenül követő időben elpusztult falu volt a jelentése.

Dr. Németh Péter régésze 1967-ben ásatásokat folytattak községünkben, melyek során egy, a XI-XII. század fordulóján épített templom nyomaira bukkantak. Az ásatásról így számol be a munkálatokat irányító régész:

„A bogdányi határ északi, henei részét használó kéki emberektől hallottam először a »Szentegyházi-dűlőről« beszélni, amely elnevezés országszerte az elpusztult középkori fal-vak templomának helyére utal. Helyszíni szemlénk során a felszínen téglatörmelék, eke felvetette emberkoponya és lábszárak jelezték, hogy az ásatást hol kezdhetnénk meg. Kutatóárkunkkal — amelyet, mint később kiderült, a templom hajójának derekán húztunk meg—először a templom hajójának, tehát a híveket befogadó részének két oldalfalát találtuk meg. Ez a két oldalfal már csak az alapozás keményre döngölt agyagtömbjéből állott, a felmenőfalakból egyetlen tégla sem maradt eredeti helyén. Szelvényekkel folytattuk a templom falainak, belsejének feltárását, s munkánk befejezése után előttünk áll az egykori Hene falu hajdan messze látszó, jobbágykezek munkájáról való templomának alaprajza (...)

A hajó északi és déli oldalfala között húzódó átvágásunk nvomán kialakított tanú falmetszete szerint a templom belsejében két szintet különböztethetünk meg. Az egyiknek a mélységét az eredeti talajt alkotó sárga homokréteg, egy sárgásszürke döngölt agyag réteg és emberi csontokkal teli mélyedés jelzi. Az erre rakódó másik szint vonalát földes homok-réteg, valamint apró tégla és habarcstörmelékkel kevert homokos réteg adja. Ez utóbbi a felszín alatt 60 cm-rel jelentkezett, ugyanilyen mélységben az északi diadalív körül letaposott rétegre bukkantunk.

Az alsó szinten található sárgásszürke, döngölt agyagalapozás csak-nem egy méter széles. Árpád-kori templom-feltárásaink eredményei után ezt az agyagréteget a templomkarzat alapozásának tekinthetjük (...)

VIII. Hene falu templomának alaprajza

A templom alapozása közelében két helyen sírra bukkantunk. A hajó északi oldala mentén egy 135 cm hosszú leánygyermek sírját bontottuk ki 60 cm mélységben. A sír ásásakor belevágtak az alapozás agyagtömbjébe is, tehát a medencére kulcsolt kézzel elhelyezett halott temetése már a templom felépítése után történt. A másik sír egy 60 cm hosszú,2-3 év körüli kisgyermek tetemét rejtette magában. Mellékletet ebben a sírban sem találtunk, a feltűnően karikalábú gyermek súlyos angolkórban .szenvedhetett (...) "

A henei templomot Szent Miklós tiszteletére szentelték, és valószínűleg a XVI. századelső felében indult pusztulásnak, amikor a települést elhagyták a lakói. A templom még meglévő romjainak a végső pusztulása az első világháború előtt történt, amikor alapfalait magtárépítésre használták fel.

A település 1811-ben mezővárosi kiváltságlevelet kapott. A Nyír- előtagot a XIX. század második felében kapta meg hivatalosan község. Az előtag célja a más, hasonló nevű településektől való megkülönböztetés volt.

Két család látszik ősi birtokosnak a faluban. Az egyik a magát a községről nevező Bogdányi, a másik az ugyancsak Bogdányi előnevet viselő Farkas család. Őseiket megállapítani nem lehet. A két család között állandó volt a viszálykodás. Az ezeket megőrző oklevelek, periratok alapján bizonyos szeleteket rekonstruálni lehet a község történetéből.

Azok az idegen birtokos családok (pl. Rohody, Ohati), akiket a XV. század folyamán iktattak be a falu bizonyos részeinek a tulajdonába, előbb-utóbb eltűntek a településről. Kivétel ez alól a szolnoki Jármy család, akiknek egyes tagjai Szolnok pusztulása (1661) után végképpen Bogdányba költöztek.

A XVI. század vége és a XVII. század első fele a Bogdányi család virágkora, ám a nagytekintélyű Bogdányi János halála után megkezdődött a család hanyatlása, a birtokaik fel-aprózódása.

A település első fénykora egybeesett a Bogdányi család dicsőséges napjaival. Ők voltak a református templom kegyurai, és nagy részük volt az iskola megszervezésében is. Nemesi udvarházuk a templommal és a parókiával szemben, az utca másik oldalán állt. Ez a terület egybeesik, vagy közel van a 70803 azonosító számú Nyírbogdány – Körösi Csoma Sándor utca eleje régészeti lelőhely területével.

A későbbiekben indokolt lenne két lelőhely kialakítása a település eredeti központjában: Az egyiket a középkori eredetű református templom körül, a másikat a település középkori magja körül, benne az említett nemesi udvarház még föld alatt megmaradhatott alapjaival.

A család tagjai fontos tisztségeket töltöttek be a vármegye életében is. A XV. század elején Bogdányi Balázs több ügyben ügyvédeskedett, de a peres ügyek kijelölt királyi emberei is kerültek ki a családból. Bogdányi György a XVI. sz. végén előbb lovas hadnagy, majd a kallói vár alkapitánya lett.

A család leghíresebb tagja Bogdányi János volt. Sorra megnyerte az általa vagy az ellene indított pereket, gyarapítva ezzel birtokainak számát és vagyonát. A falu leghíresebb földesura lett, akinek sikerült tekintélyt szereznie a megye nemesi körében is. 1614-ben már megyei alispán, sőt az ecsedi kapitányi tisztet is betöltötte! Bízva a hatalmában, birtokaiban és minden tekintélyét meg a vagyonát is latba vetve, vásártartási engedély elnyeréséért folyamodott, sikerrel. 1607. március 19-én, a Karászon tartott gyűlésen jelentették be, hogy II. Rudolf 1603. október 8-án, Prágában kelt oklevelében Bogdányi Jánosnak és a Bogdány nevű falunak évente hat országos szabad vásár tartását engedélyezte. A vásárok ideje: Szent Antal apát és hitvalló (jan. 17.), Szent Ágota szűz és vértanú (febr. 5.), Szent Márk evangélista (ápr. 25.), Szent Krisztina szűz (júl. 24.), Keresztelő Szent János fejevétele (aug. 29.), Szent Kelemen pápa és vértanú napján (nov. 23.).

A XVIII. században az egyre ritkábban említett Bogdányi család helyett a Jármyak kezdenek mind nagyobb hatalomra szert tenni, s most már ellenük követik el a hatalmaskodásaikat a Farkasok (és fordítva).

1772-ben a falu legjelentősebb birtokosai gróf Barkóczy János és Patay Sámuel voltak.1801-ből a prédikátor lejegyzéséből ismerjük a bennlakó földesurak neveit: Bégány Ferenc, Osváth János, Nemes Ferenc, Nemes László, Nemes János, Bogdányi FarkasGyörgy, Farkas József, Id. Ferenc Mihály, Ifj. Ferenc Mihály, Böszörményi László, Böszörményi János, Milotai Gábor és Sinka Mihály. A főúri birtokosok, ez időben gróf Barkóczy János és a Patay família, nem laktak a városban.

A földesurak közül kerültek ki a református egyház főkurátorai is. Bégányi Antal 1831-ben Szabolcs vármegye szolgabírósága mellett töltötte be ezt a tisztséget. A földesurak szívükön viselték egyházuk fejlesztését is. 1833-ban a régi Patay família bogdányi földjét öröklő Rhédey Ferenc a templomba készülő órára és orgonára, míg Bilkei Nemes Zsigmond1843-ban egy 10 mázsás harang öntésére tett adományt.

A község birtokosai 1851-ben: Tahy József, Bégányi Kálmán, a Nemes család (Antal, Farkas, Ferenc, György, Tamás, Zsigmond), Jeney Dániel, Korda Ágoston, Hegymegi László és István, Böszörményi Lajos, Ferenczy Antal és József, Sutka István, Osváth Károlyné és a gróf Barkóczy család. 1859-ben gróf Barkóczy János a fiúág kihaltával a nőágra is kiterjedő elsőszülöttségi hitbizományt alapított településünkön.

A XIX-XX. század fordulóján Szalánczy Ferenc, báró Ghyllányi László, gróf Hadik-Barkóczy Endre és Székely Elek a birtokosok. Míg egy 1931-es felsorolás szerint: Szalánczy Ferenc, Székely László, Rosenbaum Jenő, özv. Erős Arminné, Gergelyffy Mihály, Orosz Sándor, Farkas Bálint és Bégányi Kálmán a község földbirtokosai. Az ő földjük kerül 1945 után felosztásra.”6

6 https://www.sulinet.hu/oroksegtar/data/telepulesek_ertekei/Nyirbogdany/pages/005_fejezetek.htm

Régészeti lelőhelyek kezelésére vonatkozó általános előírások:

A régészeti lelőhely régészeti feltárása jelenleg az alábbi esetekben indokolt:

- a beruházásokat – ideértve az ásványvagyon kitermelését, lakóház építkezéseket is – megelőző földmunkákkal érintett lelőhelyrészek, amennyiben a földmunka mélységben eléri és áttöri a régészeti jelenségek jelentkezési szintjét.
- a veszélyeztetett és/vagy pusztuló régészeti lelőhelyrészek mentő feltárása. (Lásd például: 4.3.3.2. fejezet 52688 Kígyós-rét lelőhelyen és a nyilvántartásba vétel alatt álló Nagykecskési-útfél IV., Kecskési-szivárgótól keletre lelőhelyen tervezett naperőművek kivitelezéséhez kapcsolódó földmunkák).
- tudományos projektek, tervásatások miatt feltárásra kerülő lelőhelyrészek.

A feltárások keretrendszerét az alábbi jogszabályi összefoglaló határozza meg:

A régészeti lelőhelyek kezelését a 2001. LXIV. törvény a Kulturális örökség védelméről (továbbiakban: Kötv.) és a Kormány, a kulturális örökség védelmével kapcsolatos szabályokról szóló 68/2018. (IV. 9.) Kormányrendeletének (továbbiakban: Korm. R.) előírásai határozzák meg. A Kötv. előírásai alapján a régészeti lelőhelyeket - a fenntartható használat elvének figyelembevételével - csak olyan mértékben lehet igénybe venni, hogy azok állománya számottevően ne csökkenjen, illetve eredeti összefüggéseik jelentősen ne károsodjanak (9. §.)
A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni (10. § (1).
A földmunkával járó beavatkozásokkal, fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is (a továbbiakban együtt: beruházások), a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni (19. § (1)).
E törvényi előírások alapján, a területen tervezett földmunkákkal járó beruházásokat oly módon kell megtervezni, hogy azok ne veszélyeztessék a vizsgálati területen meghatározott régészeti lelőhelyeket.
Amennyiben a vizsgálati területen tervezett beruházás más területen nem valósítható meg, úgy abban az esetben a veszélyeztetett régészeti lelőhelyeket a beruházás terhére föl kell tárni.

Településszerkezeti terv módosításának hatásai a régészeti lelőhelyekre vetítve:

5. sorszámú módosítás: A 51728. azonosító számú régészeti lelőhely teljes területét Mezőgazdasági területből Különleges Mezőgazdasági Üzemi területbe kívánják sorolni. A lelőhely területén található templomrom már feltárásra került, de a helyi identitás szempontjából fontos lelőhely. Amennyiben a művelés ág váltás fokozott talajbolygatással jár, javasolt a lelőhely területének kivonása a művelésből. Ennek hiányában a templom körül megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségeit a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik.

8. sorszámú módosítás: Az 51731. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 0194/6 helyrajzi számú ingatlant Mezőgazdasági művelésből Erdő művelési ágba kívánják átsorolni. A művelési ág váltás nyomán bekövetkező mélyebb talajművelés veszélyezteti a régészeti jelenségek föld alatt megmaradt elemeit. Ezért a régészeti lelőhely területét a művelési ág váltásból célszerű kihagyni. Ennek hiányában a megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségei a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik.

4. sorszámú módosítás: A 51735. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 0242/10 helyrajzi számú ingatlant Erdő művelési ágból Gazdasági Ipari területté kívánják átsorolni. A módosítás követi a már megvalósult állapotot, így jelenleg régészeti feladatellátásra nincs szükség. A tárgyi ingatlanon megvalósuló bármilyen, 30 cm-t meghaladó mélységű földmunka régészeti feltáró tevékenységet tesz szükségessé, a lelőhelyen belül. A feltárás költségei a földmunka elvégzésében érdekelt felet terhelik.

40. sorszámú módosítás: A 51726. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 0143/1 helyrajzi számú ingatlant Mezőgazdasági területből Erdő művelési ágú területté kívánják átsorolni. A módosítás követi a már megvalósult állapotot, így jelenleg régészeti feladatellátásra nincs szükség.

48. sorszámú módosítás: A 51734. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 546. helyrajzi számú ingatlant Településközponti vegyes területből Falusias lakóövezetté kívánják átsorolni. A módosítás kedvező irányban módosítja a lelőhely föld alatt megmaradt elemeinek fennmaradási lehetőségeit. Amennyiben a régészeti lelőhelyen belül 30 cm-t meghaladó mélységű földmunkára kerül sor, a megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségei a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik.

47. sorszámú módosítás: A 51734. azonosító számú régészeti lelőhelyre eső 545/7 helyrajzi számú ingatlant Településközponti vegyes területből Gazdasági kereskedelmi területté kívánják átsorolni. Az érintett terület jelenleg nagyobb rész beépítetlen. A művelési ág váltás nyomán bekövetkező mélyebb talajművelés veszélyeztetheti a régészeti jelenségek föld alatt megmaradt elemeit. Ezért a régészeti lelőhely területén, a fokozott földmunka előtt, a megmaradt régészeti jelenségeket a talajbolygatás alsó síkjáig feltárni szükséges. A feltárás költségei a művelési ág váltásban érdekelt felet terhelik.
36 sorszámú módosítás: A 51725 azonosító számú régészeti lelőhely eredeti helyére eső 0145/1, 0147/5. helyrajzi számú ingatlant Mezőgazdasági művelésből Erdő művelési ágba kívánják átsorolni. A módosítás követi a már megvalósult állapotot, így jelenleg régészeti feladatellátásra nincs szükség.

A megelőző feltárások várható költségei:
A régészeti feltárások költségeit - a mentő feltárás, valamint a Kötv. 23/F. § (7) bekezdésében foglalt eset kivételével - a 10. § (1) bekezdésére figyelemmel annak kell fedeznie, akinek érdekében az elvégzendő földmunka vagy a nyilvántartott régészeti lelőhely bolygatása szükségessé vált. A régészeti feladatellátás hatósági ár alapján végezhető. A régészeti feladatellátásra vonatkozó hatósági ár képzésének szabályait, az alkalmazható legmagasabb ár mértékét, valamint a régészeti feladatellátással összefüggő költségtételek figyelembevételének részletes szabályait a Korm. R. 8. melléklete határozza meg. (v.ö. Kötv. 19. § (3-4)).
A megelőző feltárás költségei magukba foglalják a régészeti feltárás terepi munkavégzésén túl – beleértve a feltárás munkafeltételei (dúcolás, melegedő és öltözőhelyiség, wc) biztosítását is – a jogszabályban meghatározott tartalmú dokumentálás és az elsődleges leletfeldolgozás költségeit (Kötv. 22. § (9) bekezdés), azonban nem tartalmazzák a régészeti földmunka (vö.: Kötv. 7. § 31. pont) költségeit. A régészeti feltáráshoz kapcsolódó régészeti földmunka megvalósításáról a beruházó köteles gondoskodni. Ha a beruházó nem tudja biztosítani a földmunkát, akkor a feltárást végző intézmény – a közbeszerzésekről szóló törvény szerint – gondoskodik a régészeti feladatellátáshoz kapcsolódó földmunka elvégzéséről a beruházó költségén (Kötv. 23. § (2) bekezdés). A régészeti földmunkát a feltárás vezetőjének irányításával, régészeti megfigyelés mellett kell végezni, melynek költsége a területen elvégzett megelőző feltárás költségének része (Korm. R. 36. § (2) bekezdés), így erre a tevékenységre külön költség nem számolható el.

A megelőző feltárások idő vonzata:
A Kötv. 23/F. § (3) bekezdése szerint: „teljes felületű feltárás esetén a feltárás időtartama a feltárás céljára a beruházótól a földmunkával érintett munkaterületnek vagy régészeti területi szakasznak régészeti munkavégzésre alkalmas állapotban, állapotrögzítő jegyzőkönyvvel történő átvételétől számított legfeljebb 30 – régészeti feltárás elvégzésére jogszabályban meghatározottak szerint alkalmas – nap. A beruházó és a feltárásra jogosult intézmény ennél hosszabb időtartamban is megállapodhat. A teljes felületű feltáráshoz kapcsolódó gépi földmunka időtartama a teljes felületű feltárás időtartamába nem számít bele.
Amennyiben az érintett területeken megelőző régészeti feltárást kellene végezni, úgy a beruházások tervezhetősége érdekében számolni kell azzal, hogy egy hektár régészeti terület feltárása egy régészeti stábnak átlagosan 44 munkanapjába telik. Ugyanakkor a régészeti feltárásra munkaterületenként 30 feltárásra alkalmas munkanap áll rendelkezésre.

A település közigazgatási területének történeti adtok alapján végzett elemzése:

A település területének szisztematikus régészeti kutatására még nem került sor.

1. Az ismertté vált régészeti lelőhelyek nagy többsége több, kisebb projekthez kapcsolódik: a Gyártelep fejlődéséhez, terjeszkedéséhez kapcsolódó régészeti kutatások.
2. Németh Péter és Istvánovits Eszter honfoglalás kori és Árpád-kori korszakokat érintő tudományos kutatásai.
3. Bálint Marianna és Melis Katalin pontszerű, a település közigazgatási területét érintő kutatásai.

A település területén már ezekből a nyomokból is jól kiolvashatóan a történeti korokban intenzív és jelentős régészeti megtelepedéssel kell számolni.

Nyírbogdány területe a történeti korokban kiváló feltételeket biztosított az emberi megtelepedésre. A község körül többnyire mély fekvésű, vízjárta, agyagos humusszal fedett területek találhatóak, amelyekből szigetszerű homokhátak, dombok emelkednek ki. A környék vízzel borítottságát jól mutatja a II. katonai felmérés.

Nyírbogdány község nyilvántartott régészeti lelőhelyei és megtelepedésre alkalmas területeinek ábrázolása II. katonai (1806-1869) felmérésen. (kivágat)

A település területének vizsgálatát nehezíti, hogy nagy az erdővel fedett területek aránya. Így az ismeretlen lelőhelyek megtalálásának lehetősége minimális.

A vízjárta helyek partjain, a 114 mBF magasságon, vagy az felett nagyszámú, még felfedezés előtt álló régészeti lelőhely lehet. Ezért ezeket a területeke régészeti érdekű zónáknak kell tekintenünk.

Régészeti érdekű területek a településen:

- a már ismert lelőhelyek közvetlen környezete
- külterületen a környezetükből kiemelkedő helyek: dombok és dombvonulatok
- a 114 mBF magasságon, vagy az felett elhelyezkedő térszínek.

A térképek jól mutatják azokat a területeket, ahol még eddig ismeretlen régészeti lelőhelyekkel lehet számolni.

A fentieket összefoglalva ki kell emelni, hogy szisztematikus régészeti kutatás nem volt a település területén. A kevés és pontszerű kutatásból is kitűnik, hogy a terület intenzív régészeti megtelepedéssel bír. Az ismert lelőhelyeket és a terület geomorfológiáját összevetve kijelenthetjük, hogy akár kétszer ennyi lelőhely is lehet a település területén. Ezek jó része azonban jelenleg még ismeretlen, felfedezésre vár. A jövőbeli kockázatok mérséklése végett mindenképpen javasolt a település területének szisztematikus régészeti topográfiai vizsgálatait elvégeztetni. Erre a Korm. R. 38. fejezetében meghatározott személyek és intézmények jogosultak.

A kutatások alapján a most is létező folyások, csatornák környezete a történeti korokban ideális környezetet biztosított az emberi megtelepedésre. A jelzett területeken földmunkák során számolni kell akár több korszakos, intenzív lelőhelyek előkerülésére is.

5.1. fejezet, A települési értékleltárban szereplő elemek vonatkozásában releváns rövid és középtávon tervezett változások hatása a régészeti örökségvédelmi elemekre:

A módosítással kézhez kapott dokumentációk alapján az azonosított régészeti lelőhely területét a művelési ág váltásokkal nagyobb intenzitású és mélységű földmunkák érinthetik.

A régészeti lelőhelyek a Kötv. alapján általános védelem alatt állnak. A Kötv. 19. § (2) szerint a régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el. Ezért régész szakember jelenlétét kell biztosítani a földmunkák során.

A régészeti lelőhelyen a 30 cm-t meghaladó, megnyitott felületet eredményező gépi és kézi földmunkát a régész irányítása mellett kell végezni (Korm. R. 36. § (2) bekezdés), olyan munkagéppel (gumikerekes forgókotró, iszapoló vagy rézsűző kanállal), amely alkalmas a régészeti jelenségek jelentkezési szintjén a régészeti tükörfelület kialakítására. A megfelelő régészeti tükörfelület kialakításának érdekében kézi földmunkavégzésre is szükség lehet (vö.: Kötv. 7. § 31. pont).

Amennyiben a régészeti megfigyelés mellett végzett földmunkák során régészeti lelőhely kerül elő, a jelenségeket a megfigyelés keretében ki kell bontani és megfelelően dokumentálni kell (Korm. R. 35. § (1) bekezdés).

A régészeti költségek összesen:

A régészeti lelőhelyeken végzett teljes felületű feltárás költségkerete	Nem kalkulálható
A régészeti lelőhelyeken végzett földmunkák régészeti megfigyelésének nettó költsége.	Nem kalkulálható
Régészeti megfigyelés keretében végzett bontómunka költsége.	Nem kalkulálható
Régészeti lelőhelyen kívül végzendő régészeti megfigyelés költsége.	Nem kalkulálható
Összesen	A tervezés jelenlegi szakaszában nem kalkulálható

Amennyiben a tervezett beruházás nagyberuházásként, kiemelt beruházásként valósul meg a Kötv. 23/C. § 1. pontja értelmében Előzetes Régészeti Dokumentációt – továbbiakban: ERD – kell készíteni. A Kötv. 23/C. § 1. pontja értelmében az ERD elkészítésére a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv jogosult. A Korm. R. 3. § (3) bekezdés értelmében erre a Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet került kijelölésre 2022. január 01-től.
A Kötv. 23/C. § 2. pontja értelmében Előzetes régészeti dokumentációnak minősül a hatástanulmány is, ha a tartalmát és az elkészítéséhez alkalmazott módszereket tekintve megfelel az előzetes régészeti dokumentáció fogalmi feltételeinek, és alkalmas az elvégzendő régészeti feladatellátás módjának, valamint idő- és költségvonzatának meghatározására.

Feladat ellátó intézmény:

Általános beruházás esetében:
A Kötv. 22. § (5) bekezdése alapján, a beruházást megelőző feltárás, illetve beruházáshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés esetén a feltárás helye szerinti gyűjtőterülettel rendelkező területi múzeum, azaz jelen esetben a Jósa András Múzeum (4401 Nyíregyháza Benczúr tér 21 sz.) végezheti jogszabályban meghatározottak szerint gondoskodik a régészeti feladatellátás elvégzéséről.

Nagyberuházás esetén:
A Kötv. 23/E. § (2) bekezdése alapján, amennyiben nagyberuházássá válik a beruházás, a megelőző feltárás, illetve nagyberuházáshoz kapcsolódó régészeti megfigyelés esetén a Magyar Nemzeti Múzeumot kell értesíteni a beruházó szerződéskötési szándékáról, aki annak kézhezvételét követő 5 napon belül értesíti a nagyberuházás megelőző feltárásának elvégzésére jogosult intézményt és koordinálja a szerződéskötést.
A Kötv. 23/E. § (2a) bekezdése alapján a nagyberuházást megelőző feltárást a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum, jelen esetben a Jósa András Múzeum (H-4400 Nyíregyháza, Benczúr tér 21., info@josamuzeum.hu, +36-42/315-722) végezheti jogszabályban meghatározottak szerint.
A Kötv. 22. § (11) bekezdés alapján a megelőző feltárásra vonatkozó szerződést a feltárásra jogosult intézménynek és a beruházónak a jogszabályban meghatározott adattartalomnak a beruházó által történő rendelkezésre bocsátásától számított 15 napon belül kell megkötni.
A Kötv. 23/E. § (4) bekezdés alapján, ha a gyűjtőterületén érintett megyei hatókörű városi múzeum a megelőző feltárásra vonatkozó szerződést a 22. § (11) bekezdésében meghatározott 15 napos határidőn belül nem köti meg, akkor a Magyar Nemzeti Múzeum gondoskodik a régészeti feladatellátás elvégzéséről.

Amennyiben a beruházás a Kormányrendelet értelmében nemzetgazdasági szempontból kiemelt jelentőségű beruházásként valósul meg, a jogszabályban kijelölt örökségvédelmi szerv (Magyar Nemzeti Múzeum Nemzeti Régészeti Intézet) gondoskodik a régészeti megfigyelés ellátásáról.

Régészeti lelőhelyen kívül végzett földmunkák esetén:

A település beépített területén az ismert régészeti lelőhelyeken kívül más helyeken is várható régészeti leletek előkerülése. Amennyiben a feltételezés helyes, akkor ezek a régészeti lelőhelyek részben károsodtak az elmúlt évszázadok alatt, és veszélyeztetettségük a jövőben is fennáll. A tervezett beruházások során a régészeti lelőhely védelmére vonatkozó jogszabályokat be kell tartani.

A 2001. évi LXIV. törvény a kulturális örökség védelméről (továbbiakban Kötv.). alapján a régészeti lelőhelyek általános védelem alatt állnak, a régészeti örökség elemei csak feltárás keretében mozdíthatók el eredeti helyzetükből:
„10. § (1) A régészeti örökség elemeit lehetőleg eredeti lelőhelyükön, eredeti állapotukban, eredeti összefüggéseikben kell megőrizni.
(2) A régészeti lelőhelyek védelmére irányuló intézkedéseknek elsősorban megelőző, szükség esetén mentő jellegűeknek kell lenniük.
11. § (1) Az ismertté vált régészeti lelőhelyeket nyilvántartásba kell venni.
(2) A nyilvántartott régészeti lelőhelyek e törvény erejénél fogva általános védelem alatt állnak.
19. § (1) A földmunkával járó beavatkozásokkal, fejlesztésekkel, beruházásokkal, beleértve az ásványi vagyon kitermelését is (a továbbiakban együtt: beruházások), a nyilvántartott régészeti lelőhelyeket jogszabályban meghatározott esetekben és módon el kell kerülni.
(2) A régészeti örökség elemei eredeti helyzetükből csak régészeti feltárás keretében mozdíthatók el.”

Régészeti lelőhelyeken kívül tervezett beruházások esetében, ha földmunkák közben régészeti emlék vagy lelet kerül elő, a munka felelős műszaki vezetője köteles a tevékenységet azonnal abbahagyni, és a jegyző útján a Hivatalnak azt haladéktalanul bejelenteni, valamint a tevékenységet szüneteltetni, továbbá a helyszín és a lelet őrzéséről – a felelős őrzés szabályai szerint – a feltárásra jogosult intézmény intézkedéséig gondoskodni.

5. 2. 2. Az 5.1. pontban szereplő változások hatásai a történeti településre, település- és tájszerkezetre

5.2.2.1. Történeti településszerkezetet érintő következmények
5.2.2.2. Természeti, táji hatások

5.2.2.1. Történeti településszerkezetet érintő következmények

A hagyományos településkarakter nem változik, tekintve, hogy a fejlesztési területek az eddig is fejlesztett területek részei. A történeti településkarakter megőrzése érdekében a szabályzatban olyan követelmények kerültek rögzítésre, amelyek biztosítják az új építések utcaképbe illesztését, a környezethez illeszkedő tömeg kialakítását.

A történetileg kialakult, különböző karakterű településrészek ésszerű önállóságát biztosítani kell. Megfelelő szabályozással megakadályozni, a korábban önálló területi egységek „összenövését” és az egyes települések közötti beépítetlen sávok beépülését, lehetőség szerint zöldfelületi elem biztosításával. A tervnek figyelembe kell venni, a település hagyományait és térségi kapcsolatait, illetve a különböző karakterek összeolvadásának létrejöttét.

Nyírbogdány fő utcájának a Fő utca tekinthető. Ebből az utcából nyílnak a kiszolgáló utak, melyeken kétoldalt hosszúkás telkek oldalhatáron álló épületei állnak előkertes kialakítással.

Kiemelkedő jelentőségű értékként megemlíthetők a:

- műemlék
- műemléki környezet
- helyi egyedi védelemre javasolt épületek
- kiemelten védett és nyilvántartott régészeti lelőhelyek.

Az újonnan készülő településszerkezeti terv a község kialakult szerkezetét jelentős mértékben nem befolyásolja. A történeti településszerkezetet – a kialakult utcaszerkezetet és területfelhasználást – a terv csupán kis mértékben bővíti.

5.2.2.2. Természeti, táji hatások

A település hosszú- és rövidtávú fejlesztésének előkészítésénél és tervezésénél, valamint azok kivitelezésénél a meglévő zöldfelületeket meg kell őrizni, illetve azok teljes pótlásáról gondoskodni kell. A településrendezési eszközök és a nagyközség helyi rendeletei az országos és helyi természeti értékek védelméről intézkednek.

Környezeti és tájképi konfliktusok kiküszöbölésének érdekében tehető intézkedések a településszerkezet és az övezetek megváltoztatásával:

- zöldfelületek revitalizációja
- többszintes növényállomány alkalmazása a közterületeken, mely magába foglalja a gépjármű és gyalogosok forgalom elválasztását is
- zöldfelületek közhasználatát biztosító felszerelések, funkcionális kínálatok biztosítása
- meglévő zöldfelületi rendszer megóvása, bővítése, felszereltségének, használati értékének javítása, kondicionáló hatásának fokozása
- védőövezet fenntartása szükséges a tájvédelmi körzet mezőgazdasági területekkel közvetlenül érintkező sávjaiban
- a helyi védelemre javasolt területeket továbbra is óvni kell.

Egyéb települési sajátosságot óvó, levegőminőséget javító intézkedések:

- települési parkolás rendezése, környezetterhelés csökkentése
- kerékpárút hálózat kiépítése
- megújuló energiák termelésének fokozása
- csak környezetkímélő ipar betelepedésének engedélyezése

5. 2. 3. Az 5.1 pontban szereplő változások hatásai a települési értékleltárban szereplő műemléki értékekre

5.2.3.1. Műemléki jelentőségű területek, műemléki környezetek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben
5.2.3.2. Műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei
5.2.3.3. A műemléki értékek tekintetében SWOT-analízis kockázatelemzés

5.2.3.1. Műemléki jelentőségű területek, műemléki környezetek, műemlékek eszmei, használati és esztétikai jelentőségének alakulása a tájban, településszerkezetben, épített környezetben

A község kettő jelentős országos védett műemlékkel rendelkezik. Mindkettőnél a jó karbantartást a jelenlegi tulajdonviszony (egyházközség) lehetővé teszi. A műemlékek azonos telken vannak, körülöttük műemléki környezet van kijelölve. A védett épületek egyike közcélokat tölt be, révén, hogy templomról van szó, a másik védett épület a plébániaház.

5.2.3.2. Műemlékek megújulásának és fenntarthatóságának gazdasági esélyei

A római katolikus templom és a plébániaház műemléki védettség alatt áll, mely egyházi tulajdonban van.

5.2.3.3. A műemléki értékek tekintetében SWOT-analízis kockázatelemzés

Erősségek	Gyengeségek
A műemlék körül nyilvántartott műemléki környezet kijelölésre került. Használatban lévő épületek.	Kettő darab műemléke van a településnek. Nem erősíti értékkoncentráció a műemléket.
Lehetőségek	**Veszélyek**
Turizmus fellendülése segíti fenntartását. Folyamatos karbantartás mellett jó állapotú épület lehet.	-

6 . Az értékvédelmi terv

6. 1. Az értékleltárban szerepeltetett értékek megörzését biztosító szempontok és követelmények meghatározása

A cél mindenképpen egy minőségi környezet kialakítása, melynek része kell, hogy legyen a meglévő épített örökség megfelelő védelme is. Ennek keretében a törvény által a helyi építészeti örökségeken túl, fontos megmaradt régi, hagyományos beépítési módú értékeinek megőrzése is. Ennek eszköze a településképi önkormányzati rendelet. A rendelet megalkotása mellett egy a helyi védelemre előirányzott értékek megőrzéséhez szükséges támogatási rendszert is célszerű kidolgozni, illetve ezt a helyi lakossággal minél szélesebb körben megismertetni.

Követelmények:

- a helyi védelem alatt álló épített örökségek védelmét szolgáló jogszabályi előírások betartása, betartatása
- az épített környezet helyi védelmét szolgáló önkormányzati rendelet megalkotása
- a HÉSZ előirányzott felülvizsgálata során a történeti beépítéssel bíró területeken olyan építési előírások megalkotása, amely az új beépítéseknek a meglévő építészeti értékekhez való illeszkedését biztosítja.

6. 2. Az önkormányzati feladatok meghatározása

Az Önkormányzat feladata volt elkészíteni a jellegzetes települési karakterjegyeket, településképi jellemzőket bemutató településképi arculati kézikönyvét, amely az építészeti értékeket is bemutatja.
A helyi építészeti örökség feltárására, számbavételére, védetté nyilvánítására, fenntartására, a védelem megszüntetésére, a védettséggel összefüggő korlátozásokra, kötelezettségekre, a védett helyi építészeti örökség nyilvántartására vonatkozó helyi védelmi előírásokat – amelyek a településkép-védelmi rendeletben találhatóak – az önkormányzatnak figyelemmel kell kísérnie.
A településfejlesztési koncepció, a településképi arculati kézikönyv, a településképi rendelet, a településrendezési eszközök készítésének idején – és várhatóan azt követően is – az önkormányzat települési főépítészt foglalkoztat, aki szakmai munkájával segíti többek között az értékleltárban szerepeltetett értékek megőrzését, fejlesztését.
Az önkormányzatnak minden eszközével törekednie kell a település hagyományainak, épített örökségének megóvására, népszerűsítésére, és a fennmaradásuk elősegítéséhez szükséges anyagi források előteremtésére.

7. Összefoglalás

A táj és település egymáshoz viszonyított kapcsolata harmonikus, a község jó környezetminőséggel rendelkezik, ahol védett természeti értékek, régészeti területek, valamint helyi védelem alatt álló létesítmények találhatók. Jelenleg környezetkárosító források, hatások, amelyek visszafordíthatatlan változást okozhatnának ezeknek állapotában nem található. A terv megszünteti az építéssel járó pusztulás lehetőségét is. Az értékeket megőrző, fenntartó fejlesztés javasolható abból a célból, hogy a település ezen erőforrásait a saját fejlődésének, lakosságmegtartó képességének, a betelepülési szándék növekedésének és idegenforgalmat vonzó befektetéseinek céljára hasznosíthassa. A tervkészítés alapvető szándéka az volt, hogy a tervi eszközök szabályozzák a beépített területek nagyságának gyors és erőltetett mértékű növekedését, teret adva azonban a település számára a spontán növekedési folyamat által megkívánt természetes fejlődéshez. Mivel a terv alapvetően nem tartalmaz nagymértékű területnövekedésre vagy karakteres területhasználat-módosításra vonatkozó javaslatokat, ennek megfelelően az általa indukált változások sem hordoznak a meglévő települési értékeket jelentősen mértékben érintő hatásokat.
A tervezett fejlesztések pozitívan befolyásolják a település karakterét, kiemelve annak értékeit. A tervi elhatározások, szabályozások betartása mellett nagyon fontos minden lehetőséget megragadni, amely a különböző szinteken elérhető, EU és más alapok, országos szinten a törvényekben biztosított anyagi lehetőségek kiaknázása, illetve megyei és helyi szinten az önkormányzatok segítségével. Nyírbogdány lakosságának körében az öntudatos, lakókörnyezetükért, a táji és kultúrtörténeti értékek megőrzéséért felelősséget érző polgárok több önszerveződésű társadalmi szervezetet hoztak már korábban létre annak érdekében, hogy a település értékelvű és értékteremtő fejlődését támogatni tudják. A lakosság jelentős részének véleményét közvetítő önkormányzati képviselőkkel történt egyeztetések segítséget nyújtottak már a koncepció megfogalmazásában, s később a településrendezési javaslatok kialakításában, ugyanígy a helyi értékvédelmi javaslatok is tükrözik a lakosság illetve a műemlékvédelmi hatóság szándékait. A Településszerkezeti Terv és ezen keresztül a Szabályozási Terv célja, hogy a lehető legteljesebb mértékben érvényre juttassa, kiteljesítse a település adottságait, elsősorban a helyi értékeket, a táji, természeti előnyökkel együtt.

Ezért lényeges az alábbi szempontok alapján a jövőformáló tervek kialakítása:

- *csak a természeti, táji környezet, adottságait tiszteletben tartó, ahhoz illeszkedő, illetve azzal, mint forrással számoló tevékenységek fogadhatók,*
- *a múlt sikeresnek bizonyult elemeire szervesen épülő, a hagyományokat, tradíciókat folytató társadalmi, kulturális, gazdasági struktúra folytatható.*

A fejlődés céljából történő beavatkozások kettős célt szolgálnak, részben segítik a táji, környezeti és épített értékek megőrzését, megújulását, szemléletessé érzékelhetővé tételét, részben a természeti környezetbe történő beavatkozással abba illeszkedő társadalmi, gazdasági, változások teremtette igényeknek adnak csak teret, helyet. Feladata tehát mindenki számára a települési hagyományok tisztelete, kötelezettségvállalás a hagyatékok megőrzésére, ápolására, restaurálására, értékmegőrző és értéknövelő felújításra.
Az eredeti állapot fenntartásának elemei:

- *az ökológiai hálózat visszaállítása eredeti állapotába a hiányzó elemek kiegészítésével, mikroökonómia, helyi hagyomány, növényi kultúra és botanikai értékek őrzése,*
- *természeti értékek karakter,- és szerkezeti védelme, helyi egyedi természeti értékek védelme, az esetlegesen kialakult tájsebek rekultiválása,*
- *a település kialakult szerkezetének, struktúrájának – karakterének védelme, megtartása,*
- *az illeszkedő fejlesztés céljából a szabályozás eszközeivel kell megoldani a környezetérzékeny beavatkozást.*

Összegezve kijelenthető, hogy a készülő településrendezési terv nem szab gátat az építészeti kulturális örökség megőrzésének, védi az arra kijelölt épületek környékén kialakult építészeti struktúrát a beépítés építménymagassága és a telekterület formájában is.

8. Nyilatkozat

Alulírott vezető településtervező, mint az örökségvédelmi hatástanulmány készítője ezennel nyilatkozom, hogy jelen örökségvédelmi hatástanulmány megfelel az örökségvédelmi hatástanulmány tartalmi követelményeit meghatározó jogszabályoknak és hatósági előírásoknak. Kijelentjük továbbá, hogy az örökségvédelmi hatástanulmány elkészítésére jogosultak vagyok.

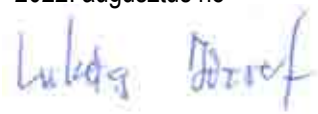
2022. augusztush ó

Mészáros Ákos
okl. településmérnök
építészmérnök
TT 14-0258
építészmérnök

Alulírott régész nyilatkozom, hogy jogosult vagyok az Örökségvédelmi hatástanulmány régészeti fejezeteinek elkészítésére, valamint a tanulmányban javasolt megoldások összhangban vannak a vonatkozó szabályozással.

2022. augusztus hó

Lukács József
régész
185/2005.